

GySär

2002:01

Gymnasiesärskolans nationella
och specialutformade program

Programstrukturer, kursplaner och kommentarer
Kurs- och ämnesregister

GySär 2002

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

1041059191

TILLHÖR REFERENSBIBLIOTEKET
UTLÅNAS EJ

Skolverket

Pedagogiska biblioteket

"¹¹ ^{nas} ¹⁹⁵⁸
Läroplan 135

Ex. 1

Gymnasiesärskolans nationella och special- utformade program

Programstrukturer, kursplaner och kommentarer
Kurs- och ämnesregister

Beställningar till:
Fritzes Kundservice
106 47 Stockholm
Telefon: 08-690 91 90
Orderfax: 08-690 91 91
E-post: order.fritzes@liber.se
Internet: www.fritzes.se

Gymnasiesärskolans nationella och specialutformade program

Upplaga 1

ISBN 91-38-31855-5

Omslagsillustratör: Kari Modén

Grafisk formgivning: Pangea design AB

© Skolverket och Fritzes

Tryck: Centraltryckeriet Borås 2002

Innehåll

Inledning 5

Målstyrning 6

Nationella styrdokument 6

Lokala styrdokument 7

Elever i gymnasiesärskolan 8

Vad innebär nationellt och specialutformat program i gymnasiesärskolan? 10

Hur hänger allt ihop? 11

Att tänka programinriktat 12

Lokala kurser och lokalt tillägg 13

Gymnasiekurser i gymnasiesärskolan 13

Samverkan med arbetslivet 14

Att förbereda för vuxenlivet 15

Individuella studieplaner 16

De nationella programmen 17

Skolverkets allmänna råd om kurser i gymnasiesärskolans nationella program 17

Programsmål 22

Programmålets syfte 22

Estetiska programmet 24

Fordonsprogrammet 26

Hantverksprogrammet 28

Handels- och administrationsprogrammet 30

Hotell- och restaurangprogrammet 32

Industriprogrammet 34

Medieprogrammet 36

Naturbruksprogrammet 38

Kursplaner och betygskriterier 41

Administration 42	Mediekommunikation 159
Arbetsliv 46	Medieproduktion 163
Bild och form 50	Modersmål 167
Dans 54	Multimedia 171
Datoranvändning 58	Musik 174
Djurkunskap 62	Naturkunskap 177
Engelska 66	Natur- och miljökunskap 181
Estetik och skapande 72	Naturbruksteknik 185
Estetisk verksamhet 75	Odling 192
Expo 78	Omvårdnad 196
Fastighetsteknik 82	Religionskunskap 199
Fordonsteknik 86	Rid- och körkunskap 202
Foto och film 96	Samhällskunskap 206
Grafisk kommunikation 102	Serveringskunskap 210
Handel 106	Skoglig produktion 215
Hantverkskunskap 114	Svenska 219
Hem- och konsumentkunskap 123	Svenska som andraspråk 224
Hotellkunskap 127	Teater 229
Idrott och hälsa 133	Transportteknik 233
Individ och samhälle 136	Tryckteknik 238
Kulturhistoria 140	Trädgårdsanläggning 242
Ljudmedier 143	Träteknik 246
Matematik 147	Verkstadsteknik 255
Matlagningskunskap 153	

Skolverkets föreskrifter om tillämpningen av betygskriterier i gymnasiesärskolan (SKOLFS 2002:4) 265

Timplan 266

Kursregister 267

Ämnesregister 269

Inledning

Skolverket har till uppgift att regelbundet granska och revidera alla kursplaner. De första programmålen och kursplanerna för de nationella programmen trädde i kraft 1995. Utifrån de erfarenheter som vunnits sedan dess har kursplanerna förnyats och bättre anpassats till gymnasiesärskolans behov. Däremot har programmålen inte bearbetats.

I detta programhäfte för gymnasiesärskolans nationella och specialutformade program finns kursplanerna för de 84 kurser som är fastställda för verksamhetsformen. Dessa texter är bindande föreskrifter. Kursplanerna för gymnasiesärskolans nationella program har utarbetats samtidigt som motsvarande arbete pågått för träningskolan, grundsärskolan och gymnasiesärskolans individuella program. Det finns därför vissa gemensamma drag i kursplanerna för de olika skolformerna och verksamhetsformerna. Särskild vikt har lagts vid progressionen mellan grundsärskolans ämnen och kärnämnen i gymnasiesärskolan. Däremot finns det i de nya kursplanerna på yrkessidan inte ett lika tydligt samband med gymnasieskolans kurser som tidigare.

I en inledande text förklaras huvuddragen i det system för målstyrning av skolan som gäller för alla skolformer. I programhäftet finns också inledande kommentarer om nationella och specialutformade program. I dessa kommentarer refereras till vissa aktuella bestämmelser i gymnasiesärskoleförordningen.

I ett särskilt avsnitt finns Skolverkets allmänna råd om vilka kurser som bör vara gemensamma och valbara inom de nationella programmen. Programmålen som finns i detta häfte är de som fastställdes redan 1994–95.

Slutligen finns en förteckning över samtliga kursplaner som Skolverket fastställt för gymnasiesärskolans nationella och specialutformade program.

Målstyrning

Nationella styrdokument

Skolans kunskapsuppdrag kommer till uttryck i skollag, läroplaner, program mål, kursplaner och betygskriterier. Dessa styrdokument utgör en helhet och skall läsas tillsammans. Kursplanernas mål skall läsas mot bakgrund av läroplan och program mål och de kunskapskvaliteter som beskrivs i betygskriterierna återfinns i kursplanernas mål. Styrdokumentet fyller vart och ett för sig en funktion. Tillsammans uttrycker de också en gemensam syn på program och ämnen. Denna grundsyn skall komma till uttryck i undervisningen. Skolan skall också arbeta i enlighet med de grundläggande värden som finns uttryckta i barnkonventionen, Salamancadeklarationen och andra internationella överenskommelser.

De nationella styrdokumenterna är bindande föreskrifter som måste följas.

- *Skollagen* är stiftad av riksdagen och innehåller de grundläggande bestämmelserna om utbildningen i alla skolformer och anger också övergripande mål och riktlinjer för utbildningen.
- *Läroplanen* fastställs av regeringen och anger skolans värdegrund och grundläggande riktlinjer och mål. Läroplanen är uppdelad i olika huvudområden, t.ex. kunskaper och elevernas ansvar och inflytande. För vart och ett av dessa huvudområden anger läroplanen mål samt riktlinjer för arbetet.
- *Programmål* för varje nationellt program fastställs också av regeringen och ger en sammanfattande beskrivning av programmet och förklarar hur detta program skiljer sig från andra. Program målet är utgångspunkt för planeringen av utbildningen i sin helhet och för planeringen av undervisningen i de enskilda kurserna.
- *Kursplanerna* fastställs av Skolverket och konkretiserar läroplan och program mål samt anger målen för utbildningen i varje enskilt ämne. Kursplanen anger vilka mål utbildningen skall sträva mot. För alla kurser på nationella program finns dessutom preciserat de mål som varje elev skall ha uppnått efter avslutad kurs. Samtliga mål är avsedda att anpassas till lokala villkor. Målen är vida och

skall inte sätta någon gräns för elevens kunskapsutveckling. Allt för detaljerade mål skulle minska utrymmet för lärarna att fatta beslut både när det gäller undervisningens utformning och bedömningen av elevernas kunskaper. Ansvaret för att organisera och genomföra arbetet, t.ex. val av stoff och arbetsmetoder faller på lärare och elever. De lokala förutsättningarna har stor betydelse för hur kunskapsmålen konkretiseras och tillämpas.

- *Betygskriterierna* fastställs av Skolverket och anger kännetecknen på de kunskapskvaliteter som skall bedömas för de två betygsstegen G och VG. Det betyg eleven får skall avspegla hur väl eleven har tillägnat sig och utvecklat dessa kvaliteter, men också bredden på elevens kunskaper. Betygskriterierna skall läsas tillsammans med Mål att sträva mot och Mål att uppnå. I det lokala översättningsarbetet skall man ta hänsyn till det stoff och de arbetssätt som förekommer på den enskilda skolan.

Lokala styrdokument

De styrdokument som skall finnas på den lokala nivån är skolplanen, den lokala arbetsplanen och den individuella studieplanen.

- *Skolplanen* konkretiserar statens uppdrag till kommunen att sköta de obligatoriska och frivilliga skolorna. Kommunen bestämmer i skolplanen vilka resurser som skall användas, hur skolan skall organiseras, hur lokalerna skall se ut, vilken personal som skall finnas och också andra villkor som är avgörande för arbetet så att målen kan nås. Kommunen skall i skolplanen visa hur verksamheten skall utvecklas och förändras på kort och lång sikt och hur målen i de nationella måldokumenterna skall uppnås i just den kommunen. Kommunen skall också kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen.
- *Den lokala arbetsplanen* visar hur den enskilda skolan vill organisera sin verksamhet, reflektera över den, utvärdera den och förändra den. Den skall visa hur mål i de nationella styrdokumenterna liksom mål i den kommunala skolplanen skall uppnås. En lokal arbetsplan skall vara ett levande styrdokument som kontinuerligt följs upp och utvärderas. Rektor ansvarar för att en lokal arbetsplan upprättas.
- *Individuell studieplan* skall upprättas för varje elev. I den skall det stå vilket program och vilka kurser eleven valt. Den individuella studieplanen skall kontinuerligt följas upp.

Elever i gymnasiesärskolan

Vägen in i särskolan kan se ut på olika sätt. För många barn är processen inte särskild komplicerad. De har redan i förskoleåldern varit i kontakt med landstingens habiliteringsverksamhet; utredningar har gjorts och diagnoser har ställts. Beträffande andra barn är processen mer långdragen. Skolgången kan ha påbörjats i grundskolan men ju längre tiden lidit desto mer problematiskt har det blivit. För andra elever aktualiseras inte särskoleplacering förrän vid övergången till gymnasieskolan. Vilka utredningar som är aktuella vid en eventuell placering i särskolan beskrivs i Skolverkets Allmänna råd om rutiner för utredning och beslut om mottagande i obligatoriska särskolan, SKOLFS 2001:23. Samma principer för utredning gäller även om inte intagningen sker förrän vid övergången till gymnasial utbildning.

En grundförutsättning för att en elev skall kunna skrivas in i gymnasiesärskolan är att den samlade utredningen visat att eleven har en utvecklingsstörning eller andra svårigheter som ger rätt till utbildning i särskola.

Det funktionshinder som särskolans elever har betecknas idag som utvecklingsstörning och/eller autism. Det finns många orsaker till utvecklingsstörning. Det kan vara en kromosomförändring, en fosterkada eller annan skada man fick när man föddes. Olyckor och sjukdomar under uppväxtåren kan också genom skador orsaka utvecklingsstörningar. Man kan ha andra funktionshinder i samband med en utvecklingsstörning, till exempel rörelsehinder, syn- eller hörselskada eller epilepsi. I en del fall går det inte att hitta någon bestämd orsak till funktionshindren.

Att eleven har en utvecklingsstörning innebär alltså att denne har ett funktionshinder som rör begåvningen. Eleven tänker mer konkret än andra. Ju svårare utvecklingsstörningen är desto längre tid tar det att befästa det som lästs eller hörts. Hur avgörande elevens funktionshinder är för inläringen tar ofta lång tid för pedagogerna att komma till insikt om och det kräver ibland att man arbetar med eleven under flera år. En person som har en utvecklingsstörning blir mindre handikappad när situationen är konkret, förenklad och strukturerad efter personens behov.

Grunden för en god utbildning är att skolan genom ett analytiskt

förhållningssätt finner rätt nivå för undervisningen, en nivå som stämmer med elevens utveckling och tidigare kunskaper. Undervisningen måste vara konkret och återkommande för att kunskaper ska befastas. Den för varje elev upprättade studieplanen bör lägga fokus på det som är möjligt för eleven att utveckla samt vara utmanande för elevens kunskapsbildning.

Vad innebär nationellt och specialutformat program i gymnasiesärskolan?

I gymnasiesärskolan finns idag åtta nationella program. Därutöver finns det individuella och specialutformade program.

De nationella programmen är de som fastställdes 1994 och 1995. Programmen som sådana har inte ifrågasatts i denna bearbetning. Anledning är att det för närvarande arbetar två utredningar som kommer att påverka gymnasiesärskolans utformning, Gymnasiekommittén 2000 och Särskoleutredningen. För att inte föregripa dessa utredningars förslag har det aktuella kursplanearbetet endast handlat om revidering av kursplaner och betygskriterier. Den minskning av antalet program som förväntas bli följden av gymnasiekommitténs arbete kommer sannolikt att följas upp i gymnasiesärskolan.

De nationella och specialutformade programmen skall innehålla kärnämnen svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik, samhällskunskap, naturkunskap, religionskunskap, idrott och hälsa samt estetisk verksamhet. (Gymnasiesärskoleförordningen 5 kap. 1 §.) Timplanen är också densamma för nationella och specialutformade program (bilaga 2 till gymnasiesärskoleförordningen). Ett specialutformat program skall i fråga om utbildningens nivå motsvara ett nationellt program och bestå av delar av nationella program (GysärF. 5 kap. 8 §).

För individuella programmet finns det inga motsvarande bestämmelser. Se vidare programhäftet för gymnasiesärskolans individuella program.

Formellt sett skiljer sig de nationella programmen från de specialutformade i två avseenden. De nationella programmen har program mål som är fastställda av regeringen. Skolverket har utgivit allmänna råd om vilka kurser som bör vara gemensamma respektive valbara i vart och ett av de nationella programmen. Specialutformade blir då sådana program som innehåller kärnämnen och delar av nationella program men inte samtliga gemensamma ämnen som gäller för något av de nationella programmen.

Skolverket har valt att utge bestämmelserna om kurser i de natio-

nella programmen i form av allmänna råd. De allmänna råden är en rekommendation som skolorna kan göra vissa avvikelser från. Genom att skolorna har detta friutrymme kommer övergången från de gamla till de nya programmen den 1 juli 2002 att gå smidigare.

Ibland kan det vara svårt att avgöra om ett program är nationellt eller specialutformat. De gemensamma kurserna för ett nationellt program är en minsta gemensam nämnare för programmet. Som komplement till denna gemensamma del erbjuder skolan ett större eller mindre antal kurser. Fler kurser än de som ges som exempel i allmänna råd kan komma ifråga som valbara kurser. Eftersom programmålet skall styra utbildningen inom ett program, utgör det en yttre ram för vad som kan erbjudas inom just det programmet.

Hur hänger allt ihop?

För att utbildningen i landet skall vara likvärdig anger riksdagen, regeringen och Skolverket mål och riktlinjer för arbetet i skolan. Det gäller sedan för varje skola, att genom analys och diskussion komma fram till vilken uppläggnings av utbildningen, vilket stoff och vilket arbetssätt som passar bäst. Detta är en process som staten inte lägger sig i, utan som överlämnas till rektor, lärare och elever.

Det är varje skolas skyldighet att inom styrdokumentens ram se till att eleverna får så god utbildning som möjligt. Verksamheten kan se olika ut från skola till skola, men den skall alltid återspegla läroplanens intentioner. De grundläggande värden och kvaliteter som läroplanen uttrycker skall prägla hela kedjan av styrdokument, dvs. program mål, kursplaner och betygskriterier.

Eleverna skall uppfatta sin utbildning som en helhet. Programmålens grundläggande tanke skall komma till uttryck i programmets samtliga kurser.

Men programmålet väcker frågor: Vad innebär det konkret? Hur gör man för att uppfylla det? Färdiga svar på sådana frågor finns inte. Lärare och elever måste göra en egen tolkning av programmålet, för att komma fram till hur man skall uppnå det. Inom ramen för programmålet har man på varje skola frihet att bestämma hur de nationella målen skall nås. Det lokala friutrymmet är betydande.

Programmålet styr inriktning av kärnämnen och yrkesämnen respektive estetiska ämnen inom ett program och också vilken uppsättning av valbara kurser skolan erbjuder. Elevernas individuella val styrs däremot inte av programmålet, inte heller det lokala tillägget. Som individuellt val skall eleverna erbjudas varje kurs som förekommer på ett nationellt program inom kommunen. (GysärF 5 kap. 3 §)

Valbara kurser tillgodoser kravet på breddning och fördjupning. En möjlighet är att skapa kurspaket eller profileringar som man låter

eleverna välja mellan. En annan möjlighet är att låta elever fritt välja från ett urval av kurser. Möjligheten att välja kurser bidrar till att öva eleverna att ta ställning i olika situationer samt till att bygga en kompetens som för den enskilde eleven är användbar efter skolan. Valfriheten är också ett led i strävan att öka elevernas trivsel och motivation.

Kursplanerna innehåller en ämnestext, som beskriver ämnets karaktär och diskuterar hur ämnet är kopplat till läroplan och kursmål. Ämnestexterna fungerar som vägledning och redskap när lärare och elever skall planera undervisningen. Kursplanen anger också vilka kurser som ingår i ett ämne, mot vilka mål undervisningen skall sträva och vilka mål en elev minst skall ha uppnått efter avslutad kurs. Avgörande är att eleverna har de kunskaper som krävs, inte på vilket sätt kunskaperna har inhämtats eller hur lång tid som har använts.

Betygskriterierna skall precisera vilka kunskapskvaliteter som krävs för betyget Godkänd respektive Väl godkänd. I betygskriterierna används aktiva verb för att beskriva hur eleverna på olika sätt skall visa sina kunskaper, t.ex. planerar, utför, ger exempel på, använder. Det högre betygssteget innefattar det lägre, dvs. kriterierna för Väl godkänd anger vilka kunskaper som fordras utöver dem som fordras för Godkänd.

Om det finns särskilda skäl får läraren vid betygssättningen bortse från enstaka mål som eleven skall ha uppnått eller enstaka kriterier som eleven skall ha uppfyllt. Med särskilda skäl avses funktionshinder eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven skall kunna nå ett visst mål eller uppfylla ett visst kriterium. Funktionshinder innefattar i detta sammanhang inte utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd. Föreskrifter om tillämpning av betygskriterier finns i SKOLFS 2002:4 se sid. 265.

Att tänka programriktat

För att programmet ska fungera som en helhet behöver lärarna samarbeta över ämnesgränserna. Kärnämnen och karaktärsämnen skall sträva åt samma håll. Det gäller att tänka programriktat snarare än ämnesriktat, då känns undervisningen meningsfull för eleven. Det är viktigt att kärnämnesläraren varierar sina kurser med målet för respektive program i åtanke. I kärnämnenas kursplaner finns det mål som säger att elevens studieinriktning skall påverka utformningen av kärnämneskurserna. Karaktärsämnesläraren å sin sida måste visa på de möjligheter till samverkan som finns.

Det finns olika sätt att integrera kärnämnen och karaktärsämnen. Populärt brukar man tala om infärgning. Ett sätt är att låta karaktärsämnet bidra med innehåll till undervisningen i kärnämnen.

Lokala kurser och lokalt tillägg

Det lokala tillägget ger möjlighet för skolan att lägga in kurser utöver de som ryms i yrkesämnesblocket respektive estetiska blocket. Här finns en möjlighet att ge skolan en lokal profil eller att göra valbara kurser man bedömer särskilt viktiga till obligatoriska. Det lokala tillägget kan också användas för annan utbildning än sådan som anordnas som kurser. Styrelsen för utbildningen skall besluta om lokala tillägg. (GysärF 5 kap. 4 §)

Om elevernas och skolans behov av kurser inte kan tillgodoses genom de nationellt fastställda kursplanerna kan man lokalt fastställa egna. En lokal kurs skall ge kunskaper i ett eller flera ämnen inom ett bestämt kunskapsområde. Om en lokal kurs skall användas inom ett nationellt program skall den vara förenlig med programmålen samt tillföra ytterligare mål. Styrelsen för utbildningen får besluta att inrätta lokala kurser. (GysärF 2 kap. 1-3 §§)

Gymnasiekurser i gymnasiesärskolan

I gymnasiesärskolan finns det lindrigt utvecklingsstörda elever som klarar en del av gymnasieskolans yrkesinriktade kurser. Hittills har det inte funnits någon bestämmelse som talat om hur dessa kunskaper skulle dokumenteras i ett betyg. Det vanliga har varit att man givit eleven ett slutbetyg från ett gymnasiesärskoleprogram samt därutöver ett särskilt dokument med de aktuella gymnasiebetygen.

Från och med 2001-11-15 finns det en möjlighet att ta in kurser för gymnasieskolan i ett slutbetyg från gymnasiesärskolan. I gymnasiesärskoleförordningen 5 kap. 2 a § sägs:

”En elev som går på ett nationellt eller specialutformat program får, om rektor bedömer att eleven kan klara av det, läsa kurser enligt gymnasieskolans kursplaner i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil.”

Det är alltså inte någon rättighet för elever eller deras föräldrar att välja gymnasiekurser i stället för gymnasiesärkurser. Det är rektor som avgör vad som är lämpligt för den enskilde eleven. Möjligheten att läsa gymnasiekurser är tänkt för elever som med god marginal klarar gymnasiesärskolans kursplaner och som behöver en ytterligare utmaning.

Att det finns en möjlighet att bygga på med gymnasiekurser gör att det inte längre finns samma behov av påbyggnadskurser i gymnasiesärskolan. Antalet påbyggnadskurser (B-, C- och D-kurser) har därför kraftigt minskat i den nya uppsättning kursplaner som nyligen fastställts. De elever som vill och kan fördjupa sig inom ett yrkesområde eller motsvarande kan i stället välja bland gymnasieskolans kurser.

Gymnasieskolans kärnämnen kan inte läsas i gymnasiesärskolan, det medger inte förordningen. Gymnasieskolans kursplaner i de aktuella ämnena bygger på motsvarande kursplaner i grundskolan och förutsätter att gymnasiekursen börjar där grundskolekursen slutar. Gymnasieläraren bör med andra ord kunna förutsätta att eleverna har klarat godkändgränsen i grundskolan. Om en elev i särskolan verkligen befinner sig på den kunskapsnivå som motsvarar godkänd i svenska, engelska och matematik i grundskolan kan det vara lämpligt att kritiskt granska den utredning som lett till särskoleplaceringen. (Se Skolverkets allmänna råd om rutiner för utredning och beslut om mottagande i den obligatoriska särskolan, SKOLFS 2001:23.)

Det bör emellertid påpekas att var och en, även den som går i särskolan, har möjlighet att genomgå provning i gymnasiekurs vid en gymnasieskola. Detta gäller alla ämnen, även kärnämnen. Ett sådant provningsbetyg i en kärnämneskurs kan dock inte tas in i ett slutbetyg från gymnasiesärskolan.

De elever som läser gymnasieskolans kurser skall bedömas efter gymnasieskolans betygskriterier och betygssättas enligt gymnasieskolans betygsskala.

Samverkan med arbetslivet

Utbildningen i skolan och den arbetsplatsförlagda utbildningen utgör tillsammans en helhet som motsvarar programmets mål. Den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen är viktig för att knyta ihop teori och praktik. Erfarenheter från arbetsplatsen kan på olika sätt utnyttjas i skolan och vice versa.

Eleverna i nationella och specialutformade program skall få arbetsplatserfarenheter i form av arbetsplatsförlagd utbildning (APU) omfattande minst 22 veckor. Styrelsen för utbildningen ansvarar för att den arbetsplatsförlagda utbildningen uppfyller de krav som finns på utbildningen och ansvarar också för anskaffningen av platser. Rektor beslutar om vilka kurser eller delar av kurser som skall arbetsplatsförläggas. Endast yrkesämnen kan komma ifråga. (GysärF 5 kap. 9–10 §§)

Genom att uppleva en arbetsplats från insidan lär sig eleven något om hur miljön kan se ut, vilka krav som ställs och vad arbetet innebär. På arbetsplatsen kan eleven träna och utveckla de grundkunskaper han eller hon fått i skolan och utveckla sin snabbhet och färdighet. Där ges många möjligheter att kommunicera med arbetskamrater från olika miljöer och att träna förmågan att samarbeta. För många elever blir APU en inkörsport till en anställning efter skolans slut.

Eleven som kommer till en arbetsplats måste vara väl förberedd

och skall veta vad som förväntas av honom eller henne. På motsvarande sätt måste handledaren vara informerad om vilket stöd eleven behöver. Handledaren skall dessutom vara klar över APU:s roll i utbildningen och vad eleven skall få ut av tiden i arbetslivet. Handledaren måste känna till de kurser eleven valt och de delar i elevens individuella studieplan som anknyter till APU:n. För den enskilde eleven och handledaren är det viktigt att läraren besöker praktikplatsen för att på olika sätt ge sitt stöd. Läraren skall ju också betygssätta kursen.

Fungerande APU förutsätter en dialog mellan skola och arbetsliv. Samverkan kan ske på olika sätt exempelvis genom yrkesråd eller programråd. Det är viktigt att företrädare för arbetslivet får tillfälle att diskutera syftet med APU:n med personal- och elevrepresentanter.

I gymnasiesärskolan har rektor ett särskilt ansvar för att varje elev ges stöd vid arbetsplatsförlagd utbildning och senare vid utslussningen till arbetslivet (Lpf).

Att förbereda för vuxenlivet

Ett nationellt eller specialutformat program skall utformas så att det uppfyller läroplanens målsättning att "gymnasiesärskolan skall utifrån varje elevs förutsättningar fördjupa och utveckla elevernas kunskaper som en förberedelse för ett meningsfullt vuxenliv i arbete, boende och fritid" (Lpf).

Att skolan skall lära för livet måste vara ledstjärnan. Alla ämnen har en viktig roll när det gäller att förbereda för vuxenlivet. Ett berikat vuxenliv är det yttersta målet för programmet.

Kursplanerna ger tillfälle att ställa eleverna inför uppgifter från vardagslivet, som kan lösas med hjälp av kunskaper som skolan har givit. Även om skolan arbetar aktivt utifrån praktiska problem i vardagen, kommer eleverna i sitt vuxenliv att möta situationer som är nya för dem. Skolan bör därför förse eleverna med modeller för var och hur man kan söka hjälp och råd.

Gymnasiesärskolan vänder sig till ungdomar som inte kan gå i gymnasieskolan på grund av ett begåvningshandikapp. Att inte gå i samma skolform som andra gymnasieelever kan skapa känslor av utanförskap och osäkerhet, något som har en negativ inverkan på studierna. Inte minst gäller detta elever som börjar gymnasiesärskolan efter nio år i vanlig grundskola.

Lärare och annan personal måste ha beredskap att möta dessa känslor och tankar. Genom olika pedagogiska insatser skall eleverna få hjälp att skapa sin identitet. De har också stort behov av att diskutera etiska och existentiella frågor, vad som uppfattas som rätt och fel i olika situationer.

Ett viktigt område när det gäller vuxenblivandet är sådant som rör livsstilsfrågor och elevernas relationer till andra människor. Utbildningen bör ge eleverna tillfälle att utifrån sin egen vardag ta upp frågor om t.ex. mobbning, sex och samlevnad, droger, olika kulturmönster och likheter och skillnader mellan kvinnor och män. (Lpf)

Många av kurserna har mål och skrivningar som ger tillfälle till detta. Det gäller inte minst kärnämnenas religionskunskap, samhällskunskap, svenska, svenska som andraspråk och idrott och hälsa. Samhällskunskapen ger t.ex. möjlighet att mycket konkret träna färdigheter som är nödvändiga för att använda samhällets tjänster och service i vardagen. Också yrkesämnenas är viktiga i detta sammanhang. Många elever har frågor inför kommande arbetsplatser och nya arbetskamrater, som ger tillfällen att diskutera förhållningssätt och etiska problemställningar.

Som ett komplement till kärnämnenas i detta avseende har särskilda kurser utarbetats som ger möjlighet att fördjupa reflektioner om livsfrågor och vuxenblivande samt att träna färdigheter som har med boende och fritid att göra. Det gäller kurserna Kommunikation och samspel, Boende och Fritid som lagts in som valbara i alla nationella program. Dessa kurser kan också användas som lokalt tillägg och som individuellt val.

Individuella studieplaner

För att kunna anpassa undervisningen till varje enskild elev krävs en ingående bedömning av elevens alla förutsättningar och behov.

Utifrån utvecklingssamtalen utformas elevens individuella studieplan som i sin tur ligger som grund för läroplanens val av stoff, arbetsätt och material.

Undervisning är en process som kräver ständig utvärdering, prövning och förnyelse med elevens rätt till en allsidig utveckling som övergripande mål. Utvärdering sker i samverkan med eleven och föräldrarna om eleven är omyndig. Utvärdering bör ske ofta och regelbundet för att ge svar på om utveckling sker på det sätt som förväntas.

All personal måste bidra till att stärka och utveckla elevernas sociala och emotionella kompetens. En förutsättning är att berörd personal känner till uppsatta mål i elevens individuella studieplan.

Läroplanen slår fast att det är rektors ansvar att varje elev i dialog med skolan gör upp en individuell studieplan och reviderar den vid olika tillfällen under utbildningen.

De nationella programmen

Skolverkets allmänna råd om kurser i gymnasiesärskolans nationella program

(se SKOLFS 2002:1)

I bilaga 1 till förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan anges de nationella programmen för gymnasiesärskolan.

Av 5 kap. 1 § samma förordning framgår att alla nationella och specialutformade program skall innehålla kärnämnen. Föreskrifter om kursplaner för kärnämnen i gymnasiesärskolan finns i SKOLFS 2002:2. Föreskrifter om övriga kursplaner finns i SKOLFS 2002:3. Programmålen finns fastställda i förordningen (SKOLFS 1994:13 och 1995:58) om särskilda program mål för gymnasiesärskolans nationella program.

Här meddelas allmänna råd om vilka kurser som bör vara gemensamma för respektive program samt exempel på kurser som kan vara valbara på respektive program. Förslagen förtydligar vad som kan rymmas inom programmålen.

För vart och ett av de åtta nationella programmen finns en förteckning över de kurser som bör vara gemensamma för alla elever som går på programmet. Lokalt kan beslutas att kurser utesluts, byts ut eller läggs till.

Vid sidan av de gemensamma kurserna finns exempel på valbara kurser. Förteckningen upptar i första hand kurser som hör till programmets karaktärsämnen. Den kan kompletteras med kurser från andra program. Alla kurser som är förenliga med programmålen kan erbjudas som valbara kurser inom programmets ram. Vilka valbara kurser som eleverna skall erbjudas bestäms lokalt.

Av läroplanen framgår att gymnasiesärskolan skall förbereda för arbete, fritid och boende. Särskilda kurser som allmänt förbereder för vuxenlivet och som är ett komplement till kärnämnen i detta avseende har utarbetats. De finns upptagna i förteckningen över valbara kurser på varje program.

ESTETISKA PROGRAMMET

<p>Kärnämnen (se SKOLFS 2002:2) Svenska/Svenska som andraspråk Engelska A Matematik A Idrott och hälsa Samhällskunskap Religionskunskap Naturkunskap Estetisk verksamhet</p>	<p>Gemensamma kurser Arbetsmiljö och säkerhet Datorkunskap Estetisk orientering Kulturhistoria och nutida konst</p>	<p>Exempel på valbara kurser Bild och form grundkurs Bild och form fördjupningskurs Dans Instrument och sång Teater Boende Fritid Kommunikation och samspel</p>
---	--	--

FORDONSPROGRAMMET

<p>Kärnämnen (se SKOLFS 2002:2) Svenska/Svenska som andraspråk Engelska A Matematik A Idrott och hälsa Samhällskunskap Religionskunskap Naturkunskap Estetisk verksamhet</p>	<p>Gemensamma kurser Arbetsmiljö och säkerhet Datorkunskap Fordonsteknisk grundkurs Fordon och samhälle</p>	<p>Exempel på valbara kurser Chassikomponenter Fordonsvård och service Hydrauliska bromsar Ottomotorn Trafikantkunskap Truck Basmaskin körning Boende Fritid Kommunikation och samspel</p>
---	--	---

HANDELS- OCH ADMINISTRATIONSPROGRAMMET

<p>Kärnämnen (se SKOLFS 2002:2)</p> <p>Svenska/Svenska som andraspråk Engelska A Matematik A Idrott och hälsa Samhällskunskap Religionskunskap Naturkunskap Estetisk verksamhet</p>	<p>Gemensamma kurser</p> <p>Arbetsmiljö och säkerhet Datorkunskap Administrativ service Bransch- och produktkunskap A Försäljning och service</p>	<p>Exempel på valbara kurser</p> <p>Information och layout Projekt och företagande Bransch- och produktkunskap B Näthandel Praktisk marknadsföring Turism Truck Fastighetsskötsel Boende Fritid Kommunikation och samspel</p>
--	--	--

HANTVERKSPROGRAMMET

<p>Kärnämnen (se SKOLFS 2002:2)</p> <p>Svenska/Svenska som andraspråk Engelska A Matematik A Idrott och hälsa Samhällskunskap Religionskunskap Naturkunskap Estetisk verksamhet</p>	<p>Gemensamma kurser</p> <p>Arbetsmiljö och säkerhet Datorkunskap Hantverksorientering Hantverksteknik A</p>	<p>Exempel på valbara kurser</p> <p>Hantverksteknik B Kultur- och stilhistoria Materialkunskap Bild och form grundkurs Försäljning och service Verkstadsteknik grundkurs Svetsteknik grundkurs Träteknik grundkurs Boende Fritid Kommunikation och samspel</p>
--	---	---

HOTELL- OCH RESTAURANGPROGRAMMET

<p>Kärnämnen (se SKOLFS 2002:2) Svenska/Svenska som andraspråk Engelska A Matematik A Idrott och hälsa Samhällskunskap Religionskunskap Naturkunskap Estetisk verksamhet</p>	<p>Gemensamma kurser Arbetsmiljö och säkerhet Datorkunskap Matlagning grundkurs Servering</p>	<p>Exempel på valbara kurser Blommor och dekorationer Hotell Lokalvård Matlagning fördjupningskurs Projekt och företagande Turism Service inom vård och omsorg Boende Fritid Kommunikation och samspel</p>
---	---	---

INDUSTRIPROGRAMMET

<p>Kärnämnen (se SKOLFS 2002:2) Svenska/Svenska som andraspråk Engelska A Matematik A Idrott och hälsa Samhällskunskap Religionskunskap Naturkunskap Estetisk verksamhet</p>	<p>Gemensamma kurser Arbetsmiljö och säkerhet Datorkunskap Mättnings- och ritningslära Underhållsteknik *Träteknik grundkurs *Verkstadsteknik grundkurs *alternativa kurser</p>	<p>Exempel på valbara kurser Komponent- och möbeltillverkning Träbearbetning A Träbearbetning B CNC-teknik grundkurs Plåtbearbetning Skärande bearbetning Svetsteknik grundkurs Boende Fritid Kommunikation och samspel</p>
---	--	--

MEDIEPROGRAMMET

Kärnämnen (se SKOLFS 2002:2) Svenska/Svenska som andraspråk Engelska A Matematik A Idrott och hälsa Samhällskunskap Religionskunskap Naturkunskap Estetisk verksamhet	Gemensamma kurser Arbetsmiljö och säkerhet Datorkunskap Medier Medieproduktion	Exempel på valbara kurser Fotografisk bild Rörlig bild Expo Grafisk kommunikation Ljudmedier Multimedia Tryckteknik Boende Fritid Kommunikation och samspel
--	---	--

NATURBRUKSPROGRAMMET

Kärnämnen (se SKOLFS 2002:2) Svenska/Svenska som andraspråk Engelska A Matematik A Idrott och hälsa Samhällskunskap Religionskunskap Naturkunskap Estetisk verksamhet	Gemensamma kurser Arbetsmiljö och säkerhet Datorkunskap Naturbruksteknikens grunder Natur och miljö	Exempel på valbara kurser Djur Basmaskin körning Småskalig transportteknik Odling Ridning och körning Skog Trädgård Boende Fritid Kommunikation och samspel
--	---	--

De allmänna råden bör tillämpas på utbildning som påbörjas efter 1 juli 2002.

Programmål

Programmålets syfte

För varje nationellt program i gymnasiesärskolan finns ett programmål som formulerar programmets sammanhållande idé. Programmålet ger en helhetsbild av programmet ifråga och skall sätta avtryck i såväl kärnämnen och karaktärsämnen som i den arbetsplatsförlagda utbildningen. Man kan säga att programmålet är kittet som håller samman programmet. Det skall garantera att programmets delar hänger samman och bildar en helhet, bland annat genom att markera att kärn- och karaktärsämnen hör ihop. Programmålet har också en uppgift att sätta in kurserna i ett sammanhang. Det fungerar också som utgångspunkt för planeringen av undervisningen i de olika kurserna. Genom att studera de olika programmålen får man klart för sig vad som skiljer programmen från varandra.

Kärnämneskurserna och vissa andra programövergripande kurser är desamma på alla program, men utformningen av undervisningen kan ske på olika sätt genom att stoff och metod varieras och anpassas till de olika programmen. Matematikkursen kan exempelvis se olika ut på industriprogrammet och på hotell- och restaurangprogrammet. Skälet till detta är att programmen har olika mål.

Sammanfattningsvis kan programmålen sägas ha följande uppgifter:

- tydliggöra helheten och sammanhanget i utbildningen
- ge information till elever och föräldrar om vad de kan förvänta sig av utbildningen
- vara underlag för lärares diskussioner om utbildningen och deras samordning av undervisningen
- vara ett redskap vid lärares och elevers gemensamma planering
- utgöra underlag i kommunikationen mellan skola och arbetsliv om bl.a. arbetsplatsförlagd utbildning
- ge handledare på arbetsplatsen förståelse för vad utbildningen syftar till

vara en utgångspunkt för arbete med kursplaner och utvärdering.
I programmet preciseras också vad skolan ansvarar för att eleverna
skall kunna när de fullföljt utbildningen.

Estetiska programmet

Syfte

Utbildningen inom gymnasiesärskolans Estetiska program skall ge eleverna vana att möta och uppleva uttryck inom olika konstarter. De skall få möjlighet att allsidigt utveckla sin förmåga till skapande, inlevelse och uttryck. Eleverna skall få en orienterande utbildning inom dans och teater, konst och formgivning samt musik och få möjlighet till grundläggande utbildning inom något av dessa områden. Genom specialisering skall eleverna efter individuell förmåga få kompetens för att så självständigt som möjligt arbeta inom något av dessa eller närliggande områden.

Strävan

Skolan skall sträva efter att eleverna efter fullföljd utbildning utifrån individuell förmåga

- har inblick i, förståelse för och erfarenhet av flera konstnärliga uttrycksformer samt har erfarenhet av gränsöverskridande samarbete inom dans och teater, konst och formgivning samt musik,
- har utvecklat social kompetens, kvalitetsmedvetande, ansvarskänsla, vetgirighet, fantasi, kreativitet, engagemang, initiativförmåga och kritiskt tänkande,
- kan använda sina färdigheter inom det estetiska området i praktisk verksamhet och kan utföra arbetsuppgifter tillsammans med andra.

Krav på utbildningen

Skolan har ansvar för att eleverna efter fullföljd utbildning

- har vissa kunskaper om historiska och kulturella förhållanden i Sverige och andra länder särskilt med inriktning mot de olika konstarternas utveckling och konstutövarnas villkor och betydelse i samhället,
- kan med handledning reflektera över konstnärliga uttryck och använda vald konstnärlig uttrycksform för kommunikation och påverkan,
- kan med handledning omsätta en idé till ett konstnärligt uttryck och har sådana kunskaper som behövs för eget skapande,
- har viss orientering om principer för ekonomi, produktion, information och marknadsföring inom något estetiskt område,
- kan använda datorer som ett verktyg för studier och för arbete inom vald inriktning,

- har viss förmåga att diskutera och ta ställning till problem inom det estetiska området med hänsyn tagen till kvalitet, etik, ekonomi och miljö,
- har fördjupade kunskaper inom vald specialisering,
- har kunskap om vad som kännetecknar en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö och arbetsorganisationens betydelse för denna samt viss förmåga att planera och inrikta sina arbetsinsatser på ett sätt som är säkert från skydds- och miljösynpunkt så att arbetsskador förebyggs.

I utbildningen skall de föreskrifter och internationella överenskommelser beaktas som gäller för respektive område.

Fordonsprogrammet

Syfte

Utbildningen inom gymnasiesärskolans Fordonsprogram skall ge eleverna grundläggande yrkeskunskaper inom områdena fordonsteknik samt delar av transport och karosseri. Genom specialisering skall eleverna efter individuell förmåga få kompetens för att så självständigt som möjligt arbeta inom något av dessa yrkesområden eller annat närliggande yrkesområde.

Strävan

Skolan skall sträva efter att eleverna efter fullföljd utbildning utifrån individuell förmåga

- kan välja och använda rätta arbetsmetoder, verktyg, maskiner, hjälpmedel och skyddsutrustningar för ingående arbetsmoment inom valt yrkesområde,
- har utvecklat social kompetens, kvalitetsmedvetande, ansvars-känsla och kunskap om gott yrkesmannaskap, så att de förstår betydelsen av att kunna utföra arbetsuppgifter självständigt eller tillsammans med andra.

Krav på utbildningen

Skolan har ansvar för att eleverna efter fullföljd utbildning

- har viss kunskap om grundläggande naturvetenskapliga teorier och modeller samt viktiga tekniska uppfinningar som är av betydelse för fordonsområdet,
- har viss förmåga att hämta och använda uppgifter från arbetsinstruktioner, verkstadshandböcker och manualer,
- kan hantera maskiner och övrig utrustning och tillämpa sådana arbetsmetoder att god arbets kvalitet uppnås,
- har viss kunskap om fordonens historia och utveckling samt om trafiksäkerhet och miljö,
- har viss förmåga att diskutera och ta ställning till problem inom sitt yrkesområde med hänsyn tagen till kvalitet, etik, ekonomi, trafiksäkerhet och miljö,
- kan använda datorer som ett verktyg för studier och för arbete med datorstyrd utrustning inom vald yrkesinriktning,
- har fördjupade kunskaper inom vald specialisering,
- har kunskap om vad som kännetecknar en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö och arbetsorganisationens betydelse för denna samt viss förmåga att planera och inrikta sina arbetsinsatser på ett

sätt som är säkert från skydds- och miljösynpunkt så att arbets-
skador förebyggs.

I utbildningen skall de föreskrifter och internationella överenskom-
melser beaktas som gäller för respektive yrkesområde.

Hantverksprogrammet

Syfte

Utbildningen inom gymnasiesärskolans Hantverksprogram skall ge eleverna grundläggande yrkeskunskaper inom hantverksområdet inefattande kunskaper om teknik, verktyg, material samt färg- och formspråk. Genom specialisering skall eleverna efter individuell förmåga få kompetens för att så självständigt som möjligt arbeta inom något hantverk eller närliggande yrkesområde.

Strävan

Skolan skall sträva efter att eleverna efter fullföljd utbildning utifrån individuell förmåga

- kan välja och använda rätt arbetsmetoder, verktyg, maskiner, hjälpmedel och utrustningar för ingående arbetsmoment i både nyproduktion och reparation inom valt hantverksområde,
- har utvecklat social kompetens, kvalitetsmedvetande, ansvarskänsla och kunskap om gott yrkesmannaskap, så att de förstår betydelsen av att kunna utföra arbetsuppgifter självständigt eller tillsammans med andra.

Krav på utbildningen

Skolan har ansvar för att eleverna efter fullföljd utbildning

- har kunskap om nödvändiga hantverksprocesser inom ett begränsat område samt har viss förmåga att ta hänsyn till tekniska, miljömässiga, estetiska, historiska och ekonomiska aspekter vid materialhantering och utformning av produkter,
- har viss förmåga att diskutera problem inom det hantverksområde de valt, kan arbeta serviceinriktat och välja mellan olika förfaringssätt samt föreslå lösningar på enklare problem vad avser formgivning, färgsättning och materialval samt ekonomi, säkerhet och miljö,
- kan inhämta och använda uppgifter från ritningar, mönster och modeller, göra nödvändiga mätningar och använda manualer samt tillämpa bestämmelser på området,
- har viss kunskap om hantverkets kulturhistoriska och estetiska betydelse,
- kan använda datorer som ett verktyg för studier och för arbete inom vald yrkesinriktning,
- har fördjupade kunskaper inom vald specialisering,

- har kunskap om vad som kännetecknar en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö och arbetsorganisationens betydelse för denna samt viss förmåga att planera och inrikta sina arbetsinsatser på ett sätt som är säkert från skydds- och miljösynpunkt så att arbets-skador förebyggs.

I utbildningen skall de föreskrifter och internationella överenskom-melser beaktas som gäller för respektive yrkesområde.

Handels- och administrationsprogrammet

Syfte

Utbildningen inom gymnasiesärskolans Handels- och administrationsprogram skall ge eleverna grundläggande yrkeskunskaper för kommersiella och administrativa arbetsuppgifter inom företag och förvaltning. Genom specialisering skall eleverna efter individuell förmåga få kompetens för att så självständigt som möjligt arbeta inom något av programmets yrkesområden eller annat närliggande område.

Strävan

Skolan skall sträva efter att eleverna efter fullföljd utbildning utifrån individuell förmåga

- kan utföra administrativa och kommersiella arbetsuppgifter med insikt i vad gott yrkesmannaskap kräver,
- har utvecklat social kompetens, kvalitetsmedvetande och ansvarskänsla, så att de förstår betydelsen av att agera på ett serviceinriktat sätt och av att kunna utföra arbetsuppgifter självständigt eller tillsammans med andra.

Krav på utbildningen

Skolan har ansvar för att eleverna efter fullföljd utbildning

- har kunskap om företagandets grundläggande villkor och inser betydelsen av en affärsidé,
- känner till verksamhet, organisation och funktioner inom företag och förvaltningar av olika slag,
- känner till ekonomiska sammanhang och har viss förmåga att tillämpa ekonomiska principer och begrepp inom yrkesområdet,
- kan utföra vissa arbetsuppgifter i samband med inköp och försäljning av varor och tjänster inom olika branscher och verksamheter,
- kan använda datorer som ett verktyg för studier och för arbete inom vald yrkesinriktning,
- kan söka, arbeta med och ge information med hjälp av olika medier,
- har viss förmåga att diskutera och ta ställning till problem inom verksamhetsområdet med hänsyn tagen till kvalitet, etik, ekonomi, säkerhet och miljö,
- har fördjupade kunskaper inom vald specialisering,
- har kunskap om vad som kännetecknar en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö och arbetsorganisationens betydelse för denna

samt viss förmåga att planera och inrikta sina arbetsinsatser på ett sätt som är säkert från skydds- och miljösynpunkt så att arbets-skador förebyggs.

I utbildningen skall de föreskrifter och internationella överenskom-melser beaktas som gäller för respektive yrkesområde.

Hotell- och restaurangprogrammet

Syfte

Utbildningen inom gymnasiesärskolans Hotell- och restaurangprogram skall ge eleverna grundläggande yrkeskunskaper inom programområdet, innefattande hotell, restaurang och storhushåll. Genom specialisering skall eleverna efter individuell förmåga få kompetens för att så självständigt som möjligt arbeta inom något av programmets yrkesområden eller annat närliggande yrkesområde.

Strävan

Skolan skall sträva efter att eleverna efter fullföljd utbildning utifrån individuell förmåga

- kan tillämpa olika metoder för produktion, tjänster och service i god samverkan mellan arbetsplatsens olika avdelningar och utföra arbetet på ett ekonomiskt, serviceinriktat, kreativt och flexibelt sätt,
- har utvecklat social kompetens, kvalitetsmedvetande, ansvarskänsla och kunskap om gott yrkesmannaskap, så att de förstår betydelsen av att kunna utföra arbetsuppgifter självständigt eller tillsammans med andra.

Krav på utbildningen

Skolan har ansvar för att eleverna efter fullföljd utbildning

- kan hantera maskiner och övrig utrustning i samband med produktion och service och tillämpa sådana arbetsmetoder att god produktkvalitet uppnås,
- kan tillämpa olika arbetsmetoder för att åstadkomma goda hygieniska förhållanden vid livsmedelshantering och lokalvård,
- kan inhämta, tolka och tillämpa uppgifter ur arbetsscheman, instruktioner och receptur,
- har förståelse för hotell- och restaurangområdets kulturhistoriska och samhällsekonomiska betydelse,
- har viss förmåga att diskutera och ta ställning till problem inom valt yrkesområde med hänsyn tagen till kvalitet, etik, ekonomi, säkerhet och miljö,
- kan använda datorer som ett verktyg för studier och för arbete inom vald yrkesinriktning,
- har fördjupade kunskaper inom vald specialisering,
- har kunskap om vad som kännetecknar en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö och arbetsorganisationens betydelse för denna

samt viss förmåga att planera och inrikta sina arbetsinsatser på ett sätt som är säkert från skydds- och miljösynpunkt så att arbets-skador förebyggs.

I utbildningen skall de föreskrifter och internationella överenskom-melser beaktas som gäller för respektive yrkesområde.

Industriprogrammet

Syfte

Utbildningen inom gymnasiesärskolans Industriprogram skall ge eleverna grundläggande yrkeskunskaper inom industriell produktion, innefattande plåtbearbetning, skärande bearbetning, textil och konfektion, trä och tryckning. Genom specialisering skall eleverna efter individuell förmåga få kompetens för att så självständigt som möjligt arbeta inom något av dessa yrkesområden eller annat närliggande yrkesområde.

Strävan

Skolan skall sträva efter att eleverna efter fullföljd utbildning utifrån individuell förmåga

- kan välja och använda rätta arbetsmetoder, verktyg, maskiner, hjälpmedel och utrustningar för ingående arbetsmoment inom valt yrkesområde,
- har utvecklat social kompetens, kvalitetsmedvetande, ansvarskänsla och kunskap om gott yrkesmannaskap, så att de förstår betydelsen av att kunna utföra arbetsuppgifter självständigt eller tillsammans med andra.

Krav på utbildningen

Skolan har ansvar för att eleverna efter fullföljd utbildning

- har viss kunskap om grundläggande naturvetenskapliga teorier och modeller samt viktiga tekniska uppfinningar som är av betydelse för industriområdet,
- har viss förmåga att göra produktionstekniska beräkningar,
- kan hantera maskiner och övrig utrustning och tillämpa sådana arbetsmetoder att god produktkvalitet uppnås,
- har viss förmåga att följa teknisk dokumentation, t.ex. manualer, arbetsinstruktioner, ritningar och verkstadshandböcker,
- har viss kunskap om den industriella verksamhetens kulturhistoriska, samhällsekonomiska och miljömässiga betydelse,
- har viss förmåga att diskutera och ta ställning till problem inom valt yrkesområde med hänsyn tagen till kvalitet, etik, ekonomi, säkerhet och miljö,
- kan använda datorer som ett verktyg för studier och för arbete med datorstyrd utrustning inom vald yrkesinriktning,
- har fördjupade kunskaper inom vald specialisering,
- har kunskap om vad som kännetecknar en god fysisk och psyko-

social arbetsmiljö och arbetsorganisationens betydelse för denna samt viss förmåga att planera och inrikta sina arbetsinsatser på ett sätt som är säkert från skydds- och miljösynpunkt så att arbetsskador förebyggs.

I utbildningen skall de föreskrifter och internationella överenskommelser som gäller för respektive yrkesområde beaktas.

Medieprogrammet

Syfte

Utbildningen inom gymnasiesärskolans Medieprogram skall ge eleverna grundläggande yrkeskunskaper inom medieområdet, innefattande information och reklam samt tryckmedier, dvs. en förberedelse för yrkesverksamhet med inriktning mot områden där man arbetar med text, bild och ljud.

Genom specialisering skall eleverna efter individuell förmåga få kompetens för att så självständigt som möjligt arbeta inom något av dessa områden eller annat närliggande yrkesområde.

Strävan

Skolan skall sträva efter att eleverna efter fullföljd utbildning utifrån individuell förmåga kan utföra arbetsuppgifter inom medie- och kommunikationsområdet och har utvecklat social kompetens, kvalitetsmedvetande, ansvarskänsla och kunskap om gott yrkesmannaskap, så att de förstår betydelsen av att kunna utföra arbetsuppgifter självständigt eller tillsammans med andra, känner till produktionsprocessens olika led och kan med stöd tillämpa olika metoder för produktion av egna och andras idéer på ett serviceinriktat, kreativt och flexibelt sätt.

Krav på utbildningen

Skolan har ansvar för att eleverna efter fullföljd utbildning

- är tränade i att med mediernas uttrycksformer gestalta budskap och dokumentera företeelser,
- har viss kunskap i att välja medium med hänsyn till målgruppen, budskapets karaktär och de ekonomiska förutsättningarna samt att med stöd välja material och utrustning för genomförandet,
- har viss förmåga att motivera sitt val utifrån kvalitet, estetiskt utförande, etik, ekonomi, säkerhet och miljö,
- känner till sambandet mellan de olika leden i produktionsprocessen och kraven på kvalitet i vart och ett av leden samt kan göra enkla produktionstekniska beräkningar,
- har erfarenhet av att framställa produkter inom medie- och kommunikationsområdet såväl manuellt som med hjälp av datorer och annan modern produktionsutrustning samt kan självständigt framställa enklare produkter,
- har viss förmåga att kritiskt granska värderingar och attityder som finns i mediernas budskap samt att utveckla och använda sitt ver-

- bala och visuella språk som redskap inom yrkesområdet,
- känner till grundläggande företagsekonomiska principer och begrepp som är relevanta för företag i branschen,
 - har fördjupade kunskaper inom vald specialisering,
 - har kunskap om vad som kännetecknar en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö och arbetsorganisationens betydelse för denna samt viss förmåga att planera och inrikta sina arbetsinsatser på ett sätt som är säkert från skydds- och miljösynpunkt så att arbets-skador förebyggs.

I utbildningen skall de föreskrifter och internationella överenskommelser beaktas som gäller för respektive yrkesområde.

Naturbruksprogrammet

Syfte

Utbildningen inom gymnasiesärskolans Naturbruksprogram skall ge eleverna grundläggande yrkeskunskaper inom naturbruksområdet som helhet, innefattande jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, fiske och vattenbruk, djurvård, hästhållning, miljövård och bioenergi. Genom specialisering skall eleverna efter individuell förmåga få kompetens för att så självständigt som möjligt arbeta inom något av dessa yrkesområden eller annat närliggande yrkesområde.

Strävan

Skolan skall sträva efter att eleverna efter fullföljd utbildning utifrån individuell förmåga

- kan utföra aktuella arbetsuppgifter inom naturbruksområdet och på ett rationellt och säkert sätt använda maskiner och övrig utrustning,
- har utvecklat social kompetens, kvalitetsmedvetande, ansvarskänsla och kunskap om gott yrkesmannaskap, så att de förstår betydelsen av att kunna utföra arbetsuppgifter självständigt eller tillsammans med andra,
- har viss förståelse för sambandet mellan biologiska, ekologiska och tekniska processer samt deras tillämpningar.

Krav på utbildningen

Skolan har ansvar för att eleverna efter fullföljd utbildning

- kan hantera maskiner och övrig utrustning och tillämpa sådana arbetsmetoder att god produktkvalitet uppnås,
- har viss grundläggande kunskap som behövs för att utveckla produkter, marknader och företag inom naturbruksområdet,
- har viss kunskap i företagsekonomi som är relevant för ekonomi och arbete inom naturbruksnäringarna,
- kan inhämta och tillämpa de föreskrifter och instruktioner som gäller för yrkesområdet,
- kan använda datorer som ett verktyg för studier och för arbete inom vald yrkesinriktning,
- har viss insikt om naturbruksområdets kulturhistoriska, samhälls-ekonomiska och miljömässiga betydelse,
- har viss förmåga att diskutera och ta ställning till problem inom sitt yrkesområde med hänsyn tagen till kvalitet, etik, ekonomi, säkerhet och miljö,

- har i arbetet med djur tillägnat sig en attityd där djurens korrekta handhavande sätts i centrum och har tränat sin förmåga att förstå och förutsäga djurens beteende och utveckling med beaktande av etiska, säkerhets- och djurskyddsmässiga normer,
- har fördjupade kunskaper inom vald specialisering,
- har kunskap om vad som kännetecknar en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö och arbetsorganisationens betydelse för denna samt viss förmåga att planera och inrikta sina arbetsinsatser på ett sätt som är säkert från skydds- och miljösynpunkt så att arbets-skador förebyggs.

I utbildningen skall de föreskrifter och internationella överenskom-melser beaktas som gäller för respektive yrkesområde.

Kursplaner och betygskriterier

■ Ämne: Administration

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet administration syftar till att ge färdighet i olika administrativa uppgifter samt ge kännedom om ett företags interna och externa information. Ämnet syftar även till att utveckla förmåga att hantera datorer, olika slags programvaror och vanliga kontorshjälpmedel samt att samarbeta och agera serviceinriktat.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i administration sträva efter att eleven

utvecklar kännedom om administrativt arbete och kontorshjälpmedel,

utvecklar grundläggande kunskaper i textbehandling och bildhantering,

utvecklar kännedom om hur ett företag arbetar med intern och extern information,

utvecklar kunskaper om miljöfrågor inom området,

utvecklar förmåga att kommunicera, samarbeta och agera serviceinriktat samt att ta ansvar för sina arbetsuppgifter,

utvecklar förmåga att arbeta effektivt och ergonomiskt riktigt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Administration i någon omfattning har funnits alltsedan människor började knyta affärskontakter med varandra. Administration är det som tidigare ofta betraktades som sekreterar- eller kontoristarbete, t.ex. att hålla ordning på tider, papper osv. Sekreteraren och kontoristen var ofta företagets ansikte utåt, dvs. den första kontakten som kunden fick via telefon eller besök. För inte så länge sedan fanns det kontorister på i stort sett varje avdelning inom medelstora och stora företag.

I dag är det inte så. Förändrad arbetsorganisation och teknisk utveckling av datorer och övrig kontorsutrustning har gjort att efterfrågan på kontorister har minskat på arbetsmarknaden. Många av de klassiska kontorsarbetsuppgifterna som att skapa, kopiera och sprida informationsmaterial för internt och externt bruk samt sortera, registrera och hantera olika dokument finns dock fortfarande kvar. Kontorsutrustning skall underhållas och skötas. Dator och telefon an-

vänds till olika tjänster. Papper och annat material skall tas om hand för återvinning och återanvändning. God förmåga att samarbeta, ta ansvar och arbeta serviceinriktat är en viktig del av ämnet.

Ämnet administration består av två kurser.

Kursen *Administrativ service* behandlar grundläggande administrativa rutiner, arbetsformer och dokument i företag. Kursen behandlar också text- och bildhantering, hur man hanterar vanlig utrustning på ett kontor samt miljöfrågor inom området. Kursen är gemensam på handels- och administrationsprogrammet.

Kursen *Information och layout* ger grundläggande kunskaper i textbehandling och bildhantering. Kursen tar dessutom upp olika sätt att hantera information samt vikten av att arbeta effektivt och ergonomiskt riktigt. Kursen är valbar.

- **Ämne:** Administration
- Kurs:** Administrativ service
- Kurskod:** ADM1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- känna till administrativa rutiner, arbetsformer och dokument,
- kunna använda och underhålla ett varierat utbud av kontorsutrustning,
- ha kännedom om tjänster i samband med telefoni, post och bank,
- kunna använda programvara för administrativa arbetsuppgifter,
- kunna arbeta resurssnålt och känna till hur man sorterar och återanvänder olika material,
- förstå vikten av god arbetsmiljö samt kunna arbeta på ett serviceinriktat sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

- Eleven använder och underhåller kontorsutrustning.
- Eleven utför administrativa arbetsuppgifter med handledning.
- Eleven ger exempel på administrativa arbetsuppgifter och hur de kan utföras på ett ergonomiskt och miljömässigt sätt.
- Eleven arbetar på ett serviceinriktat sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

- Eleven löser arbetsuppgifter tillsammans med andra samt utför sina arbetsuppgifter på ett ergonomiskt och miljömässigt tillfredsställande sätt.

- **Ämne: Administration**
-
- Kurs: Information och layout**
-
- Kurskod: ADM1151**
-

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna använda text- och layoutprogram för att utforma dokument, presentations- och informationsmaterial,
- kunna skriva in och redigera texter samt kombinera text och bild,
- känna till olika typer av dokument och kunna göra mallar,
- kunna använda grundläggande typografiska regler, kortkommandon och programmets stavningskontroll,
- kunna arbeta ergonomiskt riktigt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

- Eleven använder med stöd ett text- och layoutprogram för att utforma dokument.
- Eleven arbetar med stöd på ett ergonomiskt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

- Eleven utformar med visst stöd olika typer av dokument och informationsmaterial med god läsbarhet.
- Eleven använder datorns verktyg relativt självständigt.
- Eleven verkar för en god arbetsmiljö.

■ Ämne: Arbetsliv

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet arbetsliv syftar till att ge grundläggande kunskaper om arbetsliv samt skapa förståelse för arbetsmiljöns betydelse för individen, företagen och samhället. Ämnet syftar också till att ge kunskap om ekonomiska frågor som berör mindre företag och projekt samt ge erfarenhet av projektliknande arbetsformer.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i arbetsliv sträva efter att eleven

utvecklar förståelse för vad en god fysisk och psykisk arbetsmiljö betyder,

utvecklar förmåga att skapa ett bra arbetsklimat och kunna samarbeta,

utvecklar förmåga att förstå ekonomiska sammanhang och utföra enkel ekonomisk planering inom valt verksamhetsområde,

stimuleras att utveckla sin förmåga att arbeta i projekt,

utvecklar förmåga att söka kunskap genom kontakter med företag, myndigheter och organisationer,

utvecklar ett säkerhetstänkande inom vald studieinriktning.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Snabba förändringar i näringsliv och samhälle ställer krav på individernas förmåga till omställning, förnyelse och utveckling. Kunskaper om förändringar i omvärlden kan bidra till ökad tilltro till den egna förmågan att tillsammans med andra utveckla bra arbetsförhållanden.

Ett företag är en sammanhållen verksamhet, där individer samverkar för att utföra vissa uppgifter med en vilja att uppnå förutbestämda mål. Relationer behöver också utvecklas till andra grupper i samhället. Med denna definition faller många olika slag av mänsklig verksamhet under begreppet företag. Hit räknas inte bara företag inom det privata näringslivet utan även verksamhet inom den offentliga sektorn, organisationer, föreningar samt mer tillfälliga satsningar och projekt. Inom alla företag är förståelse av ekonomiska sammanhang viktig. Väsentligt för utbildningen i ämnet arbetsliv är att ge kunskaper om ekonomins betydelse och att ge erfarenhet av projektliknande arbetsformer.

Arbetsmiljöfrågor av olika slag ingår i ämnet, både allmänna krav på en god arbetsmiljö och säkerhetsfrågor som är specifika för elevens studieinriktning. Elsäkerhet och brandsäkerhet är andra delar av ämnesområdet.

Ämnet arbetsliv består av två kurser.

Kursen *Arbetsmiljö och säkerhet* är en grundläggande kurs om arbetsmiljö och arbetsmiljöns betydelse. I kursen ingår frågor om säkerhet och hur man förebygger skador. Kursen är gemensam inom gymnasiesärskolans nationella program.

Kursen *Projekt och företagande* behandlar projekt som arbetsform. I kursen behandlas även ekonomins betydelse för individ, företag och samhälle och hur dessa olika delar hänger samman. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Arbetsliv

Kurs: Arbetsmiljö och säkerhet

Kurskod: ARL1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om arbetsmiljöns betydelse för individ, företag och samhälle,

kunna vidta åtgärder vid olycksfall,

känna till betydelsen av förebyggande åtgärder och rehabilitering,

kunna använda arbetsmetoder på ett ur elsäkerhetssynpunkt lämpligt sätt inom valt verksamhetsområde,

kunna tillämpa lagar och bestämmelser om arbetsmiljö och säkerhet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på arbetsmiljöns betydelse.

Eleven ger exempel på hur arbetet kan utföras på ett ergonomiskt och säkerhetsmässigt sätt.

Eleven ger exempel på risker för olycksfall samt ger med stöd förslag till åtgärder.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven tillämpar med stöd lagar och bestämmelser om arbetsmiljö och säkerhet i sitt arbete.

Eleven utför sina arbetsuppgifter med viss handledning på ett säkert och ergonomiskt riktigt sätt.

■ **Ämne:** Arbetsliv

Kurs: Projekt och företagande

Kurskod: ARL1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om vanliga ekonomiska begrepp och sammanhang,
känna till några grundläggande ekonomiska begrepp för företag,
ha kännedom om affärsidéns betydelse för verksamheten,
kunna planera och genomföra projektarbete inom verksamhetsområdet,
kunna verka för ett bra arbetsklimat och kunna samarbeta.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven planerar och genomför med stöd ett projektarbete inom valt verksamhetsområde.

Eleven ger exempel på några ekonomiska begrepp och hur de hänger samman.

Eleven ger förslag till hur ett gott arbetsklimat kan skapas.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven ger exempel på ekonomiska sammanhang och utför ekonomiska beräkningar.

Eleven ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

■ Ämne: Bild och form

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet bild och form syftar till att ge kunskaper om bild- och formområdets uttrycksmöjligheter och samhällliga funktion. Ämnet syftar även till att utveckla kreativitet, konstnärligt skapande och ett analytiskt tänkande inom bild- och formområdet.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i bild och form sträva efter att eleven

utvecklar sin förmåga till eget bild- och formskapande i olika tekniker, material och konstnärliga uttryckssätt,

utvecklar sin förmåga att reflektera över sitt eget bild- och formskapande samt att analysera och tolka två- och tredimensionella bilder,

utvecklar sin medvetenhet om betydelsen av att ge bild- och formskapandet en personlig prägel,

utvecklar sin kunskap om bildens och formens utveckling och funktion i samhället ur ett historiskt, nutida, nationellt och internationellt perspektiv,

utvecklar sin förmåga att arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Arbetet med bildframställning och formgivning har en mångtusenårig historia. Grottor som Altamira i Spanien och Lascaux i Frankrike bär vittnesbörd om att människor redan 15 000 år f.Kr. tecknade bilder från det dagliga livet. Det finns också många exempel på tidiga kulturer, där bild och form har haft en framstående plats i samhället, t.ex. faraonernas Egypten och antikens Grekland.

Idag präglas samhället av en mångfald uttryck inom bild- och formområdet. I det fria konstnärliga utövandet pågår ett ständigt experimenterande med olika material, tekniker och uttrycksformer. Olika medier påverkar oss genom användning av symboler för att föra fram sina budskap. Därför finns behov av att kunna analysera och tolka bild- och formområdets olika funktioner i dagens samhälle.

Ämnet ger såväl grundläggande som fördjupade praktiska och teo-

retiska kunskaper. I ämnet ingår dessutom kunskaper om miljö- och säkerhetsmässiga aspekter på arbetet.

I ämnet ingår två kurser.

Bild och form grundkurs ger grunderna för att förstå bild- och form-skapande. Kursen är valbar.

Bild och form fördjupningskurs bygger på Bild och form grundkurs. Kursen består av teoretiska och praktiska kunskaper i bild och form-skapande. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Bild och form**

Kurs: Bild och form fördjupningskurs

Kurskod: BF1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna omsätta egna idéer i sitt bildskapande och formexperimenterande i något eller några material och tekniker,

kunna analysera och tolka olika typer av bild- och formspråk,

känna till användningsområden och egenskaper hos olika material och tekniker som används i praktiskt arbete med olika typer av bild- och formskapande,

kunna arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven arbetar med två- eller tredimensionella former i olika material och tekniker.

Eleven beskriver olika typer av bild- och formspråk.

Eleven ger exempel på olika användningsområden och egenskaper hos olika material och tekniker.

Eleven ger exempel på miljö- och säkerhetsaspekter.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven experimenterar med två- eller tredimensionella former i olika material och tekniker och förklarar bakomliggande idéer.

Eleven diskuterar formspråk och uttryck hos olika produkter.

- **Ämne:** Bild och form
-
- Kurs:** Bild och form grundkurs
-
- Kurskod:** BF1150
-

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- ha erfarenhet av eget bildskapande och formexperimenterande i olika material och tekniker,
- kunna samtala om olika typer av bild- och formspråk och deras funktioner,
- ha grundläggande kunskaper om skissteknik, komposition och färglära,
- ha kunskap om miljöfrågor inom området.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

- Eleven skapar bilder i olika material och tekniker.
- Eleven ger exempel på några skisstekniker och grunddrag i komposition och färglära.
- Eleven ger exempel på bild- och formspråk och deras användning.

Kriterier för betyget Väl godkänd

- Eleven skapar bilder i olika material och tekniker utifrån givna kriterier.
- Eleven använder olika skisstekniker och utnyttjar grundragen i komposition och färglära.
- Eleven diskuterar olika bild- och formspråk och deras användning.

■ Ämne: Dans

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet dans syftar till att ge kunskaper om dansen som konstart och kunskapsområde både i ett nutida och ett historiskt perspektiv, såväl i teori som praktik. Den praktiska utbildningen inom ämnet syftar till nödvändiga färdigheter för att träna, utföra och gestalta dans och använda dansen som uttrycksmedel.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i ämnet dans sträva efter att eleven

utvecklar sina färdigheter i det egna rörelsespråket,

utvecklar sin medvetenhet om och förmåga till personligt uttryck och kommunikation i dans,

utvecklar sin kunskap i och erfarenhet av att analysera rörelser,

utvecklar sin kunskap om dansen som konstart och som kunskapsområde,

utvecklar kunskaper om dansens olika yrkesområden och om arbetsmiljö- och säkerhetsaspekter i arbetet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Dans är en av människans mest ursprungliga konstarter. Människans möjligheter till uttryck och kommunikation genom rörelser har genom tiderna speglats i olika kulturernas dansformer, t.ex. i rituella och religiösa ceremonier. Vid medeltidens slut utgjorde dansen en viktig del av livet vid hovet och danserna komponerades främst för medlemmar av det högre ståndet. Dessa danser har sedan påverkat dansen som uttryck och gemenskap i exempelvis nationella danser och folkdanser.

Den moderna danskonstens genombrott under 1900-talets första decennier innebar en förnyelse och ett ökat intresse för danskonsten. Under de senaste decennierna har det skett en stark utveckling både av den konstnärliga dansen och av dans på utbildningens område. På 1960-talet blev dans ett populärt ämne inom folkbildningen. I skolan har dans inte någon lång tradition men kom att ingå i ämnet idrott i mitten av 1970-talet. På 1980-talet blev dans för första gången ett eget ämne i gymnasieskolan. Dans finns dock fortfarande inte som självständigt ämne i grundskolan utan utgör ett inslag i ämnena idrott och hälsa samt musik.

Ämnet dans innebär teori och praktik i förening där dansens kärna är utveckling av ett personligt rörelsespråk kombinerat med insikt i och förståelse av dansens olika traditioner. Ämnet dans innebär förutom rörelseträning också studium av det kinestetiska sinnet och utveckling av färdigheter som är nödvändiga för dansens utövande samt studier och träning av den spatiala, musikaliska och analytiska förmågan. Genom övning av sinnena kan eleven utveckla medvetenhet om kroppen och om det kroppsliga minnet, vilket är faktorer som är betydelsefulla för dansen som konst.

Ämnet innehåller kursen *Dans* som avser att utveckla elevens gestaltning i dansens formspråk. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Dans**

Kurs: Dans

Kurskod: DNS1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha grundläggande färdigheter i det egna rörelsespråket,

ha kunskap om begrepp och terminologi,

ha kunskap om kroppens och rörelsens funktion i gestaltningsarbete och som medel för kommunikation,

ha kunskap om ljusets betydelse som ett komplement i arbetet med dans i sal och på scen,

ha viss erfarenhet av samarbete med andra konstarter,

ha arbetsmiljökunskaper av betydelse för arbetet med dans.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven visar exempel på grundläggande tekniska, rytmiska, musikaliska och uttrycksmässiga färdigheter i någon dansform.

Eleven ger exempel på förekommande danstekniska termer och visar på samspelet mellan dansens teknik och dess konstnärliga uttryck.

Eleven ger exempel på faktorer som är av betydelse för arbetsmiljön och för att undvika skador.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven uppvisar tekniska, rytmiska, musikaliska och uttrycksmässiga färdigheter i någon dansform.

Eleven diskuterar förekommande danstekniska termer, gör en rörelseanalys som visar förståelse av samspelet mellan dansens teknik och dess konstnärliga uttryck.

Eleven ger exempel på några av dansens olika konstnärliga uttrycksformer och verksamhetsfält.

■ Ämne: Datoranvändning

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet datoranvändning syftar till att ge förutsättningar för att använda programvaror och datorutrustning för olika typer av arbetsuppgifter. Ämnet syftar även till att utveckla förmågan att använda IT som hjälpmedel för kunskapssökande. Ämnet syftar också till att ge kunskap om hur datorer används såväl i arbetslivet som i privatlivet.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i datoranvändning sträva efter att eleven

utvecklar sin förmåga att använda programvaror i samband med olika slags arbetsuppgifter,

utvecklar sin förmåga att söka, hantera och kritiskt granska information på internet och intranet,

utvecklar sin förmåga att kommunicera och använda olika tjänster på internet och intranet med ansvar och omdöme,

utvecklar sin kunskap om datasäkerhet och lagstiftning samt om etiska och demokratiska aspekter av datorteknologin,

utvecklar sin kunskap om hur en datorarbetsplats bör utformas,

utvecklar sin kunskap om utvecklingen inom datorområdet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Användningen av datorer har ökat mycket snabbt inom de flesta områden. Datoranvändningen har förändrat och skapat nya arbetsmetoder och yrken. Yrkesroller och gränser mellan yrken och yrkeskompetenser förändras kontinuerligt på grund av datorteknikens utveckling. Datoranvändningen rör också frågor som t.ex. upphovsrätt, yttrande- och informationsfrihet samt människors rätt till integritetsskydd. Av den framtida datoranvändaren kommer därför att ställas krav på ett medvetet förhållningssätt till datorteknologins möjligheter och användningsområden. Kännedom om utrustning, programvaror och datorteknikens olika användningsområden är i dag en förutsättning för att delta i arbets- och samhällsliv.

Ämnet datoranvändning ger grundläggande kompetens i informationssökning och kommunikation. Det ger också grundläggande kunskaper i textbehandling och bildhantering och betonar vikten av

att arbeta effektivt och ergonomiskt riktigt.

I ämnet datoranvändning finns en kurs. Kursen *Datorkunskap* ger kunskaper om hur persondatorer fungerar samt färdigheter i att använda programvaror. I kursen ingår också att utveckla färdigheter i att kommunicera, söka och hantera information på internet och intranet. Kunskaperna tillämpas i sitt sammanhang inom olika ämnen och inom vald studieinriktning. Datorkunskap är en gemensam kurs inom flertalet program.

■ **Ämne:** Datoranvändning

Kurs: Datorkunskap

Kurskod: DAA1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om programvaror för textbehandling, layout, grafisk presentation, registerhantering, kalkylering och informationsökning med inriktning mot vald studieinriktning,

kunna använda e-post och ett vanligt textbehandlingsprogram,

kunna rengöra och vårda maskinvaran samt kunna anpassa sin arbetsplats och arbeta så att arbetsskador undviks,

ha kännedom om arbetslivets datoranvändning inom studieinriktningen.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven använder med handledning vanliga programvaror med inriktning mot vald studieinriktning.

Eleven använder med handledning e-post.

Eleven söker och använder med handledning information på internet eller intranet och ger exempel på etiska frågeställningar i samband med det.

Eleven vårdar med handledning aktuell maskinvara.

Eleven har synpunkter på hur en bra datorarbetsplats bör se ut.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter.

Eleven söker och använder med viss handledning information på internet eller intranet samt granskar kritiskt med handledning informationen.

Eleven ger exempel på säkerhetsmässiga, demokratiska och etiska aspekter av datoranvändning.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt tillfredsställande sätt.

■ Ämne: Djurkunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet djurkunskap syftar till att förbereda för arbete inom verksamhetsområden som omfattar djurhållning. Ämnet syftar till att öva färdigheter i hantering och skötsel av djur på ett för varje art lämpligt sätt. Ämnet syftar också till elementär kunskap om djurs anatomi och fysiologi samt förståelse av djurs olika behov, beteenden och utveckling. Dessutom syftar ämnet till kännedom om den lagstiftning som är till för att skydda djur, djurvårdare och omgivande miljö.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i djurkunskap sträva efter att eleven

utvecklar sin kunskap om djur och djurs behov samt deras skötsel och vård,

utvecklar sina färdigheter i praktiskt arbete med djur,

utvecklar sin förmåga att sköta byggnader och utrustning som används till djur,

utvecklar sin kunskap om hur djur kan utnyttjas i samband med natur- och landskapsvård,

utvecklar sin kunskap om aktuella miljö- och djurskyddsbestämmelser,

utvecklar sin förståelse av skötselns och miljöns betydelse för djurens hälsa och välbefinnande,

utvecklar sin förmåga att arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Skolan skall också i sin undervisning i djurkunskap sträva efter att eleven fördjupar sitt kunnande inom något eller några områden inom ämnet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Alltsedan djur börjat tämjäs har kunskapen om olika djurarter haft betydelse för människan. Eftersom människan var beroende av djuren till föda och för transporter var hon även tvingad att vårda och sköta dem. Intensivt avelsarbete samt förbättringar av stallmiljö och foderhantering har lett till att djuren blivit mer välmående och bätt-

re presterande. Förr var det främsta intresset lantbrukets husdjur och livsmedelsförsörjningen. I det moderna samhället har nya djurslag fått en viktig roll som sällskapsdjur och nyttodjur. Intresset för sällskapsdjur växer snabbt och skapar nya verksamhetsområden och arbetstillfällen inom naturbruket.

Utbildningen i ämnet djurkunskap bygger på ett praktiskt arbete med djur och där ingår övning i djurskötsel, utfodring, mjölkning, pälsvård och sjukvård. I ämnet ingår också teoretiska delar som näringslära och kunskap om utfodring och fodermedel, kunskap om djurens byggnad, funktioner, behov och fortplantning. Teori och praktik vävs samman till en helhet där förståelse av djurs behov och beteenden står i centrum.

Sverige har sedan länge stränga djurskyddslagar och andra angelägna kunskapsområden inom ämnet är säkerhetsfrågor, djurskydd, miljöhänsyn och etiska ställningstaganden.

Ämnet innehåller kursen *Djur* som består av en obligatorisk del och möjligheter till fördjupning inom ett eller flera av områdena arbete med häst, djur för forskningsändamål, fårskötsel, mjölk och nötköttsproduktion, svinskötsel samt sällskapsdjur. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Djurkunskap

Kurs: Djur

Kurskod: DJR1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om djurs behov, skötsel och vård,

förstå vikten av noggrannhet, regelbundna rutiner och hygien i sitt arbete med djur,

ha kännedom om aktuella miljö- och djurskyddsbestämmelser,

kunna arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Inom valt fördjupningsområde skall eleverna uppnå ett eller flera av följande mål

Eleven skall

kunna hantera djur och medverka vid deras dagliga skötsel,

kunna sköta byggnader och utrustning som används till djur.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven ger exempel på djuretiska frågor.

Eleven ger exempel på hur man arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter på egen hand.

Eleven redogör för aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven diskuterar djuretiska frågor och gör egna ställningstaganden.

Eleven diskuterar och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

■ Ämne: Engelska

Ämnets syfte

Engelska är modersmål i ett stort antal länder, förmedlar många vitt skilda kulturer och är dominerande kommunikationsspråk i världen. Att kunna tala och förstå engelska är viktigt i studier, på arbetsplatser, under resor och på fritiden. Ämnet engelska har därför en betydelsefull roll i den svenska skolan.

Utbildningen i engelska syftar till att ge eleverna kunskaper och säkerhet så att de vill, vågar och kan använda språket. Utbildningen syftar också till att ge kunskaper om vardagsliv och kulturer i olika engelsktalande länder.

Alla elever behöver kunna bygga vidare på sina kunskaper efter skolans slut. Utbildningen syftar därför till att ge eleverna förmåga och lust att fortsätta att använda språket och att lära sig mer engelska.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i engelska sträva efter att eleven

utvecklar sin förmåga att använda engelska för att kommunicera, fördjupar sin förståelse av talad engelska i olika situationer och sammanhang,

utvecklar sin förmåga att delta aktivt i samtal, uttrycka sina egna tankar på engelska och uppfatta andras åsikter och idéer,

utvecklar sin förmåga att läsa och förstå engelska,

utvecklar sin förmåga att uttrycka sig i skrift,

utvecklar sin förmåga att använda hjälpmedel för att lära sig och förstå,

utvecklar sin förmåga att reflektera över levnadssätt och kulturer i engelsktalande länder och att göra jämförelser med egna erfarenheter,

fördjupar sin förmåga att reflektera över och ta ansvar för sin egen språkinläring och att använda arbetssätt som främjar den egna inläringen,

utvecklar sin förmåga att planera, genomföra och utvärdera uppgifter på egen hand och i samarbete med andra.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Det engelska språket finns i olika sammanhang i det svenska samhället. Eleverna möter idag engelska i tv, filmer, musik, via internet och datorspel och i kontakter med engelsktalande.

När eleven utvecklar sin förmåga att kommunicera på engelska sker det genom ett för eleven angeläget innehåll. I ämnet utvecklas då förmågan att behärska språkets form, dvs. ord, fraser, stavning och grammatik. När de egna språkkunskaperna inte räcker till behöver eleven kompensera detta genom att använda strategier som omformuleringar, frågor och kroppsspråk. Förmågan att uppfatta likheter och skillnader mellan egna kulturella erfarenheter och kulturer i engelsktalande länder utvecklas hela tiden. I ämnet ingår att språkligt dra nytta av det rika och varierade utbud av engelska som barn och ungdomar möter utanför skolan.

En viktig utgångspunkt för lärandet av engelska i gymnasieskolan är elevernas sinsemellan varierande intressen, sätt att lära och förutsättningar. Ämnet engelska är inte uppdelat i separata moment som lärs in i en given turordning utan knyts i stället till kommunikation på en anpassad språklig nivå och med ett innehåll som är meningsfullt för eleverna.

Ämnet engelska är uppdelat på två kurser.

Engelska A lägger tonvikten på talad engelska. Läsning och skrivning av enkla meddelanden och uttryck ingår. Kursen ökar elevens tilltro till den egna förmågan att göra sig förstådd på engelska och att förstå andra. Innehållet väljs så att det anknyter till elevernas intressen och till deras studieinriktning. Kursen är en kärnämneskurs i gymnasieskolan och gymnasial särvtax.

Engelska B bygger på engelska A och är en breddning och fördjupning av kunskaperna. Här kommer läsning och skrivning av engelska in i större omfattning. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Engelska

Kurs: Engelska A

Kurskod: EN1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

förstå enkel engelska i vardagssituationer,

kunna använda olika fraser och uttryck och delta i enkla samtal,

kunna efter förberedelse muntligt berätta om eller beskriva något inom egna intresse- och kunskapsområden,

kunna läsa och förstå vanligt förekommande ord och fraser inom egna intresse- och kunskapsområden,

kunna använda hjälpmedel för att lära sig förstå och uttrycka sig på engelska,

känna till något om vardagsliv och seder i något engelsktalande land,

ha viss kunskap om hur den egna inlärningen i engelska går till,

kunna med handledning planera och genomföra korta arbetsuppgifter.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven tillgodogör sig huvuddragen i engelska som talas långsamt och tydligt, i vardagliga situationer och inom kända ämnesområden.

Eleven deltar i samtal kring vardagliga och välbekanta ämnen.

Eleven läser och förstår innebörden i några enkla meddelanden.

Eleven ger något exempel på vardagsliv och traditioner i ett engelsktalande land.

Eleven planerar, genomför och utvärderar med handledning arbetsuppgifter.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven tillgodogör sig engelska som talas tydligt i inte alltför högt tempo, i vardagliga situationer och inom kända ämnesområden.

Eleven deltar aktivt i samtal kring vardagliga och välbekanta ämnen.

Eleven berättar eller beskriver muntligt något inom egna intresse- och kunskapsområden.

Eleven läser och förstår korta, enkla texter.

■ **Ämne:** Engelska

Kurs: Engelska B

Kurskod: EN1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna förstå enkelt tal inom välbekanta områden,

kunna delta i samtal om vardagliga och välbekanta ämnen,

kunna muntligt berätta om eller beskriva något inom egna intresse- och kunskapsområden,

kunna läsa och förstå enkla texter,

kunna göra sig förstådd i skrift i enkel form,

kunna använda ordbok och andra hjälpmedel,

kunna berätta om vardagsliv och seder i något engelsktalande land,

kunna samtala om och kommentera sitt sätt att lära sig engelska,

kunna planera, genomföra och utvärdera korta, muntliga och skriftliga arbetsuppgifter i samarbete med andra eller på egen hand.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven redogör för innehållet i enkelt och tydligt tal om välkända ämnen.

Eleven deltar i enkla samtal.

Eleven berättar om eller beskriver något inom egna intresse- och kunskapsområden.

Eleven läser enkla texter och redogör för innehållet.

Eleven skriver enkla meningar och meddelanden.

Eleven använder ordbok och andra hjälpmedel.

Eleven berättar något om vardagsliv och traditioner i ett engelsktalande land.

Eleven planerar och genomför enkla arbetsuppgifter samt samtal och funderar omkring sitt eget lärande.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven följer enkla instruktioner och beskrivningar.

Eleven deltar aktivt i samtal.

Eleven berättar och beskriver muntligt och skriftligt.

■ Ämne: Estetik och skapande

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet estetik och skapande syftar till att utveckla och stimulera elevens kreativitet och lust att använda estetiska uttrycksmedel för att uttrycka tankar, känslor och handlingar. Ämnet syftar även till att väcka intresse och förståelse av kultur och skapande verksamhet i ett vidare perspektiv. Ämnet syftar också till kunskap om och förståelse av olika konstarter, deras arbetsmetoder och samhörighet. Dessutom syftar ämnet till att visa sambanden mellan olika konstarter.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i estetik och skapande sträva efter att eleven

utvecklar förståelse av olika estetiska kunskapsformer och utvecklar sin färdighet i att självständigt använda dessa,

utvecklar förmåga att uppfatta estetikens breda verksamhetsfält, tillägnar sig kunskaper om och erfarenheter av olika estetiska uttrycksmedel,

utvecklar förmåga att analysera estetiska uttryck,

utvecklar medvetenhet om och förmåga till personligt uttryck inom olika konstarter.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Under årtusenden har högtstående kulturer kännetecknats av hur de estetiska värdena beaktats. Byggnader, väggmålningar, konstföremål, klädedräkt, teater, musikinstrument och litteratur vittnar om gångna generationers intresse för det sköna och funktionella i livet. Även i dagens samhälle omges människan av konstnärliga och estetiska uttryck. Ämnet estetik och skapande ger en introduktion till något eller några av dessa verksamhetsområden.

Ämnet är inriktat både mot de enskilda konstformerna och mot samverkan mellan olika estetiska områden såsom bild och formgivning, dans, musik, eller teater. I ämnet ingår skapande eller konstnärlig verksamhet av gränsöverskridande karaktär, där olika estetiska uttrycksformer kan blandas eller utövas sida vid sida. Såväl traditionella konstnärliga metoder som nyare elektroniska för framställning av

konstnärliga produkter kan ingå i ämnet.

Ämnet bildar en gemensam plattform för det estetiska området och ger möjlighet att stimulera till analys och reflektion. I det produktiva arbetet har olika typer av konstnärlig verksamhet många beröringspunkter. Detta lägger grunden till ett gränsöverskridande arbetssätt och knyter samman olika estetiska inriktningar samtidigt som ämnet knyter an till elevens studieinriktning.

Ämnet rymmer många möjligheter till samverkan med kärnämnets estetisk verksamhet.

Kursen *Estetisk orientering* innehåller grundläggande kunskap om estetik och har beröringspunkter med de olika inriktningarna inom programmet. I kursen ingår praktiska övningar som ger en orienterande kännedom om de berörda konstarterna. Estetisk orientering är en gemensam kurs inom det estetiska programmet.

■ **Ämne: Estetik och skapande**

Kurs: Estetisk orientering

Kurskod: EOS1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha grundläggande kunskap i olika estetiska kunskapsformer och kunna arbeta inom flera konstarter,

känna till några vanliga estetiska begrepp inom olika konstarter,

kunna skapa olika uttrycksmedel genom att arbeta med möten mellan konstarter,

kunna samtala om olika estetiska uttryck.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven arbetar praktiskt med estetiska uttryckssätt inom olika konstarter.

Eleven ger exempel på några estetiska verksamhetsfält och på olika uttrycksformer inom dessa.

Eleven ger exempel på estetiska begrepp inom några konstnärliga uttrycksformer.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utnyttjar olika tillvägagångssätt och hjälpmedel för att arbeta med mötet mellan olika konstarter.

Eleven beskriver olika estetiska verksamhetsfält och olika uttrycksformer inom dessa.

Eleven beskriver några estetiska begrepp inom några konstnärliga uttrycksformer.

■ Ämne: Estetisk verksamhet

Ämnets syfte

Ämnet syftar till att utveckla och stimulera elevernas skapande förmåga och lust att använda estetiska uttrycksmedel för att uttrycka tankar och känslor. Dessutom syftar ämnet till att väcka intresse för och förståelse av kultur och skapande verksamhet. Därigenom ges eleverna förutsättningar att utveckla fritidsintressen inom olika estetiska områden.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i estetisk verksamhet sträva efter att eleven

stimuleras till att utveckla sin fantasi och sin lust att uttrycka sig genom eget skapande,

funderar över och diskuterar olika konstnärliga uttryck,

utvecklar sin känsla för estetiska värden och deras betydelse för individ och samhälle,

utvecklar och breddar sina färdigheter inom något eller några estetiska områden,

utvecklar förståelse av den kommunikation som ligger i estetisk verksamhet,

vidgar sin kännedom om kultur och fritidsverksamhet inom det estetiska området.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Under årtusenden har människor fascinerats av hur tidigare kulturer uppskattat och tagit till vara estetiska värden. Det kan röra sig över många områden som byggnader, väggmålningar, konstföremål, klädedräkt, teater, musikinstrument och litteratur. Det handlar ofta om att det sköna och funktionella tagits till vara för att berika vardag och fest, arbete och fritid.

Ämnet gör eleven uppmärksam på de estetiska värden och konstnärliga värden, som finns i dagens samhälle. Det kan gälla arkitektur lika väl som ungdomars väggmålningar.

Det centrala i ämnet är själv skapa och att förstå den kommunikation, som får sitt uttryck i estetiska former. Genom att själv få möjlighet till skapande övas eleven både i att uttrycka sig själv och i

att förstå andra människors budskap förmedlat genom skapande.

Ämnet ger en grund för olika estetiska verksamheter. Estetiska områden kan vara såväl bild, dans, musik, drama som formgivning och teater. Inom ämnet estetisk verksamhet kan också olika estetiska uttrycksformer förenas. Både traditionella konstnärliga metoder som nyare digitala för framställning av konstnärliga produkter ingår i ämnet.

Estetisk verksamhet är ett kärnämne i gymnasieskolan.

■ **Ämne: Estetisk verksamhet**

Kurs: Estetisk verksamhet

Kurskod: ESV1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna uttrycka tankar eller idéer med något estetiskt uttrycksmedel,
- kunna kommentera sitt eget skapande,
- känna till olika konstnärliga verksamheter i samhället,
- känna till att konstnären har ett budskap med sin konst.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

- Eleven använder några estetiska uttrycksmedel för att gestalta en idé eller ett budskap.
- Eleven utför en mindre uppgift utifrån en egen idé.
- Eleven kommenterar sitt eget skapande.
- Eleven ger några exempel på olika konstnärliga uttryck och företeelser.

Kriterier för betyget Väl godkänd

- Eleven beskriver budskapet i sitt eget skapande.
- Eleven beskriver det konstnärliga budskapet som förmedlas till mottagaren inom någon eller några olika konstarter.
- Eleven ger exempel på några konstverk, teaterstycken eller andra estetiska uttryck som har fått betydelse i samhället.

■ Ämne: Expo

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet expo syftar till att ge eleverna grundläggande teoretiska och praktiska kunskaper om exponering. Ämnet syftar även till att utveckla kreativitet och förmåga att analysera och bedöma olika exponeringar.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i expo sträva efter att eleven

utvecklar kunskap om hur samverkan mellan bild, ljud, ljus, text och föremål kan användas för att budskap och upplevelser kan förstärkas,

utvecklar kunskap om funktioner och praktisk användning av teknisk utrustning vid exponering,

utvecklar färdigheter i textning,

utvecklar kunskaper i grundläggande grafisk formgivning för några typer av exponeringar,

utvecklar kunskap om färgens och belysningens betydelse vid exponeringar,

utvecklar förmåga att på ett kreativt sätt och med hjälp av modern teknik praktiskt tillämpa kunskaper och metoder vid varuexponering,

utveckla kunskap om god arbetsmiljö och säkerhet vid arbete med exponeringar,

utveckla kunskap om regler kring upphovsrätt och etik inom expoområdet.

Skolan skall också i sin undervisning i expo sträva efter att eleven fördjupar sitt kunnande inom något eller några områden inom ämnet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Expo eller exponering innebär att visa upp eller ställa ut ett budskap, en produkt eller en tjänst. Ämnet kan omfatta butiks-, fönster- och utställningsexponeringar. Syftet ska vara information. Redan under antiken samlades människor för att visa upp de produkter de hade till försäljning.

En utställning, en mässmonter eller en butiksexponering är en mötesplats för upplevelser. Exponeringar är mångdimensionella och erbjuder därför andra uttrycksmöjligheter än tvådimensionella medier. I en exponering ingår förutom föremål, även bild, text samt ibland även ljud. Upplevelsen är avsedd att beröra flera sinnen samtidigt.

I ämnet expo ingår flera olika medieformer och medieuttryck. Därför krävs både teoretisk och praktisk kunskap inom olika områden. Den teknik som behövs för att på ett informativt och säljande sätt kunna visa upp ett utbud av varor eller tjänster är en del av ämnet.

I ämnet ingår en kurs.

Kursen *Expo* ger grundläggande kunskap i olika typer av butiksfönster- och utställningsexponeringar. Inom kursens ram finns möjlighet till fördjupning eller specialisering. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Expo

Kurs: Expo

Kurskod: EXPO1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till hur samverkan mellan bild, ljus, ljud och text och föremål kan användas inom expo,

känna till modern teknisk utrustning, dess funktioner och praktiska användning vid exponering,

ha grundläggande kunskaper i textning,

känna till hur man vid varuexponeringar uppnår önskad effekt med hjälp av matchning och koordinering av varor,

kunna utföra några varuexponeringar,

ha kännedom om miljö- och säkerhetsaspekter av betydelse vid arbete med exponeringar,

känna till upphovsrättsbestämmelser och etiska regler inom området.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på samverkan mellan bild, ljus, ljud och text och föremål inom expo.

Eleven redogör för den tekniska utrustningen och dess möjligheter.

Eleven utformar manuellt och med visst stöd några typer av affischer, skyltar och orienteringstavlor.

Eleven utför med handledning några varuexponeringar.

Eleven ger exempel på etiska och rättsliga regler inom expo.

Eleven ger exempel på god miljö och säkerhet inom arbetsområdet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför på egen hand varuexponeringar.

Eleven använder lämplig teknisk utrustning.

Eleven utformar affischer, skyltar och orienteringstavlor med hjälp av dator.

■ Ämne: Fastighetsteknik

Ämnets syfte

Syftet med utbildningen i ämnet fastighetsteknik är att ge grundläggande kunskaper om fastighetsskötares och vaktmästares olika arbetsuppgifter med inriktning mot att ge hyresgäster i olika typer av fastigheter god service. Ämnet syftar även till att ge kunskaper om fastighetsförvaltning utifrån tekniska och miljömässiga perspektiv. Ämnet syftar dessutom till att hos eleverna utveckla den sociala kompetens som erfordras för att möta människor i olika situationer.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i fastighetsteknik sträva efter att eleven

utvecklar sin kunskap om fastighetsskötares och vaktmästares olika arbetsuppgifter och hur hyresgäster bör bemötas,

utvecklar sina färdigheter i praktiskt arbete inom vaktmästeri och fastighetsskötsel,

utvecklar sin kunskap om olika arbetsuppgifter inom städning och rengöring,

utvecklar sin förmåga att använda och vårda verktyg och maskiner som används,

utvecklar sin förmåga att arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Skolan skall också i sin undervisning i fastighetsteknik sträva efter att eleven fördjupar sitt kunnande inom något eller några områden inom ämnet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Yrkesrollerna inom fastighetsförvaltning har under det senaste decenniet kraftigt förändrats och fokuseringen i arbetsuppgifterna har flyttats från att serva teknisk utrustning till att serva hyresgäster. Arbetsuppgifterna har blivit fler och det ställs allt större krav på att yrkesmannen skall utföra nya typer av arbetsuppgifter. Ämnet fastighetsteknik skall ge en bred bas samt möjligheter till omställning, förnyelse och utveckling i arbetslivet.

Ämnet innehåller kursen *Fastighetsskötsel* som består av en obligatorisk del och möjligheter till fördjupning inom ett eller flera av områdena byggnader och utrustning, vaktmästeri, städning och rengö-

ring samt yttre miljö. Kursen har nära anknytning till lokalvård inom ämnet hotell, anläggning och skötsel av utemiljöer inom ämnet trädgårdsanläggning samt till byggnadsunderhåll inom ämnet naturbruksteknik. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Fastighetsteknik

Kurs: Fastighetsskötsel

Kurskod: FATE1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om fastighetsskötares och vaktmästares olika arbetsuppgifter,

ha kännedom om hur hyresgäster bör bemötas,

ha kännedom om olika arbetsuppgifter inom städning och rengöring,

kunna använda och vårda verktyg och maskiner som används,

kunna arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Inom valt fördjupningsområde skall eleverna uppnå ett eller flera av följande mål

Eleven skall

kunna utföra enkla underhålls- och reparationsarbeten på byggnader och byggnaders utrustning,

ha kännedom om olika typer av skador på fastigheter,

känna till hälsorisker i samband med sophantering och kunna utföra källsortering,

kunna utföra enkla uppgifter inom vaktmästeri,

kunna använda olika typer av kontorsteknisk utrustning,

kunna utföra ett städprogram enligt instruktion,

ha kännedom om olika materials egenskaper och tålighet mot rengöringsmedel och vid olika städmetoder,

kunna använda olika typer av manuella och maskinella städutrustningar,

kunna utföra underhåll av park- och trädgårdsytor,

kunna utföra underhåll på gångar och andra hårdgjorda ytor vid alla årstider.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven ger exempel på hur man arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter på egen hand.

Eleven använder aktuella fackuttryck och rutiner samt följer bestämmelser.

Eleven diskuterar och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

■ Ämne: Fordonsteknik

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet fordonsteknik syftar till att ge kunskap om hur ett motorfordon och dess delar är uppbyggda samt hur de fungerar tillsammans i ett fordon. Ämnet syftar också till kunskap i att felsöka och reparera fel samt justera inställningar på olika fordon. Ämnet syftar även till att ge kunskap i hygien-, miljö- och säkerhetsfrågor inom fordonsområdet.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin utbildning i fordonsteknik sträva efter att eleven

utvecklar kunskap om komponenters funktion och användningsområden inom fordonsområdet,

utvecklar förståelse av fordonstekniska termer,

utvecklar kunskap om demontering och montering vid arbete med motorfordon,

utvecklar förståelse av vad service och underhåll innebär för fordons livslängd,

utvecklar kunskaper om miljömässiga och trafiksäkerhetsmässiga krav som ställs på motorfordon och arbetsmaskiner i samhället.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Dagens fordonsteknik innebär en samverkan mellan mekanik, hydraulik och elektronik. Detta ställer nya krav på dem som skall arbeta med moderna fordon. Konstruktion och material har efter hand utvecklats så att dagens fordon kräver en annan typ av underhåll än tidigare. Förebyggande underhåll blir allt viktigare och har stor betydelse för fordonens livslängd.

Att felsöka, dvs. finna orsaker till driftsstörningar, är ett viktigt moment i ämnet. Vid sidan om kunskap om hur enskilda komponenter är uppbyggda, fungerar och samverkar i fordonet krävs kunskap om hur hjälpmedel används vid felsökning samt hur fel förebyggs och åtgärdas.

I ämnet fordonsteknik finns fem kurser.

Kursen *Fordonsteknik grundkurs* behandlar fordonets olika komponenter och deras uppgifter samt demontering och monteringsarbete. Kursen är gemensam för fordonsprogrammet.

Kursen *Chassikomponenter* behandlar felsökning, justeringar och reparationsarbeten på olika chassikomponenter och styrinrättningar. Kursen är valbar.

Kursen *Hydrauliska bromsar* behandlar bromssystemets funktion och arbetssätt. Kursen är valbar.

Kursen *Ottomotor* behandlar reparations-, monterings- och justeringsarbeten på olika motortyper. Kursen är valbar.

Kursen *Fordonsvård och service* behandlar säkerhetskontroller, besiktning av motorutrymmen samt service och underhåll på motor och belysning. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Fordonsteknik**

Kurs: Chassikomponenter

Kurskod: FOR1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till olika typer av fälgar, dimensionsangivelser, hastighetsbeteckningar och tillverkningskoder för däck samt dubbning av däck,

känna till hjulvinkelns inverkan på däckslitage och ett fordons köregenskaper,

känna till olika konstruktioner av framvagns- och bakhjulsupphängningar samt styrinrättning,

kunna utföra lyft och uppallning vid demontering, montering och balansering av däck,

kunna utföra mindre reparationsarbeten av däck,

känna till orsaken till olika typer av förslitningsskador på däck,

kunna identifiera styrspindlar och byta ut styrleder,

kunna arbeta ergonomiskt, kvalitets- och miljömedvetet samt på ett säkert och hälsoinriktat sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven redogör för följderna av fel inställd framvagn.

Eleven utför med viss handledning vanligt förekommande arbetsuppgifter i samband med service på hjul och däck och uppnår varierande kvalitet på de utförda arbetsuppgifterna.

Eleven redogör för vilken betydelse service och underhåll har för säkerhet och totalekonomi.

Eleven utför med viss handledning felsökning, justeringar och reparationsarbeten på olika chassikomponenter och styrinrättningar.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför enklare felsökningar, justeringar och reparationsarbeten av framvagn.

Eleven utför med viss handledning byte av styrleder.

Eleven utför förekommande arbetsuppgifter i samband med hjul och däck.

Eleven utför arbetet på ett från skydds- och miljösynpunkt tillfredsställande sätt och använder ergonomiskt riktiga arbetsställningar.

- **Ämne:** Fordonsteknik
-
- Kurs:** Fordonsteknik grundkurs
-
- Kurskod:** FOR1151
-

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- känna till olika motorfordon och arbetsmaskiner samt deras användningsområden,
- känna till olika fordonskomponenters uppgifter,
- känna till bilbatteriets uppgift och kunna använda det vid start-hjälp,
- kunna utföra enklare demonterings- och monteringsarbeten,
- kunna utföra lyft och pallning av motorfordon,
- känna till verkstads- och skyddsutrustning,
- känna till längder, volymer och tryck inom fordonsområdet,
- känna till de krav som ställs på motorfordons inre och yttre säkerhet, lagstiftningen inom området samt de miljökrav som ställs,
- känna till hur man agerar på en trafikolycksplats och kunna använda handbrandsläckare.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på olika arbetsområden för fordon och arbetsmaskiner.

Eleven beskriver ett par komponenter och deras funktion i fordon.

Eleven utför med handledning enklare demonterings- och monteringsarbeten samt enklare felsökning på fordon.

Eleven utför med handledning arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö, ergonomi, hygien och säkerhet.

Eleven ger exempel på hur man kan ingripa på ett lämpligt sätt vid en trafikolycksplats.

Kriterier för betyget Vål godkänd

Eleven beskriver vanliga komponenter och deras funktion i olika fordon.

Eleven utför enklare felsökning samt demonterings- och monteringsarbeten på fordon.

Eleven utför med viss handledning arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö, ergonomi, hygien och säkerhet.

Eleven redogör för hur man bör agera vid en trafikolycksplats.

Eleven släcker en mindre brand med handbrandsläckare.

■ **Ämne:** **Fordonsteknik**

Kurs: **Fordonsvård och service**

Kurskod: **FOR1152**

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

förstå innebörden av service och underhåll på fordonets motor och belysning,

känna till och tillämpa regler för säkerhetskontroller och hjulbyten,

kunna välja och identifiera kemiska preparat som används vid fordonsservice,

kunna utföra besiktning av ett motorutrymme samt byta glödlampor,

kunna utföra utvändig och invändig rengöring av fordon,

kunna utföra förbättringsarbeten på lackerade ytor,

kunna arbeta ergonomiskt, kvalitets- och miljömedvetet samt på ett säkert och hälsoinriktat sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på olika säkerhetsföreskrifter och tillämpar några av dessa.

Eleven ger exempel på olika vätskor och system i fordon som har betydelse för hälsa, miljö och trafiksäkerhet.

Eleven utför service, justeringar och enklare felsökning med handledning.

Eleven ger exempel på olika hjälpmedels egenskaper.

Eleven utför utvändig och invändig rengöring av fordon med handledning.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven beskriver hur olika system i fordon påverkar hälsa, miljö och trafiksäkerhet.

Eleven använder manuell och maskinell utrustning på ett adekvat sätt och är medveten om dess säkerhetsrisker.

Eleven utför med viss handledning eller med stöd av verkstads-handböcker och olika manualer service, justeringar och enklare felsökning.

- **Ämne:** Fordonsteknik
-
- Kurs:** Hydrauliska bromsar
-
- Kurskod:** FOR1153
-

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- känna till bromskraftförstärkarens funktion,
- känna till hur ett bromssystem fungerar,
- känna till och kontrollera slitage och byta enkla mekaniska komponenter i ett bromssystem,
- kunna arbeta ergonomiskt kvalitets- och miljömedvetet samt på ett säkert och hälsoinriktat sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven redogör med handledning för bromssystemets hydrauliska konstruktion och funktion.

Eleven utför med handledning enklare reparationer av det hydrauliska bromssystemet och redogör för betydelsen av noggrannhet i arbetet.

Eleven utför med handledning felsökning, kontroll och reparation av hydrauliska bromssystem och redogör för betydelsen av noggrannhet i arbetet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven redogör för bromssystemets hydrauliska konstruktion och funktion.

Eleven utför enklare reparationer av det hydrauliska bromssystemet och arbetar med noggrannhet.

■ **Ämne: Fordonsteknik**

Kurs: Ottomotorn

Kurskod: FOR1154

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna identifiera olika motortyper,
känna till ottomotorns funktion och förbränningsmotorns princip,
känna till grundläggande funktioner hos olika motorkomponenter,
kunna arbeta ergonomiskt samt hantera drivmedel och smörjmedel på ett miljömässigt, hygieniskt och säkert sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven beskriver några motorkonstruktioner.

Eleven utför med handledning demonterings- och monteringsarbeten och uppnår varierande kvalitet.

Eleven hanterar verktyg, utrustning och andra hjälpmedel med godtagbar säkerhet.

Eleven utför med handledning arbetet på ett ur skydds- och miljösynpunkt tillfredsställande sätt samt använder ergonomiskt riktiga arbetsställningar.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven beskriver ottomotorns funktion.

Eleven utför med viss handledning enklare demonterings- och monteringsarbeten och uppnår varierande kvalitet.

Eleven utför arbetet på ett ergonomiskt samt ur skydds- och miljösynpunkt tillfredsställande sätt.

■ Ämne: Foto och film

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet foto och film syftar till att ge eleverna grundläggande teoretiska och praktiska kunskaper om fotografisk och rörlig bild. Ämnet syftar till att utveckla elevernas fotografiska bildspråk. Ämnet syftar också till att öva hur man analyserar, värderar och kritiskt bedömer produktioner inom området. Ett ytterligare syfte med ämnet är att utveckla kreativitet, social kompetens och förmåga att lösa problem vid såväl fotografiskt bildberättande som vid produktion av rörlig bild.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i foto och film sträva efter att eleven

utvecklar kunskap om hur samverkan mellan bild, text och form kan förstärka budskap och upplevelser samt färdigheter i att praktiskt framställa fotografiska eller rörliga bilder,

får orientering om upphovsrättsliga bestämmelser och etiska regler när det gäller produktioner inom fotografisk och rörlig bild,

får orientering om olika yrkesroller och om arbetsmiljö samt förståelse för vikten av att arbeta på ett ergonomiskt riktigt sätt,

utvecklar förmåga att förstå den fotografiska bildens språk och uttrycksmöjligheter,

utvecklar kunskaper om digitala tekniker som används inom fotografisk och rörlig bild,

får orientering om olika typer av fotografiskt material, dess egenskaper och användningsområden,

utvecklar kunskap om hur man antingen scannar in, korrigerar och bearbetar bilder i bildbehandlingsprogram eller utför digital videoredigering.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Den fotografiska bilden används inom ett stort antal områden. Den traditionella kemiska fotograferingsprocessen har utvecklats och förfinats under mer än hundrafemtio år. Att sätta in bilden i ett historiskt perspektiv hjälper oss att analysera och förstå dagens bildspråk. Därför är kännedom om den kulturtradition som finns både i foto-

historien och övriga konsthistorien en del av ämnet.

Rörliga bilder har funnits i drygt hundra år. Tekniken att framställa rörlig bild har hela tiden utvecklats och förändrats. I dag ersätts traditionell teknik av digital fototeknik, både vad gäller kameror och bildbehandling. Digital teknik kommer att vara dominerande i framtidens produktion, både vad gäller fotografiska och rörliga bilder.

Det framväxande IT-samhället kommer i stor utsträckning att påverka morgondagens fotografer. Den fotografiska tekniken automatiseras alltmer och fotografisk bild kommer att ta större plats i samhället. För fotografen kommer det att medföra nya arbetsområden och nya arbetssituationer.

Att arbeta med film, video eller tv-produktion innebär att man använder flera uttrycksformer som t.ex. fotografisk bild, rörlig bild, ljud och grafik. Alla dessa former av berättande övas i ämnet foto och film liksom kreativiteten. Skrivna texter kommer in vid analys, manusarbete och planering och är en del av ämnet foto och film.

Att arbeta med fotografering och rörlig bild innebär ofta att ingå i ett större sammanhang. Det är därför en viktig kompetens att kunna samarbeta med människor med olika specialkompetenser.

Produktionsmetoderna förändras ständigt och i ämnet ingår att ge förståelse för behovet av flexibilitet och fortsatt lärande.

Kunskaper om arbetsmiljön är viktiga vid produktion av fotografisk och rörlig bild liksom kunskaper om arbete vid dator. Att känna till hur man arbetar resurssnålt och med omtanke om miljön är också viktigt.

Ämnet foto och film består av två kurser.

Fotografisk bild behandlar grundläggande kunskaper i fotografering, bildanalys och bildberättande. Kursen behandlar även färgfotografering, scannerteknik och digitalisering av fotografiska bilder. Inom kursens ram finns möjlighet till fördjupning eller specialisering. Kursen är valbar.

Rörlig bild är en praktisk och teoretisk orientering om hur man berättar med rörlig bild. Inom kursens ram finns möjlighet till fördjupning eller specialisering. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Foto och film

Kurs: Fotografisk bild

Kurskod: FOF1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna fotografera i svartvitt samt bearbeta foton i bildbehandlingsprogram,

kunna medverka vid analys av fotografiska bilder och deras uttrycksmöjligheter,

känna till olika typer av fotografiskt material, dess egenskaper och användningsområden,

känna till hur budskap och upplevelser kan förstärkas samt kunna använda kunskapen praktiskt,

känna till upphovsrättsbestämmelser och etiska regler inom området,

kunna arbeta miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning enkla fotografiska uppgifter inklusive enkel bildbehandling.

Eleven ger exempel på bilders språk och uttrycksmöjligheter.

Eleven hanterar material och utrustning på ett för uppgifterna lämpligt sätt.

Eleven ger exempel på hur samverkan mellan bild, text och form förstärker budskap och upplevelser.

Eleven ger exempel på god miljö och säkerhet inom fotograferingens område.

Eleven ger exempel på lagstiftning och etiska regler inom området.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför enkla fotografiska uppgifter och enkel bildbehandling.

Eleven jämför och kommenterar fotografiska bilder.

Eleven arbetar på ett miljö- och säkerhetsmedvetet sätt.

■ **Ämne:** Foto och film

Kurs: Rörlig bild

Kurskod: FOF1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna utföra enkla videoproduktioner,

känna till några sätt att berätta med bild och kunna utföra enkla videoproduktioner,

kunna skriva ett enkelt text- och bildmanus,

ge exempel på hur man kan analysera en färdig produktion,

känna till moderna tekniker inom området rörlig bild och ha erfarenhet av digital videoredigering,

känna till lagar kring upphovsrätt och etiska regler inom området rörlig bild,

kunna arbeta miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför och redigerar med handledning en enkel videoproduktion.

Eleven ger exempel på några olika sätt att berätta med bild.

Eleven hanterar med handledning material och utrustning på ett för uppgifterna lämpligt sätt.

Eleven ger exempel på god miljö och säkerhet inom området rörlig bild.

Eleven ger exempel på lagstiftning och regler inom verksamheten.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven genomför med viss handledning en enkel videoproduktion utifrån eget text- och bildmanus.

Eleven hanterar material och utrustning på ett lämpligt sätt.

Eleven jämför och kommenterar rörliga bilder.

■ Ämne: Grafisk kommunikation

Ämnets syfte

Utbildningen i grafisk kommunikation syftar till att ge eleverna grundläggande teoretiska och praktiska kunskaper i att framställa grafiska produkter för tryckta och digitala medier. Syftet är också att ge kännedom om hur man kritiskt bedömer en produkt både ur kommunikativt och kvalitetsmässigt perspektiv. Utbildningen syftar också till att öva socialt ansvar och samarbetsförmåga.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i grafisk kommunikation sträva efter att eleven

utvecklar kunskap om den grafiska produktionsprocessen,

utvecklar färdighet i att ta fram grafiska produkter samt att analysera och bedöma dessa,

utvecklar kunskap om de viktigaste reglerna för upphovsrätt inom området,

utvecklar kunskap om hur man kan arbeta resurssnålt och på ett ur skydds- och miljösynpunkt säkert sätt.

Skolan skall också i sin undervisning i grafisk kommunikation sträva efter att eleven fördjupar sitt kunnande inom något eller några områden inom ämnet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Från tryckningen av Gutenbergs 42-radiga bibel 1455 fram till mitten av 1900-talet gick den tekniska utvecklingen mycket långsamt inom det grafiska området. De senaste tjugo åren har utvecklingen gått desto snabbare och det grafiska yrkeslivet har helt förändrats. Genom införandet av datorteknik har yrkesgrupperna typograf, kemigraf och litograf försvunnit och ersatts av dagens grafiker. Moment som grafisk formgivning, texthantering, bildreproduktion och grafisk montering har utvecklats till ett datorbaserat hantverk, som kräver tekniska och formmässiga kunskaper samt överblick över alla led i produktionen.

I ämnet grafisk kommunikation ingår att grafiskt bearbeta text samt tecknad och fotografisk bild. Det innefattar att avväga innehåll och form för att förstärka ett budskap. Kunskap i att framställa trycksaker är grundläggande i ämnet, men presentationer via internet eller

i andra digitala former är en växande del.

Den grafiska produktionsprocessen är komplex och den kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden är framförallt bredd och överblick samt att vara öppen för ny kunskap. Ämnet grafisk kommunikation skall utveckla en generell kompetens som bl.a. innefattar kreativitet, grafisk form- och bildkänsla samt förmåga att se den språkliga kopplingen till kommunikation. Att utveckla samarbetsförmåga är en viktig del i ämnet. Att behärska den grafiska tekniken är en grund för att utveckla de övriga kompetenserna.

Ämnet består av en kurs.

I kursen *Grafisk kommunikation* ingår att med hjälp av bild-, text- och redigeringsprogram ge grundläggande kunskaper i grafisk formgivning samt bild- och texthantering. Inom kursens ram finns möjlighet till fördjupning eller specialisering. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Grafisk kommunikation**

Kurs: Grafisk kommunikation

Kurskod: GKO1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till de olika leden, idéskiss, arbetsskiss och kundlayout, i den grafiska produktionsprocessen,

kunna tillämpa sina kunskaper för att ta fram grafiska produkter,

kunna diskutera olika grafiska produkters kvalitet,

ha kännedom om hur samverkan mellan text, bild och form kan förstärka budskap och upplevelser,

känna till grundregler för läsbarhet, typografi, grafisk formlära och korrektur,

känna till grundläggande färglära och klassificering av teckensnitt,

kunna scanna texter och bilder samt kunna spara dessa på olika lagringsmedia,

ha erfarenhet av olika bild-, illustrations- och redigeringsprogram för grafisk produktion och publicering på internet,

vara orienterad om de viktigaste reglerna för upphovsrätt inom området,

kunna arbeta på ett miljö- och säkerhetsmedvetet sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning, grafiska produktioner och hanterar utrustning och material på ett säkert sätt.

Eleven scannar bilder och lagrar dem med handledning.

Eleven arbetar under handledning med bild-, illustrations- och redigeringsprogram.

Eleven ger exempel på kvalitet hos grafiska produktioner.

Eleven ger exempel på gällande lagstiftning, etiska frågor och regler inom verksamheten.

Eleven ger exempel på hur ett arbete kan utföras resurssnålt, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning grafiska produktioner för olika användningsområden för publicering på papper och digitalt.

Eleven ger exempel på val av teckensnitt med hänsyn till budskap och målgrupp.

Eleven diskuterar grafiska produktioner samt etiska frågor.

Eleven ger exempel på hur samverkan mellan text, bild och form kan förstärka budskap och upplevelser.

■ Ämne: Handel

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet handel syftar till att ge eleverna grundläggande kunskaper om arbetsuppgifter inom handel med varor och tjänster. Ämnet syftar också till kunskaper i service och säljetik.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i handel sträva efter att eleven

utvecklar förmåga att arbeta inom något yrkesområde inom handel med varor och tjänster,

utvecklar förmåga att möta och tillgodose kunders olika förväntningar och behov,

utvecklar kunskap om handelns utveckling och verksamhetsområden,

utvecklar kunskap om varuhantering och produktinformation,

utvecklar kunskap om konsument- och miljöfrågor,

utvecklar kunskap om ekonomi och marknadsföring,

utvecklar förmåga att samarbeta och att arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt säkert sätt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Handeln har alltid haft en central roll i samhället som förbindelse-länk mellan tillverkare och konsument. Redan för 5 000 år sedan importerades kopparföremål från kontinenten till Danmark och Skåne. De första mynten präglades omkring 650 år f.Kr. Andra betalningsmedel som snäckor, smycken och bärnsten hade då förekommit i över tusen år i vår del av världen.

Handel med varor och tjänster omfattar många verksamheter inom detalj- och partihandel med branscher som livsmedel, sport och fritid, mode och kläder, IT och elektronik, kontorsmateriel m.m. På arbetsmarknaden har handeln stor betydelse och här finns många tillväxtföretag.

Globalisering, IT-utveckling och förändrade kundkrav har lett till ökad konkurrens. Att köpa och sälja innebär att möta människor och förstå deras behov av varor och tjänster. Kraven på service har ökat. Frågor kring miljö, resurshushållning och hälsa får allt större bety-

delse. Det ökade producentansvaret påverkar butikernas arbete. Allt fler förpackningar återvinns och återanvänds. Källsortering införs i allt fler butiker och kretsloppstänkandet utvecklas. Märkning, varuinformation och konsumentupplysning måste vara korrekt. Kundernas inköpsval påverkas också av frågor kring kvalitet och etik.

Ökande turism och internationell handel innebär också ökad kontakt med andra kulturer. Den elektroniska handeln påverkar alltmer marknadsföring och traditionell handel. Kunder kommer i större utsträckning att göra en del av sina inköp från hemmen via internet. Det blir också möjligt för en kund att överblicka ett större utbud.

En väsentlig aspekt i ämnet är servicekunskap. Även kunskap om den vara eller tjänst som skall marknadsföras har stor betydelse. Att arbeta i handeln betyder att man möter många olika människor och ställs inför många olika situationer. Det är därför viktigt med ett brett kunnande inom handelsområdet.

Ämnet handel består av fem kurser.

Kursen *Bransch- och produktkunskap A* ger en orientering om olika branscher inom varuhandel och tjänsteföretag samt behandlar varuinformation, varuhantering och lagerhållning. Kursen tar också upp konsumentlagar och miljöfrågor. Kursen är gemensam i gymnasiesärskolans handels- och administrationsprogram.

Kursen *Försäljning och service* ger grundläggande kunskaper om arbetsuppgifter inom kundservice och försäljning. Den behandlar också konsumentlagar och säljetik. Kursen är gemensam i gymnasiesärskolans handels- och administrationsprogram.

Kursen *Bransch- och produktkunskap B* bygger på Bransch- och produktkunskap A och ger djupare kunskaper om handelns olika arbetsuppgifter och verksamheter. Kursen tar också upp butiksekonomi samt konsument- och miljöfrågor. Kursen är valbar.

Kursen *Näthandel* tar upp elektronisk handel främst ur ett konsumentperspektiv. I kursen ingår elektroniskt betalningssystem och säkerhetsbestämmelser. Kursen är valbar.

Kursen *Praktisk marknadsföring* ger kunskap om marknadsföring ur såväl konsumentens som säljarens perspektiv. I kursen ingår också reklamutformning och exponeringsarbete. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Handel**

Kurs: Bransch- och produktkunskap A

Kurskod: HNDL1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om branscher och verksamheter inom varuhandel och tjänsteföretag,

känna till en varas väg från producent till konsument,

känna till metoder för att söka information om varor och tjänster,

känna till olika slags märkning och symboler för produktsäkerhet och information,

kunna använda lämpliga arbetsmetoder vid varumottagning, varuhantering och leverans,

kunna källsortera och arbeta på ett ur miljösynpunkt riktigt sätt,

ha kännedom om lagar, riktlinjer och avtal inom området.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på branscher och verksamheter inom handeln.

Eleven ger exempel på varuinformation, märkning och symboler.

Eleven ger exempel på hur arbetet kan utföras på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Eleven utför med handledning arbetsuppgifter inom varuhantering.

Eleven ger med viss handledning exempel på lagar och riktlinjer för produktsäkerhet och information.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

■ **Ämne:** Handel

Kurs: Bransch- och produktkunskap B

Kurskod: HNDL1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha fördjupad kunskap om handelns utveckling och verksamheter, kunna sammanställa fakta för ett produktområde och kunna göra produktjämförelser,

kunna tillämpa olika arbetsmetoder vid varuhantering samt lager- och beställningsarbete,

ha kännedom om butiksekonomi och kunna beräkna inköps- och försäljningspris,

känna till samband mellan konsumtion och miljö samt kunna arbeta på ett ergonomiskt och säkert sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven tillämpar med viss handledning olika arbetsmetoder vid varuhantering och lager- och beställningsarbete.

Eleven resonerar kring varor och tjänster och gör med handledning produktjämförelser.

Eleven beräknar med handledning inköps- och försäljningspris.

Eleven arbetar med visst stöd på ett ergonomiskt och säkert sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven diskuterar och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven beskriver handelns utveckling inom några verksamhetsområden.

■ **Ämne: Handel**

Kurs: Försäljning och service

Kurskod: HNDL1152

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om och kunna utföra arbetsuppgifter inom kundservice och försäljning,

ha kännedom om konsument- och marknadslagar och om säljetik, kunna agera positivt och kreativt i olika servicesituationer,

ha kännedom om kroppsspråk och kunna anpassa sitt språk efter situationen,

förstå sambandet mellan det personliga uppträdandet och god service.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på arbetsuppgifter inom kundservice och försäljning.

Eleven utför med handledning enklare arbetsuppgifter inom kundservice och försäljning.

Eleven arbetar på ett serviceinriktat sätt.

Eleven ger exempel på lagar och god säljetik inom kundservice och försäljning.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför arbetsuppgifter inom kundservice och försäljning med viss handledning.

Eleven ger förslag till lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

■ **Ämne: Handel**

Kurs: Näthandel

Kurskod: HNDL1153

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna genomföra ett köp av en vara eller tjänst på internet,
känna till för- och nackdelar med elektronisk handel,
känna till metoder för att söka information om varor och tjänster på internet,
kunna söka och hantera information med ansvar och omdöme,
ha grundläggande kännedom om lagar, avtal och säkerhet vad gäller elektronisk handel och betalningssystem.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven söker och hanterar information om varor och tjänster på internet med ansvar och omdöme.

Eleven genomför med handledning ett köp på internet.

Eleven redogör med handledning för konsumentens rättigheter vid köp på internet.

Eleven ger exempel på för- och nackdelar i samband med elektronisk handel.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven ger exempel på viktiga frågor i samband med pengars värde, betalning och säkerhet vid elektronisk handel.

■ **Ämne:** Handel

Kurs: Praktisk marknadsföring

Kurskod: HN DL1154

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om olika sätt att använda reklam och marknadsföring,

ha kännedom om målgrupper och affärsidéns betydelse,

känna till olika exponeringssätt och kunna framställa enklare säljstödsmaterial,

ha kännedom om hur reklam och marknadsföring påverkar individen som konsument,

ha kännedom om lagar, bestämmelser och etiska regler inom marknadsföringsområdet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven resonerar kring olika typer av marknadsföring, reklam och exponeringssätt samt ger exempel på affärsidéns betydelse.

Eleven framställer med viss handledning enklare reklamblad och exponeringar.

Eleven ger med stöd exempel på lagar och bestämmelser.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven diskuterar och ger förslag till lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven tillämpar med viss handledning lagar och bestämmelser i sitt arbete.

■ Ämne: Hantverkskunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet hantverkskunskap syftar till att ge grundläggande kunskaper i att utifrån en idé eller förebild framställa en produkt där hänsyn tas till beställarens krav på funktion, design, ekonomi och kvalitet. Ett annat syfte är att ge en orientering om kulturarv, historia och utveckling inom hantverksområdet samt orientera om hantverkets förutsättningar och villkor idag. Ett syfte med ämnet är också att öva den kreativa och sociala förmågan samt att stärka självförtroendet.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i hantverkskunskap sträva efter att eleven

utvecklar orienterande kunskap om olika yrken inom hantverksområdet samt sambanden mellan olika yrkesområden och deras särart och möjligheter,

utvecklar intresse för hur det egna hantverket har förändrats genom tiderna samt kännedom om dess förhållande till kultur och stilar under olika epoker,

förstår betydelsen av den estetiska utformningen av en produkt samt hur färg och form kan utnyttjas,

utvecklar sin kunskap om några olika hantverkstekniker, material och verktyg samt kunskap om olika arbetssätt för framställning och förädling av olika material inom valt hantverk,

utvecklar kunskap i underhåll och service av maskiner och verktyg,

utvecklar kunskap i arbetsmiljö samt förståelse av vikten av att arbeta på ett ergonomiskt riktigt och säkert sätt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Hantverkskunskap handlar om hantverkets ursprung, utveckling och förnyelse. De flesta hantverksyrken är av gammalt ursprung och har på olika sätt spelat betydelsefulla roller i utvecklingen av kultur- och stilhistorien. Hantverket har alltid funnits i människors vardag som en naturlig och viktig del av livet. Kunnandet gick ofta i arv från generation till generation, inom en familj eller inom ett hantverksskrå. De första hantverkarna bedrev sin hantverksrörelse hemma på gården, s.k. landshantverkare. Andra tog arbete på något slott och blev

slottshantverkare. En tredje kategori arbetade inom armén och kallades arméhantverkare.

I och med urbaniseringen flyttade hantverkare till städerna för att bli stadshantverkare. Här utvecklades skråväsendet, ett system med sträng arbetshierarki mellan mästare, gesäller och lärlingar. All utbildning under den tiden bedrevs som lärlingsutbildning i hantverksföretagen.

Det moderna samhällets ständigt ökande krav på snabbhet, säkerhet och funktion har förändrat förutsättningarna för hantverksyrkena. Utvecklingen har även påverkats av ökad miljömedvetenhet. Hänsyn till miljön har bidragit till förändring av material och produktionsprocesser, vilket i sin tur lett till kvalitetsförbättring av många produkter.

Den delen av ämnet som behandlar hantverksteknik är inriktad mot ett konkret hantverk. Inom ämnet tydliggörs karaktären i respektive hantverksområde eller hantverksyrke.

Hantverksteknikerna har genom tiderna formats och förädlats främst för att underlätta vardagslivet och för att höja människors levnadsstandard och status men även för att förgylla tillvaron med vackra ting. Från att ha varit var mans nödvändiga kunskaper har hantverksteknikerna rationaliserats och utvecklats inom hantverksföretagen. Att vara hantverkare innebär att arbeta med händerna och att sätta en personlig prägel på sitt arbete. Småskaligheten, den personliga servicen och en nära kontakt med kunden präglar en hantverkars vardag. Många besitter en mycket stor kunskap om det material de arbetar med och om färg, form och komposition.

Delar av ämnet kan integreras med den arbetsplatsförlagda utbildningen (APU) och därigenom anpassas till gällande branschförhållanden. Det är väsentligt för ämnet att eleven får möjlighet att praktisera sin kunskap i verkliga arbetsmiljöer.

Kurserna i ämnet hantverkskunskap erbjuder möjlighet till fördjupning i avgränsade områden och orientering inom andra hantverksområden. I ämnet hantverkskunskap ingår fem kurser.

Kursen *Hantverksorientering* behandlar hantverkets historia, utveckling och framtidsmöjligheter. Kursen är en gemensam kurs i hantverksprogrammet.

Kursen *Hantverksteknik A* skall lokalt anpassas till det konkreta hantverket. I kursen ingår grundläggande och allmänorienterande kunskaper i hantverkstekniker, material- och verktygskänedom samt ergonomi och säkerhet. Jämsides med praktiskt hantverkskunnande löper estetiskt uttryck, kvalitet och miljöhänsyn som röda trådar i kursen. Kursen är en gemensam kurs i hantverksprogrammet.

Hantverksteknik B bygger på Hantverksteknik A och ger en fördjupning av kunskaperna inom det valda hantverket. Kursen är en valbar kurs.

I *Kultur- och stilhistoria* belyses olika stilarter och tidsepoker och hur olika tillverkningstekniker har utvecklats genom tiderna. Kursen är valbar.

Kursen *Materialkunskap* bygger på Hantverksteknik A och ger en fördjupad kunskap om olika material inom valt hantverk. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Hantverkskunskap**

Kurs: Hantverksorientering

Kurskod: HVK1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- vara orienterad om hur olika hantverk vuxit fram,
- vara orienterad om yrken inom hantverksområdet,
- ha kunskap om yrken inom det egna hantverket,
- ha kännedom om branschorganisationer och hantverksföreningar,
- ha praktisk erfarenhet från ett par olika hantverk.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

- Eleven ger exempel på några viktiga steg i hantverkets historia.
- Eleven ger exempel på olika hantverksyrken och deras organisationer.

Kriterier för betyget Väl godkänd

- Eleven beskriver några viktiga steg i hantverkets historia och utveckling inom sitt hantverksområde.
- Eleven ger exempel på hantverksföreningars och branschorganisationers uppgifter.

■ **Ämne:** Hantverkskunskap

Kurs: Hantverksteknik A

Kurskod: HVK1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna utföra enkla hantverksarbeten inom valt område,
- ha kännedom om aktuellt material,
- kunna göra enklare beräkningar av material,
- känna till vanliga verktyg och utrustningar,
- kunna utföra enklare underhåll och service på vanliga verktyg och maskiner,
- ha grundläggande kunskaper om god arbetsmiljö samt om betydelsen av riktiga arbetsställningar och hur man undviker skador.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter och hanterar med handledning verktyg, material och utrustning på ett för uppgiften lämpligt sätt.

Eleven ger exempel på vad som menas med god arbetsmiljö och kan ge några exempel på hur man undviker arbetsskador.

Eleven utför med handledning underhåll på några vanliga verktyg.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven väljer i samverkan med handledaren lämpligt material och lämpliga verktyg och annan utrustning till sina arbeten.

Eleven utför underhåll och service på vanligt förekommande verktyg och maskiner.

Eleven gör med handledning beräkningar av materialåtgång.

■ **Ämne: Hantverkskunskap**

Kurs: Hantverksteknik B

Kurskod: HVK1152

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna använda några grundläggande hantverkstekniker inom valt hantverk,

ha kännedom om aktuellt material,

ha kännedom om material, verktyg och teknik som lämpar sig för vald produkt,

kunna planera sitt arbete samt göra enklare beräkningar av material,

kunna använda och vårda aktuella maskiner och verktyg,

ha kännedom om betydelsen av hantverkstraditioner för det egna hantverket,

kunna arbeta miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning arbetsuppgifter inom sitt hantverk.

Eleven planerar arbetet, väljer teknik, verktyg, utrustning och material med stöd av handledaren.

Eleven arbetar miljömedvetet och ergonomiskt riktigt.

Eleven ger exempel på hantverkstraditioner inom det egna hantverket.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med handledning arbetsuppgifter inom valt hantverk och anger tänkbara orsaker till eventuella avvikelser från förväntat resultat.

Eleven väljer med stöd av handledaren rätt material, teknik, verktyg och utrustning.

- **Ämne:** Hantverkskunskap
Kurs: Kultur- och stilhistoria
Kurskod: HVK1153

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om utvecklingen av några olika stilar under olika tidsepoker inom det egna hantverket,

ha kännedom om några olika hantverksteknikers bakgrund och förekomsten av tidstypiska verktyg.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på olika stilar som är karaktäristiska för några tidsepoker.

Eleven beskriver några enkla handverktyg och hantverkstekniker som används inom det egna hantverket.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven söker fakta och deltar i samtal om det egna hantverkets utveckling.

■ **Ämne: Hantverkskunskap**

Kurs: Materialkunskap

Kurskod: HVK1154

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om olika materials beskaffenhet och sammansättning,

känna till skillnader mellan olika materials användningsområden, ha kännedom om olika tillverknings-, bearbetnings- och förädlingsmetoder,

förstå att val av material och metoder får ekonomiska konsekvenser.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på olika egenskaper hos vanliga material inom valt hantverk.

Eleven ger exempel på hur några olika material kan bearbetas och förädlas.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven ger exempel på några olika tillverknings-, bearbetnings- och förädlingsmetoder.

Eleven redogör för några vanliga materials beskaffenhet och användningsområde.

Eleven jämför olika slags material inom valt hantverk och redogör för betydelsefulla skillnader.

■ Ämne: Hem- och konsumentkunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet hem- och konsumentkunskap syftar till att förbereda för boende och fritid. Ett syfte med ämnet är därför att ge eleverna grundläggande kunskaper om olika boendeformer för att de skall kunna välja bostad utifrån egna behov och resurser samt kunna skapa en trygg och säker boendemiljö.

Ämnet syftar även till att ge färdigheter i matlagning och annat hushållsarbete som behövs för att klara ett eget boende. I detta ingår också kunskaper om samlevnadsfrågor vad gäller jämställdhet och samarbete i hemmet.

Ytterligare ett syfte med ämnet hem- och konsumentkunskap är att ge kunskaper i vardagsekonomi och i hantering av pengar. I detta ingår att planera ekonomin, att se hur information och reklam påverkar köpbeslut samt att hushålla med egna och gemensamma tillgångar. Ämnet syftar även till att ge kunskaper om vardagsjuridik, konsumentfrågor och försäkringar.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i hem- och konsumentkunskap sträva efter att eleven

utvecklar sin kunskap om olika boendeformer,

utvecklar kunskap om betydelsen av goda hygieniska förhållanden i bostaden,

utvecklar de färdigheter i hushållsarbete som behövs för att klara ett eget boende,

utvecklar kunskap om måltidens betydelse för hälsan och den sociala gemenskapen,

utvecklar kunskap om hur det är att leva tillsammans i en gemensam bostad,

utvecklar sin förmåga att hantera den egna ekonomin och sin förståelse av pengars värde,

utvecklar sin förmåga att granska och värdera information och reklam.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Förr i tiden lärde sig barnen hur hemmet skulle skötas av sina föräldrar, äldre syskon eller andra vuxna som fanns i hushållet. I stort sett producerade man själv allt man behövde. Nu för tiden går det att köpa det mesta. Vi konsumerar vad andra producerat. Det betyder att kunskap om varor och tjänster blir en viktig del för att klara vardagen. Det innebär också att kunskaper om olika arbetsområden och hur man lever tillsammans i ett hushåll inte överförs lika naturligt som förr. I ämnet hem- och konsumentkunskap ingår därför olika verksamheter i hushållet som social gemenskap, mat och måltider, hygien samt boende och konsumentekonomi.

Historiska jämförelser ger perspektiv på hushållens traditioner och på förändringen i matvanor och boendekultur genom tiderna. Jämförelser mellan den egna matkulturen och andra länders matvanor kan öka förståelsen över kulturgränserna. Ämnet ger möjligheter att samverka med ämnet idrott och hälsa i frågor som gäller kost, motion och hygien.

Ämnet behandlar också hur man vårdar sitt utseende vilket har stor betydelse i samvaron med andra människor. Att kunna sköta sina kläder, vårda bostaden och dess utrustning är en viktig del av ämnet. Detta innefattar ekonomiska, praktiska, miljömässiga och etiska aspekter på kläder och på bostadens planering och utrustning.

Konsumentekonomi är en annan viktig del av ämnet. De resurser som finns, såväl mänskliga som materiella, är mer eller mindre begränsade. Det innebär att alla måste hushålla så att resurserna räcker till vad var och en behöver. Att handskas med pengar, planera ekonomin och hushålla med såväl egna som gemensamma tillgångar är därför en central del av ämnet.

För att skapa trygghet i det egna boendet är det viktigt att ämnet ger kunskaper om olika boendeformer, om var det går att få hjälp och råd i boende- och konsumentfrågor samt om vilka försäkringar som kan behövas.

I ämnet ingår en kurs, *Boende*. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Hem- och konsumentkunskap**

Kurs: Boende

Kurskod: HKK1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om måltidens betydelse för hälsan och den sociala gemenskapen och kunna planera och tillaga enkla måltider,

ha kunskap om hygieniska rutiner och lämpliga arbetsmetoder vid skötsel av bostad, kläder och textilier samt vid matlagning,

ha kännedom om samlevnads- och könsrollsfrågor som är relaterade till boendet,

ha kunskap om hantering av pengar och förståelse av pengars värde,

ha kännedom om hur reklam påverkar människors beteende,

ha kännedom om trygghetsförsäkringar samt om olika konsumentfrågor med anknytning till boende,

kunna arbeta på ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven planerar och lagar enkla måltider med viss handledning.

Eleven sköter med handledning vardagssysslor i ett hem.

Eleven ger exempel på vad som är viktigt när det gäller hygien i bostaden och vid matlagning.

Eleven ger exempel på hur man kan bearbeta och lösa samlevnadsfrågor i vardagen.

Eleven planerar med handledning sin ekonomi och sköter in- och utbetalningar.

Eleven ger exempel på hur reklam och information kan påverka köpbeslut.

Eleven ger exempel på var det går att få råd och hjälp i konsumentfrågor.

Eleven arbetar på ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven planerar matinköp och köper in vanliga hushållsvaror.

Eleven sköter med viss handledning städning, tvätt och andra arbetsuppgifter som hör till ett eget boende.

Eleven ger förslag på lösningar på problem som kan uppstå i hemmet.

Eleven planerar sin ekonomi och tar del av relevant information.

Eleven utför sina arbetsuppgifter på ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

■ Ämne: Hotellkunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet hotellkunskap syftar till att ge eleverna grundläggande kunskaper om arbete inom lokalvård, våningsservice, reception och konferensverksamhet. Ämnet syftar också till kunskaper om service och om samspelet mellan människor.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i hotellkunskap sträva efter att eleven

utvecklar kunskap om hotellbranschens olika verksamhetsområden, både nationellt och internationellt,

utvecklar förmåga att möta och tillgodose gästers olika förväntningar och behov,

utvecklar förmåga att arbeta inom olika yrkesområden inom hotellverksamhet och närliggande verksamheter,

utvecklar förmåga att arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Människan har rest i alla tider och behov av logi utanför hemmet har funnits under mycket lång tid. Samhällsutvecklingen har bidragit till att förändra både förutsättningarna för övernattnings- och människans behov av övernattningsställen.

Under de senaste årtiondena har kraven på standard, bekvämlighet och service ökat och blivit viktiga konkurrensmedel. Hotellbranschen har även ställts inför nya krav på effektivitet och produktivitet och nya arbetssätt har därför utvecklats. Tidigare krav på specialistkompetens har omvandlats till krav på ett brett kunnande som omfattar grundläggande arbetsuppgifter på ett hotell.

Att kunna bemöta varje gäst på ett personligt och serviceinriktat sätt och att kunna anpassa sitt språk efter situationen är av stor betydelse i hotellverksamhet och därmed i ämnet hotellkunskap. Att ge personlig service och att placera gästen i centrum är därför centrala begrepp i ämnet. I servicebegreppet ingår också att ge information om lokala sevärdheter och förhållanden. Ämnet ger därmed också god kännedom om den ort eller trakt där verksamheten bedrivs.

Eftersom hotell i allt större utsträckning använder sig av datorer i reception och konferensavdelning, är kunskap om datoranvändning

t.ex. kassaregister en viktig del i ämnet.

Lokalvård och bäddning är en viktig del av arbetet inom hotell. Även tvätt och textilvård hör hit.

Inom hotellverksamhet pågår ett arbete för att ta större miljöhänsyn, ofta med ett miljöprogram som utgångspunkt. Väsentligt för utbildningen är därför att ge kunskaper om hur miljöarbete kan bedrivas och utvecklas.

Ämnet hotellkunskap består av tre kurser.

Kursen *Lokalvård* är en valbar kurs i lokalvård, tvätt och textilvård.

Kursen *Hotell* är en valbar kurs som ger kunskap om olika arbetsuppgifter inom hotell samt om betydelsen av service.

Kursen *Turism* är en valbar kurs som ger orientering om turism- och reseindustrin, behandlar grundläggande begrepp samt lokala förhållanden.

■ **Ämne: Hotellkunskap**

Kurs: Hotell

Kurskod: HOK1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om hotellbranschen samt om hur andra kommersiella boendeformer organiseras,

ha kännedom om hur hotell organiseras och sambanden mellan olika delar inom hotell- och restaurangverksamhet,

ha kännedom om olika gäst kategorier för att förstå och kunna tillmötesgå skiftande krav på boende och service,

ha kunskap om olika yrkesroller och arbetsuppgifter inom hotellverksamhet,

kunna utföra enklare arbetsuppgifter inom verksamhetsområdet,

kunna arbeta på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på vanliga fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven ger exempel på hur arbetet kan utföras på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Eleven ger exempel på verksamheter inom hotell- och restaurangområdet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven redogör för rutiner och bestämmelser och använder vanliga fackuttryck.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

■ **Ämne:** Hotellkunskap

Kurs: Lokalvård

Kurskod: HOK1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om olika människors skiftande behov av och krav på service,

ha kännedom om olika yrkesroller och arbetsuppgifter inom valt verksamhetsområde,

kunna använda lämpliga arbetsmetoder och rengöringsmedel för lokalvård, tvätt och textiltvård,

ha kännedom om brandföreskrifter och säkerhetsbestämmelser inom verksamhetsområdet,

kunna arbeta på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på vanliga fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven ger exempel på hur arbetet kan utföras på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med viss handledning och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Eleven ger exempel på olika rengöringsmedels kemiska egenskaper och användningsområden.

■ **Ämne: Hotellkunskap**

Kurs: Turism

Kurskod: HOK1152

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om rese- och turistindustrin i Sverige och internationellt,

ha kunskap om vanliga facktermer och begrepp inom området samt kännedom om viktiga geografiska namn med tyngdpunkt på resvägar och resmål,

känna till metoder för att söka information om rese- och turistindustrin,

kunna arbeta på ett korrekt och serviceinriktat sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på de vanligaste begreppen och definitionerna inom turistindustrin.

Eleven använder material från rese- och turistindustrin för att ta fram information.

Eleven arbetar på ett serviceinriktat sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven använder t.ex. tidtabeller och annan likartad information för att informera gäster.

Eleven använder vanliga begrepp och definitioner inom turistindustrin.

■ Ämne: Idrott och hälsa

Ämnets syfte

Ämnet idrott och hälsa syftar till att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala förmåga samt ge kunskaper om hur den egna livsstilen påverkar hälsan. Genom egna upplevelser och erfarenheter av ämnet skall eleverna utveckla lust och vilja till fysisk aktivitet.

Ett grundläggande syfte med ämnet är att skapa förutsättningar för alla att delta i olika aktiviteter på sina egna villkor, att utveckla gemenskap och samarbetsförmåga samt förståelse och respekt för andra. Ämnet syftar även till att väcka nyfikenhet och intresse för nya aktiviteter och ge eleverna sådana kunskaper och erfarenheter att de kan välja och delta i lämpliga fysiska aktiviteter för fritiden.

Ämnet syftar dessutom till att eleverna skall bli mer miljömedvetna genom att lära sig vistas i och ta ansvar för naturen.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin utbildning i idrott och hälsa sträva efter att eleven

utvecklar ett intresse för regelbunden fysisk aktivitet och tar ansvar för sin hälsa genom att utveckla goda vanor,

utvecklar sin rörelseförmåga, sin lust att röra sig och sin kroppsuppfattning,

utvecklar sina kunskaper om personlig hygien och om risker med droger av olika slag,

lär känna olika former av idrott och friluftsliv och tar ansvar för naturen i samband med friluftaktiviteterna,

utvecklar kunskaper om bra arbetsställningar och hur man kan förebygga arbetsskador,

utvecklar kunskap om livräddning och om första hjälpen vid olycksfall.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ämnet idrott och hälsa har ett brett innehåll. Grundläggande för ämnet är den fysiska aktiviteten, utformad så att alla elever skall kunna delta och utvecklas på sina egna villkor. I ämnet ingår att utveckla kondition, uthållighet, styrka, rörlighet och allsidiga idrottsfärdigheter samt att träna avspänning. Genom musik, rytm och dans får eleverna utlopp för fantasi och rörelseglädje. Ämnet erbjuder också till-

fällen till samarbete och naturlig kroppskontakt.

Att kropp och sinnen samspelar och tillsammans utvecklar elevens kroppsuppfattning har betydelse för all inlärning. Med rörelseträning utvecklas kroppsuppfattningen, dvs. att man inte enbart kan förnimma och benämna sina kroppsdelar utan också behärska kroppen så att man medvetet kan utföra de rörelser man önskar. En god kroppsuppfattning kan i sin tur stimulera eleverna att se positivt på sig själv och sin egen kropp.

Ämnet ger också tillfälle till att diskutera och ifrågasätta de idealbilder av människokroppen som förekommer i olika medier.

Ämnet stimulerar till att ta ansvar för den egna hälsan och att förstå sambandet mellan motion, hälsa och livskvalitet. I ämnet ingår kunskaper om innebörden i god hälsa och miljö, såsom kunskaper om kost, motion, hygien, ergonomi samt kunskaper om riskerna med droger och dopingpreparat. I samverkan med karaktärsämnena behandlas konsekvenser av olika arbetsställningar och förebyggande av arbetsskador. Ämnet idrott och hälsa innefattar också livräddning och första hjälpen vid olycksfall.

Det är viktigt att knyta an till de starka traditioner att vistas i skog och mark som finns i Sverige. Genom att delta i olika former av friluftsliv och genom att samarbeta med andra ämnen stimuleras eleven till ett ökat intresse för att vistas ute i naturen och ta ansvar för den gemensamma miljön. Ämnet rymmer också rörelseuttryck från andra kulturer.

En aktiv fritid har stor betydelse för den egna livskvaliteten. I samverkan med andra ämnen och med det omgivande samhället kan eleverna få tillfälle att prova på nya aktiviteter som ökar möjligheterna till en aktiv fritid.

Idrott och hälsa är ett kärnämne i gymnasiesärskolan.

■ **Ämne:** Idrott och hälsa

Kurs: Idrott och hälsa

Kurskod: IDH1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap i några självvalda fysiska aktiviteter,
känna till några faktorer som påverkar människors hälsa,
ha deltagit i olika friluftaktiviteter,
känna till olika arbetsställningars inverkan på vardags- och arbetsliv,
ha grundläggande kunskaper i livräddning och första hjälpen,
kunna tillämpa någon metod för avslappning.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven deltar i någon självvald fysisk aktivitet.
Eleven ger exempel på faktorer som påverkar hälsan och reflekterar kring dessa.
Eleven deltar och tillämpar sina kunskaper i någon form av friluftsliv.
Eleven ger exempel på arbetsställningars inverkan på människokroppen.
Eleven utför med handledning livräddande första hjälp.
Eleven tillämpar någon metod för avslappning.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven föreslår och genomför på egen hand någon fysisk aktivitet.
Eleven resonerar om sambanden mellan livsstil, hälsa och miljö.
Eleven visar en god kroppsuppfattning i olika fysiska aktiviteter.
Eleven deltar i och utnyttjar sina kunskaper om friluftsliv.
Eleven utför med visst stöd livräddande första hjälp.

■ Ämne: Individ och samhälle

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet individ och samhälle syftar till att ge kunskap om människors utveckling, relationer och samspel med omgivningen. Utbildningen syftar därmed till att ge eleverna möjlighet att reflektera över sina livsfrågor. Ytterligare ett syfte är att främja tolerans och vidsynthet.

Ämnet syftar också till att ge kunskaper som bidrar till en meningsfull fritid i ungdoms- och vuxenlivet. Genom att ge kunskap om samhällets fritidsutbud och praktisk erfarenhet av hur man tar del av detta syftar ämnet till att motverka isolering och medverka till gemenskap och höjd livskvalitet.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i individ och samhälle sträva efter att eleven

fördjupar sina kunskaper om sig själv och om sina möjligheter och behov samt får hjälp att utveckla en egen livsstil,

fördjupar sina kunskaper om människors behov och beteenden samt utvecklar sin förmåga att i dialog med andra ge uttryck för erfarenheter, tankar och känslor,

utvecklar sin förmåga att hantera konflikter på ett konstruktivt sätt,

utvecklar kunskaper om fritidens betydelse för hälsa och välbefinnande,

utvecklar personlig säkerhet och vilja att ta del av olika kultur- och fritidsaktiviteter på egen hand eller tillsammans med andra,

utvecklar kunskaper om samhällets utbud av kultur- och fritidsaktiviteter och färdigheter i att söka information om olika aktiviteter.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Grundläggande för ämnet är att eleverna får hjälp att forma sin självbild och stärka sitt självförtroende. I detta ingår också att diskutera varför man går i särskola och att få möjlighet att övervinna känslor av utanförskap. Ämnet ger också eleverna tillfälle att ge en bild av sig själva inför andra genom att i samtal uttrycka egna tankar och erfarenheter.

renheter. På så sätt anknyter ämnet individ och samhälle till flera av kärnämnen, exempelvis svenska.

Ämnet tar sin utgångspunkt i elevernas egen vardag och egna frågor om t.ex. mobbning, sex och samlevnad, droger, olika kulturmönster och likheter och skillnader mellan kvinnor och män. Elevernas känslor, upplevelser, motsättningar och konflikter kan bearbetas inom ämnets ram. Kunskaper om olika sociala och kulturella miljöer är också en del av ämnet.

Att ha en meningsfull fritid bidrar till personlig utveckling och ger tillfälle att skapa relationer. Meningsfull fritid innebär högst skiftande verksamheter för olika individer. Ämnet ger därför kunskaper om kultur- och fritidsaktiviteter i vidaste mening och ger möjlighet till nya erfarenheter, upplevelser och gemenskap. Det innehåller således både teoretiska och praktiska inslag. Genom goda erfarenheter stärks självförtroendet och lusten att pröva nya aktiviteter.

Ämnet Individ och samhälle består av två kurser.

Kursen *Fritid* behandlar fritiden ur olika aspekter och ger möjlighet för eleverna att praktiskt delta i olika aktiviteter. Kursen är valbar.

Kursen *Kommunikation och samspel* ger kunskaper både om den egna personen och om relationerna till andra. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Individ och samhälle

Kurs: Fritid

Kurskod: IOS1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha viss kännedom om samhällets utbud av kultur- och fritidsaktiviteter,

veta hur man på olika sätt söker information om fritids- och kulturutbudet,

ha erfarenhet av några olika kultur- och fritidsaktiviteter,

känna till hur man planerar och beräknar kostnader för olika aktiviteter,

känna till fritidens betydelse för hälsa och välbefinnande.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på några kultur- och fritidsaktiviteter i när-samhället.

Eleven prövar med handledning en eller flera aktiviteter.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven känner till hur man söker information om kultur- och fritidsaktiviteter.

Eleven deltar regelbundet i någon aktivitet.

■ **Ämne:** Individ och samhälle

Kurs: Kommunikation och samspel

Kurskod: IOS1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha vidgade kunskaper om människors behov och beteenden och om sina egna möjligheter och begränsningar,

kunna delta i samtal kring livsfrågor i grupp, framföra egna uppfattningar och lyssna till andras,

ha vidgade kunskaper om konflikter och konflikthantering samt kunna ta hänsyn till andra i en grupp,

känna till skillnader och likheter mellan sociala och kulturella grupper i samhället och mellan kvinnor och män,

ha fördjupade kunskaper om sex och samlevnad,

ha vidgade kunskaper om betydelsen av val av livsstil.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven deltar i samtal kring livsfrågor.

Eleven beskriver vanliga mänskliga behov och beteenden.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven bearbetar frågeställningar rörande relationer och samspel och diskuterar sin egen roll i olika situationer.

■ Ämne: Kulturhistoria

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet kulturhistoria syftar till att ge grundläggande kunskaper om konstarnas och estetikens historia. Syftet är också att orientera om nutida uttryck inom olika konstarter och belysa dessa som en spegling av samhällsutvecklingen. Utbildningen syftar även till att klargöra nutida konstarnas beroende av historien. Dessutom är syftet att utveckla kreativitet, analysförmåga och kritiskt tänkande kring konstarnas.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i ämnet kulturhistoria sträva efter att eleven

utvecklar kunskap om olika historiska och nutida uttryck inom olika konstarter,

utvecklar förståelse av viktiga drag i konstarnas utveckling och deras betydelse ur ett samhällsperspektiv,

utvecklar sin förmåga till analys av olika epokers och genrens konstnärliga uttryck.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

I kulturhistoria innefattas ofta all mänsklig odling, hur människan ordnar sitt boende, sin klädsel och sin försörjning, hur människan genom tekniken utnyttjar och formar omvärlden men också hur hon uttrycker sig i symboler och ritualer, det vill säga de vanor som människan skaffat sig genom århundradena. Det kulturhistoriska perspektivet skulle med bred definition kunna innefatta många olika sätt att beskriva det förflutna, från teknisk och ekonomisk historia till exempelvis konst- och musikhistoria.

Ämnet betonar förutom konstarnas utveckling genom historien även sambanden mellan idéer och konst ur ett historiskt perspektiv. Med benämningen kulturhistoria understryks att olika historiska perspektiv är ett stöd för att förstå olika estetiska företeelser och uttryck samtidigt som en plattform läggs för olika slags studier inom det estetiska området. I ämnet ingår även nutida strömningar och konstuttryck.

Mot den bakgrunden blir förmågan att kunna tala om konst och kultur en väsentlig del av ämnet. Genom att utveckla språket på des-

sa områden kan ämnet bli ett redskap för att bygga upp ett medvetande om kulturhistoriens roll för musik, dans, teater, litteratur, arkitektur, måleri och skulptur som delar av ett större sammanhang. Kulturhistorien kan också medverka till att utveckla ett öppet sinne inte bara för de traditionella konstarterna utan även för olika slags gränsoverskridanden.

Teoretiska kunskaper varvas i ämnet med praktiska övningar, där betoningen läggs på analysen och upplevelsen. Ämnet erbjuder många tillfällen till samordning med kursen Estetisk orientering och andra estetiska kurser.

I ämnet Kulturhistoria ingår kursen *Kulturhistoria och nutida konst*. Kursen behandlar estetik under olika epoker och konstarterna som en del av en bredare historisk utveckling fram till idag. Kursen har ett självklart samband med ämnena svenska, historia och samhällskunskap. Kursen är en gemensam kurs inom det estetiska programmet.

■ **Ämne: Kulturhistoria**

Kurs: Kulturhistoria och nutida konst

Kurskod: KUH1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till några väsentliga drag i konstarnas utveckling och deras betydelse ur ett samhällsperspektiv,

kunna använda några olika estetiska begrepp med anknytning till olika konstområden och konstarter,

kunna analysera några konstnärliga uttryck från olika epoker och relatera dessa till kulturhistorien,

känna till några nutida konstuttryck.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på några historiska och nutida konstnärliga uttryck.

Eleven ger exempel på hur konstnärliga uttryck förändras över tid.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven beskriver några historiska och nutida konstnärliga uttryck.

Eleven beskriver samband mellan nutida konstnärliga uttryck och historiska verk.

Eleven ger exempel på hur konst påverkas av eller anpassas till publik och samhälle.

Eleven ger exempel på olika relevanta begrepp i diskussioner om olika konstarter.

■ Ämne: Ljudmedier

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet ljudmedier syftar till att ge eleverna grundläggande teoretiska och praktiska kunskaper i att kommunicera med ljud. Ämnet syftar också till att öva hur man kritiskt analyserar olika typer av ljudproduktioner. Ett ytterligare syfte med ämnet är att öva den sociala kompetensen och problemlösningsförmågan genom att praktiskt arbeta med ljudproduktioner.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i ljudmedier sträva efter att eleven

- utvecklar kunskap om några olika berättartekniker,
- utvecklar kunskap om hur radio-, tv-, multimedie- och filmljud skiljer sig åt,
- utvecklar kunskaper i muntlig framställning och intervjuteknik,
- utvecklar kunskap i röstvård och talteknik,
- utvecklar kunskaper i ljud- och mikrofonteknik samt utvecklar färdigheter i att göra en enkel ljudinspelning,
- utvecklar färdigheter i att använda ljudredigeringsprogram samt kunskap i att analysera ljudmaterial,
- utvecklar kunskap om etiska problem och upphovsrättsliga regler inom området ljud.

Skolan skall också i sin undervisning i ljudmedier sträva efter att eleven fördjupar sitt kunnande inom något eller några områden inom ämnet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

I slutet av 1800-talet skedde de första experimenten med att etersända ljud. Senare utvecklades möjligheten att också spela in ljud med hjälp av analog teknik. Idag har den digitala tekniken nästan helt ersatt den analoga i professionell radioproduktion. Det innebär att inspelning sker digitalt och redigering sker med hjälp av dator istället för att ljudet spelas in på magnetband som redigeras med hjälp av sax och tejp. Den digitala tekniken har utöver förändrad produktionsteknik också gett nya möjligheter att sända ljud, t.ex. sänds idag ljudproduktioner via internet.

Ljud används som en berättarkomponent bland andra i många mediasammanhang, t.ex. i film och tv men också i multimedieproduktioner. Ämnet ljudmedier sysslar med medier där ljudet är den dominerande berättarkomponenten.

För att förmedla ett budskap med hjälp av ljud behövs kunskap i hur man omsätter en idé i ljudbilder. Man behöver kunna bearbeta idén och planera för hur den ska bli en ljudbild men också praktiskt skapa ljudbilderna med hjälp av teknisk utrustning och den egna rösten. För att kommunicera med ljud behövs förmåga att förstå att lyssnare kan göra olika tolkningar av det utsända meddelandet. Ämnet innehåller inslag av textbearbetning, informationssökning, källkritik, intervju- och mikrofonteknik. Kunskap om vad ljud är, hur det spelas in, bearbetas och vidarebefordras ingår också.

Arbete med ljudmedier ställer krav på social kompetens. En produktion genomförs ofta i nära samverkan mellan olika yrkesroller och ställer krav på förmågan att samarbeta.

Att arbeta med ljudmedier förutsätter förmåga att kommunicera ett budskap. I ämnet ingår därför att utveckla såväl det skriftliga som muntliga språket.

Ämnet består av en kurs.

Kursen *Ljudmedier* behandlar grundläggande kunskaper i ljudproduktion samt ger kännedom i att analysera och tolka ljudproduktioner ur ett kommunikationsperspektiv. Inom kursens ram finns möjlighet till fördjupning eller specialisering. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Ljudmedier

Kurs: Ljudmedier

Kurskod: LJUM1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

vara orienterad om några olika berättartekniker för ljudproduktion,

vara orienterad om hur ljud inom olika medietekniker skiljer sig åt,

ha vissa grundläggande kunskaper i muntlig framställning, röstvård, talteknik, intervjuteknik samt i ljud- och mikrofonteknik,

ha viss kunskap i att skriva enklare manus och bearbeta texter som underlag för en ljudproduktion,

känna till hur analys av ljudmaterial går till samt hur ljudredigeringsprogram kan användas,

kunna utföra en enkel ljudinspelning,

känna till delar av den lagstiftning och de etiska regler som finns inom ljudområdet,

kunna arbeta miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på olika berättartekniker.

Eleven ger exempel på hur radio-, tv-, multimedie- och filmljud skiljer sig åt.

Eleven utför med handledning en enkel ljudinspelning, analyserar ljudmaterial och använder ljudredigeringsprogram.

Eleven ger exempel på olika yrkesroller inom området samt etiska problem vid yrkesutövning.

Eleven ger exempel på den lagstiftning som finns inom ljudområdet.

Eleven arbetar miljö- och säkerhetsmedvetet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför enkla ljudproduktioner.

Eleven beskriver den tekniska utrustningens funktioner, dess möjligheter och praktiska användning.

Eleven bearbetar texter och skriver enklare manus för ljudproduktioner.

■ Ämne: Matematik

Ämnets syfte

Gymnasiesärskolans utbildning i matematik bygger vidare på de kunskaper eleverna uppnår i grundsärskolan. Utbildningen syftar till att utveckla förmågan att analysera och lösa problem för att självständigt eller i samverkan med andra kunna ta ställning i frågor som uppstår i samband med studier, boende, fritid och arbete.

Utbildningen i matematik syftar även till att utveckla kunskaper som ger förmåga att kommunicera med matematikens språk och symboler. Syftet är dessutom att eleverna skall uppleva den tillfredsställelse och glädje som ligger i att utveckla sin matematiska kreativitet och känna tilltro till den egna förmågan att kunna använda matematik.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i matematik sträva efter att eleven

tillägnar sig kunskaper som skapar självförtroende och tilltro till den egna förmågan att lära sig matematik, att tänka matematiskt och att använda matematik i olika situationer,

utvecklar sin förståelse för tal och operationer och sin förmåga att använda överslagsräkning, huvudräkning, skriftliga räknemetoder och tekniska hjälpmedel,

fördjupar sin förmåga att tolka, förklara och använda matematikens språk, symboler, metoder, begrepp och uttrycksformer,

utvecklar sin förmåga att tolka en problemsituation och att formulera den i matematiska termer samt välja metod och hjälpmedel för att lösa problemet,

fördjupar sin förmåga att följa och föra matematiska resonemang samt att redovisa sina tankegångar,

utvecklar sin förmåga att med hjälp av matematik, på egen hand och i grupp, lösa problem med anknytning till vald studieinriktning samt att tolka och värdera lösningarna i förhållande till det ursprungliga problemet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Matematiken har vuxit fram inom olika kulturer och har genom en mångtusenårig utveckling bidragit till det kulturella arvet. Matematik

genomsyrar hela samhället, ofta på ett sätt som är osynligt för den ovane betraktaren.

Förståelse av tal och räkneoperationer samt förmåga att använda uppskattningar och huvudräkning är betydelsefullt för att kunna tillämpa matematikkunskaper i en vardagssituation. Användande av miniräknare och andra redskap ställer krav på förmågan att tolka och värdera lösningar. En viktig del av problemlösningen är att på olika sätt kommunicera om matematiska idéer och tankegångar.

Både i vardagsliv och yrkesliv behöver allt fler kunna förstå och föra ett samtal om frågor med matematiskt innehåll för att kunna fatta välgrundade beslut. Problemlösning i matematik är en process med en skapande aktivitet som kräver tid. Processen kan utvecklas i grupp men även genom att individer reflekterar över sin egen kunskap och inläring.

Matematikens användbarhet som verktyg för förståelse blir tydlig då ämnet tillämpas på områden som är välbekanta för eleverna. Matematikämnet i gymnasiesärskolan har därför anknytning till elevens boende, fritid, arbete och vald studieinriktning. Kunskaper i matematik är ofta en förutsättning för att målen för många andra ämnen skall kunna uppnås.

I ämnet matematik ingår två kurser, Matematik A och B, som byggs på varandra.

Matematik A är en kärnämneskurs i gymnasiesärskola och gymnasial särvox. Kursen bygger på matematikutbildningen i grundsärskolan. Elevernas studieinriktning styr kursens innehåll och val av problem. Kursen utgör en integrerad del av den valda studieinriktningen och ger en grundläggande kompetens för att stödja eleven i boende, fritid och arbete.

Matematik B bygger vidare på kunskaper motsvarande Matematik A. Innehållet anpassas med hänsyn till studieinriktningen och problem väljs i samråd mellan eleverna och undervisande lärare. I kursen ingår matematiska begrepp och metoder som möjliggör för eleven att med matematiska modeller lösa problem med anknytning till arbete, fritid och boende. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Matematik**

Kurs: Matematik A

Kurskod: MA1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna addera, subtrahera, multiplicera och dividera enklare naturliga tal med hjälp av laborativt material, skriftliga räknemetoder, huvudräkning och miniräknare,

kunna utföra enkla överslagsberäkningar,

kunna utföra beräkningar med enkla andelar och tal i decimalform samt kunna tillämpa kunskaperna i enklare problem med anknytning till arbete, fritid, boende och studieinriktning,

ha förmåga att med handledning mäta, uppskatta och jämföra längder, areor, volymer, massor och temperaturer,

kunna läsa av klockan analogt och digitalt och känna till några begrepp för tid, förstå deras innebörd samt utföra enkla tidsberäkningar,

känna igen och kunna benämna några vanliga geometriska objekt med anknytning till arbete, fritid, boende och studieinriktning,

kunna avläsa enkla tabeller och diagram med anknytning till arbete, fritid, boende och studieinriktning,

kunna resonera kring och förmedla enklare matematiska tankegångar.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven använder med handledning lämpliga matematiska begrepp, metoder och tillvägagångssätt för att formulera och lösa problem med anknytning till elevens vardagsliv och studieinriktning.

Eleven utför med handledning beräkningar på ett sådant sätt att det är möjligt att följa, förstå och utveckla de tankar som kommer till uttryck.

Eleven samtalar om matematiska problem i vardagen.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven använder lämpliga matematiska begrepp, metoder och tillvägagångssätt för att formulera och lösa problem som är relevanta för elevens vardagsliv och studieinriktning.

Eleven utför beräkningar på ett sådant sätt att det är möjligt att följa, förstå och utveckla de tankar som kommer till uttryck.

Eleven visar säkerhet i sitt problemlösningsarbete och genomför matematiska resonemang.

■ **Ämne: Matematik**

Kurs: Matematik B

Kurskod: MA1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna tala, läsa och skriva matematik samt genom att utväxla tankar tydliggöra problemställningar och finna lösningar på dessa,

kunna analysera ett för eleven och kursen relevant problem, lägga upp en strategi för att lösa problemet och utifrån gjorda erfarenheter vid behov kunna ändra strategi samt kunna bedöma svarets rimlighet,

med och utan tekniska hjälpmedel kunna tillämpa sina kunskaper i olika former av numerisk räkning, andelsberäkningar och enklare proportionaliteter med anknytning till vardagsliv och studieinriktning,

kunna förstå, mäta och uppskatta storheter med anknytning till elevens vardag och studieinriktning,

vara förtrogen med grundläggande geometriska begrepp och kunna tillämpa dem i vardagsituationer och i studieinriktningens övriga ämnen,

kunna tolka och kritiskt granska statistiska data,

kunna använda dator för att i diagramform åskådliggöra data,

ha kunskap om hur statistisk information kan missbrukas,

kunna tolka enklare algebraiska uttryck som krävs för problemlösning i elevens vardag och i studieinriktningens övriga ämnen.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven använder med handledning lämpliga matematiska begrepp, metoder och tillvägagångssätt för att formulera och lösa problem med anknytning till elevens vardagsliv och studieinriktning.

Eleven utför beräkningar på ett sådant sätt att det är möjligt att följa, förstå och utveckla de tankar som kommer till uttryck.

Eleven överför med stöd vardagliga problem till matematiska frågeställningar.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven tillämpar lämpliga matematiska begrepp, metoder och tillvägagångssätt för att formulera och lösa problem som är relevanta för elevens vardagsliv och studieinriktning.

Eleven använder ett förståeligt matematiskt språk samt utför beräkningar på ett sådant sätt att det är lätt att följa, förstå och utveckla de tankar som kommer till uttryck.

Eleven visar säkerhet i sitt problemlösningsarbete och genomför matematiska resonemang.

■ Ämne: Matlagningskunskap

Ämnets syfte

Syftet med utbildningen i ämnet matlagningskunskap är att ge kunskap i olika metoder att tillaga och presentera mat så att en måltid blir väl sammansatt och en smakrik och tilltalande upplevelse med hänsyn till olika kunders behov och önskemål. Ämnet syftar även till att utveckla medvetenhet om att ekonomi och hygien liksom samarbete är en förutsättning för ett bra resultat. Ett ytterligare syfte med ämnet är att ge kunskap om användning och skötsel av utrustning inom restaurang och storkök.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i matlagning sträva efter att eleven

utvecklar kunskap om olika verksamhetsområden där matlagning förekommer,

utvecklar kunskap om hantering av livsmedel, matlagningsmetoder, maträtter och arbetsorganisation,

utvecklar förmåga att utföra olika arbetsuppgifter inom matlagning,

utvecklar förmåga att arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ämnet matlagningskunskap ger en spegling av samhället vi lever i. Matlagning utövas av människor med olika bakgrund och kunskaper och måltiden är ofta en mycket viktig del av det sociala umgänget där vanor och traditioner påverkar och fortlöpande förändras. Nya levnadsförhållanden, livsstilsförändringar, intryck från utlandsresor och det faktum att Sverige blivit flerkulturellt förändrar matvanorna.

Kombinationen av traditionell och nyvunnen kunskap med inflytande från andra länders matkulturer gör att sättet att laga mat förändras hela tiden. Ett exempel på hur verksamheter förändras är den utveckling och sammansmältning som pågår av förut så vitt skilda verksamhetsområden som restauranger och livsmedelsbutiker. Måltidsservice i form av snabbmat och färdiglagad mat för hemtagning ökar. Ämnet ger en bakgrund till denna förändring genom att behandla traditioner, trender och olika maträtter – internationella såväl som nationella och lokala.

I ämnet erbjuds kunskap om olika typer av råvaror och livsmedel och om matens betydelse för hälsan. Ämnet behandlar även hur råvaror odlas och livsmedel transporteras och hur detta påverkar miljön.

Ämnet utvecklar tillsammans med ämnet serveringskunskap förmågan att organisera arbete inom verksamhetsområdet och att samarbeta i ett arbetslag.

I ämnet ingår kunskap om hygien, praktisk erfarenhet av egenkontroll och skötsel av maskiner och utrustning som krävs vid matlagning och servering. Detta gäller såväl restaurang som storkök. Ämnet ger erfarenhet av arbetsmiljöfrågor i olika arbetssituationer och om hur dessa frågor kan hanteras.

Ämnet ger genom praktisk tillämpning förståelse av samarbete, hänsyn till miljön, arbetssätt och ekonomi. Ämnet matlagningskunskap ger tillsammans med kärn- och andra karaktärsämnen en helhetssyn på verksamhetsområdet.

Ämnet matlagningskunskap består av två kurser.

Kursen *Matlagning grundkurs* är en grundläggande kurs om hur olika maträtter tillagas enligt matlagningsmetoder anpassade för restaurang- och storkök. Kursen är gemensam inom gymnasiesärskolans Hotell- och restaurangprogram.

Kursen *Matlagning fördjupning* ger möjlighet till fördjupning inom ett eller flera områden t.ex. dietmatlagning, livsmedelskunskap, snabbmat och vegetarisk matlagning. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Matlagningskunskap**

Kurs: Matlagning fördjupning

Kurskod: MAKU1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- ha kännedom om lämpliga arbetsmetoder vid hantering och förvaring av råvaror och tillagning av maträtter inom valt område,
- ha kännedom om olika bestämmelser vid användning och rengöring av verktyg, maskiner och utrustning inom valt område,
- kunna följa bestämmelser om såväl personlig hygien som arbetsplatsens hygien,
- kunna medverka vid produktion av maträtter inom valt område,
- kunna arbeta på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Inom valt fördjupningsområde skall eleverna uppnå ett eller flera av följande mål

Eleven skall

- ha kännedom om vilka sjukdomar som kräver specialkost och vilka livsmedel som är lämpliga vid tillagning av denna kost,
- ha kännedom om vanligt förekommande specialkost samt om hur normalkost kan anpassas till specialkost,
- ha kännedom om framställning av olika livsmedel och om hur förädling, transporter, förvaring och tillagning påverkar livsmedels kvalitet och näringsinnehåll,
- ha kännedom om snabbmatsindustrins framväxt och dess påverkan på människors vanor och livsstil,
- ha kunskap om olika serveringsmetoder och sortiment inom snabbmat och färdigmat,
- ha kännedom om olika förpackningsmetoder och om hållbarhetsaspekter i samband med snabbmat och färdigmat,
- ha kännedom om olika anledningar till att människor väljer att äta vegetarisk mat,
- ha kännedom om olika typer av vegetarism.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på olika typer av utbud och maträtter inom valt område.

Eleven ger exempel på lämpliga arbets- och tillagningsmetoder inom valt område.

Eleven ger exempel på hur arbetet kan utföras på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter inom valt område.

Eleven redogör för rutiner och bestämmelser och använder vanliga fackuttryck.

Eleven följer arbetsplatsens hygienbestämmelser samt arbetar på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

■ **Ämne: Matlagningskunskap**

Kurs: Matlagning grundkurs

Kurskod: MAKU1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om olika verksamhetsområden inom restaurang- och storkök,

ha kännedom om matlagningsmetoder, maträtter och arbetsorganisation,

ha kännedom om olika livsmedels användningsområden samt hantering och förvaring av livsmedel,

ha kännedom om vilka krav som ställs på personlig hygien vid arbete med livsmedel samt om vilka hygieniska rutiner som krävs vid matlagning,

ha kännedom om olika bestämmelser vid användning och rengöring av verktyg, maskiner och övrig utrustning,

kunna tillämpa olika metoder inom matlagning,

kunna arbeta på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på olika verksamhetsområden inom restaurang- och storkök.

Eleven ger exempel på metoder vid hantering av råvaror och tillagning av olika maträtter.

Eleven ger exempel på vad som är viktigt när det gäller personlig hygien samt arbets- och livsmedelshygien.

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på hur arbetet kan utföras på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter.

Eleven ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

■ Ämne: Mediekommunikation

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet mediekommunikation syftar till att ge eleverna grundläggande kunskaper om medier. Ämnet ger inblick i masskommunikationens och reklamens roll, funktion och betydelse i samhället. Ämnet syftar även till att ge kunskaper om samspelet mellan individer, medier och samhälle. Kännedom om nyhetsmedier och deras uppgift är en del i ämnet. Ämnet syftar dessutom till att ge kännedom om betydelse av källkritik, om gällande lagstiftning och om etiska regler inom medieområdet.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i mediekommunikation sträva efter att eleven

utvecklar kännedom om svensk och internationell mediestruktur och om den historiska bakgrunden till dagens mediesituation,

utvecklar kunskap om mediers olika användningsområden, sambanden och samspelet dem emellan samt om hur medierna påverkar människor,

utvecklar kunskap om de olika vägar som finns för att söka information samt om vikten av att kritiskt granska denna,

utvecklar kunskap om planering och utformning av budskap, val av medier samt presentationsteknik,

utvecklar förståelse av kommunikationsprocessens betydelse i samhälle och arbetsliv,

utvecklar förmåga att på ett kreativt sätt med hjälp av modern teknik praktiskt tillämpa kunskaper och metoder,

utvecklar kännedom om den lagstiftning och de etiska regler som finns inom medieområdet,

utvecklar kunskap om mediebranschens olika inriktningar och yrkesroller.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Människan har alltid haft behov av att kommunicera. Ett avgörande steg togs när kommunikation blev masskommunikation. En rad tekniska innovationer som tryckpress, telegraf, film, radio, tv, video och

datorkommunikation har gjort det möjligt att samtidigt nå ett stort antal människor. I dag kan man direktkommunicera över hela världen med hjälp av satelliter. Masskommunikationen har så stor betydelse i dag att man talar om medie- eller informationssamhället.

Ämnet behandlar förvaltningars, företags och organisationers behov av intern och extern information, kommunikation och marknadsföring. Mediebranschen förändras snabbt och ämnet ger därför en orientering om dess olika inriktningar och yrkesområden.

Ämnet mediekommunikation handlar om mediers innehåll och organisation och en orientering om deras historiska bakgrund och den roll de spelar i dagens samhälle. Ämnet ger också en inblick i olika former av kommunikation och den process som finns i samspelet mellan sändare och mottagare.

Mediernas språk är en självklar del av ämnet liksom kunskap om och övning i att genomföra praktiska övningar som anknyter till medier.

En viktig del av ämnet är informationssökning, källkritisk granskning samt faktasökning liksom kännedom om grundläggande rätts- och etikregler inom medieområdet.

Ämnet består av en kurs.

Kursen *Medier* är en gemensam kurs inom medieprogrammet. Samverkan med den gemensamma kursen *Medieproduktion* förutsätts för att nå målen.

■ **Ämne: Mediekommunikation**

Kurs: Medier

Kurskod: MDK1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

vara orienterad om svensk och internationell mediestructur och dess historiska bakgrund,

vara orienterad om mediers användningsområden och mediebranschens olika yrkesroller och inriktningar,

känna till något om hur medier påverkar människor och känna till reklamens roll, möjligheter och risker inom marknadsföringen,

kunna ställa intervjufrågor,

vara orienterad om teckenlärans grundbegrepp samt logotypers och varumärkens betydelse,

känna till delar i den lagstiftning och de etiska regler som finns inom medieområdet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på olika medier och deras historiska bakgrund.

Eleven ger exempel på några olika mediers användningsområden i dag och några yrkesroller i branschen.

Eleven ger exempel på hur medier påverkar människor.

Eleven genomför med stöd intervjuer.

Eleven ger exempel på några logotypers och varumärkens betydelse.

Eleven ger exempel på några delar av lagstiftning och etiska regler inom medieområdet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven beskriver mediers betydelse i samhälle och arbetsliv.

Eleven ger exempel på hur reklamen används inom marknadsföring.

Eleven ger exempel på några grundbegrepp inom teckenläran.

Eleven redogör för delar av lagstiftning och etiska regler inom medieområdet.

■ Ämne: Medieproduktion

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet medieproduktion syftar till att ge grundläggande kunskaper om medieproduktion samt att belysa hela arbetsprocessen från idé till färdig produkt. Utbildningen syftar även till att ge förståelse av sambanden mellan form, innehåll och funktion i en medieproduktion samt lägga grunden till ett kunnande om arbetsmiljöfrågor. Ett ytterligare syfte är att ge en orientering om utvecklingen inom medieteknikområdet och att ge kännedom om medievärldens olika yrkesområden.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i medieproduktion sträva efter att eleven

utvecklar kännedom om tekniker som används vid olika typer av medieproduktion,

utvecklar kännedom om hur samverkan mellan bild, text och ljud kan byggas upp för att förstärka budskap,

utvecklar färdigheter i att presentera ett budskap såväl verbalt som visuellt samt i att analysera bild, text och ljud,

utvecklar kunskaper om grundläggande teckenlära, tecknens historia och läsbarhetskriterier,

utvecklar kunskap om grunderna i färglära och olika färgsystem som används inom olika medieområden samt om färgers egenskaper och betydelse i mediasammanhang,

får praktisk erfarenhet från olika arbetsmoment inom områdena bild, text, ljud och moderna produktionsmetoder,

utvecklar kunskap i arbetsmiljöfrågor samt förståelse av vikten av att arbeta på ett säkert och ergonomiskt riktigt sätt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

En medieproduktion består av många led. Förutom de rent kreativa och tekniska delarna innehåller ämnet inslag av ämnesteorier samt analys av produktionsinnehåll, marknad och målgrupp. Alla dessa led i produktionsprocessen måste samverka för att en kvalitativ produkt ska bli resultatet. Bild, text och ljud utgör medieproduktionens verktyg. Dessa kan användas som uttryck i olika medier. Ämnet medie-

produktion ger en orientering om de kunskapsområden som ingår i medieprogrammet och ger således möjlighet att arbeta med olika medier.

Ämnet ger en grund för övning i produktionsplanering och betonar vikten av samarbete mellan de olika leden i en produktion. Där ingår kunskaper om och praktiska färdigheter i olika mediers uttrycksformer.

I ämnet medieproduktion betonas vikten av en god balans mellan innehåll och form. För att ett budskap skall nå sin mottagare med god effekt är det väsentligt att rätt medium och medieuttryck används. Därför är förståelsen av ett mediums styrka och svaghet en viktig del av ämnet.

Medieområdet genomgår stora förändringar. Produktionsarbetet förändras ständigt och därmed också de olika yrkesrollerna. Därför förankras ämnet i ett historiskt sammanhang där förståelse av behovet av kontinuerlig kompetensutveckling blir en viktig del av utbildningen.

Produktion av medier sker med olika material och verktyg som ställer stora krav på arbetsmiljö och säkerhet. Därför är kunskaper om arbetsbelastning, buller, ljus och vätskehantering viktiga inslag. Medieproduktioner sker ofta under tidspress och en viktig del i arbetet är att kunna hantera problemlösning under stress. Erfarenhet av arbete under realistiska former ingår i ämnet.

Ämnet består av en kurs.

Kursen *Medieproduktion* är en gemensam kurs inom medieprogrammet. Samverkan med den gemensamma kursen Medier förutsätts för att nå målen.

■ **Ämne: Medieproduktion**

Kurs: Medieproduktion

Kurskod: MPR1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna utföra enkla medieproduktioner inom bild-, text- eller ljudområdena,

ha kunskap om val av metod och material med hänsyn till kvalitet,

ha erfarenhet av att presentera ett budskap verbalt och visuellt,

ha teoretiska och praktiska kunskaper i mediernas uttrycksformer,

ha kännedom om mediernas tekniska utveckling och moderna produktionsmetoder,

kunna samtala om innehåll och form i bild, text och ljud,

ha kännedom om och erfarenhet av efterbearbetning inom några olika tekniker som används för färdigställande av olika trycksaker,

kunna arbeta på ett miljö- och säkerhetsmedvetet sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven genomför med handledning enkla arbetsuppgifter inom bild-, text- och ljudområdena.

Eleven hanterar med stöd material och utrustning på ett för uppgifterna lämpligt sätt.

Eleven ger exempel på god miljö och säkerhet inom arbetsområdet.

Eleven presenterar med handledning sitt budskap verbalt och visuellt.

Eleven ger exempel på hur form och innehåll samverkar i bild, text och ljud.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför arbetsuppgifter inom bild-, text- och ljudområdena med viss handledning.

Eleven redogör för mediernas uttrycksformer, tekniska utveckling och för moderna produktionsmetoder.

Eleven ger exempel på hur samverkan mellan bild, text och ljud kan förstärka ett budskap.

Eleven diskuterar med viss handledning bild, text och ljud.

Eleven arbetar på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

■ Ämne: Modersmål

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet modersmål syftar till att ge elever med annat modersmål än svenska möjligheter att vidareutveckla sina kunskaper i modersmålet. Därigenom kan deras självkänsla stärkas och uppfattningen om den egna livssituationen tydliggöras.

Utbildningen i modersmål syftar dessutom till att främja elevernas utveckling till flerspråkiga individer med flerkulturell identitet samt stärka deras förmåga att kommunicera med andra. Ett fungerande modersmål är en viktig förutsättning för att kunna utvecklas språkligt, intellektuellt och känslomässigt. Ett väl utvecklat modersmål underlättar även lärandet på svenska och ämnet blir därför ett stöd för elevernas kunskapsutveckling.

Modersmålet är nyckeln till det kulturella arvet. Utbildningen syftar därför till att ge kunskaper om ursprungskulturens historia, samhällsliv samt seder och bruk. Detta sker genom att eleverna stimuleras att ta del av litteratur, musik, teater och bilder från sin ursprungskultur. Ett ytterligare syfte med ämnet är att verka för ökad förståelse mellan folk från olika kulturer.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i modersmål sträva efter att eleven

stärker sin självkänsla och identitet som delaktig i två kulturer,

vidareutvecklar sin förmåga att förstå och uttrycka sig muntligt och skriftligt på modersmålet i skilda sammanhang och med olika syften,

vidareutvecklar sin förmåga att läsa och förstå texter på modersmålet och stimuleras att söka sig till litteraturen som en källa till glädje och kunskap,

utvecklar ett ord- och begreppsförråd inom den valda studieinriktningen,

fördjupar sin kännedom om traditioner, historia och samhällsliv i sin ursprungskultur och utvecklar sin förmåga att göra jämförelser med svenska förhållanden,

vidareutvecklar sin förmåga att använda modersmålet som ett medel för lärande.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Det centrala i ämnet modersmål är det aktuella språket samt ursprungslandets kultur och samhälle. Språk, kultur och samhälle integreras så att ämnet modersmål blir en helhet. Basen för det språkutvecklande arbetet i ämnet är läsning, skrivande och samtal kring elevernas egna erfarenheter och delaktighet i flera kulturer. Jämförelser mellan modersmålet och det svenska språket utvecklar förståelsen för språkens betydelse och uppbyggnad. Ämnet knyter an till det övriga arbetet inom den valda studieinriktningen.

Ämnet modersmål behandlar kulturen och samhället i ursprungslandet. I detta ingår kunskaper om historia, traditioner, folk och land men även nutida samhällsförhållanden ingår.

Litteraturen och den muntliga traditionen bär en stor del av det kulturella arvet och förmedlar kunskaper och värderingar. Genom att i ämnet arbeta med litteratur skapas möjligheter att få svar på frågor som kan uppkomma hos den som tillhör två kulturer. Detta sker i mötet med texter av skilda slag.

Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan även att lyssna, se på film och video, studera bilder och musik.

Ämnet består av en kurs, *Modersmål*.

■ **Ämne: Modersmål**

Kurs: Modersmål

Kurskod: ML1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna delta i samtal på modersmålet, kunna berätta om upplevelser och händelser och lyssna på andra,

kunna läsa och förstå enkla texter,

kunna skriva enkla meddelanden med olika syften,

känna till vanligt förekommande fackuttryck inom den egna studieinriktningen,

kunna berätta något om sin ursprungskultur,

ha kännedom om viktiga händelser och traditioner inom ursprungskulturen,

kunna samtala om och dra slutsatser om sitt sätt att lära.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven deltar i samtal och diskussioner.

Eleven berättar om upplevelser och händelser och uttrycker åsikter, erfarenheter och iakttagelser så att mottagaren förstår.

Eleven läser enkla texter av olika slag.

Eleven skriver meddelanden och berättelser på modersmålet.

Eleven ger exempel på några fackuttryck inom sin studieinriktning.

Eleven berättar något om sitt ursprungsland.

Eleven ger exempel från ursprungslandets kultur och traditioner.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven deltar aktivt i samtal och diskussioner på modersmålet, framför egna argument och lyssnar på andras.

Eleven läser högt och tyst och förstår textens innehåll.

Eleven skriver på modersmålet i olika sammanhang och tar hänsyn till mottagaren.

Eleven återger några berättelser ur den egna kulturkretsen.

Eleven berättar om några betydelsefulla historiska händelser och traditioner samt om nutida samhällsliv i ursprungslandet.

■ Ämne: Multimedia

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet multimedia syftar till att ge eleverna grundläggande teoretiska och praktiska kunskaper inom multimedieområdet. Ämnet syftar till att öva eleverna i att med hjälp av modern teknik utforma interaktiv multimediepresentation, där bild, text och ljud samverkar. Syftet är också att ge grundläggande kunskaper om berättarteknik, manusförfattande och presentationsteknik inom multimedieområdet. Ett ytterligare syfte är att ge kännedom om rättsliga och etiska regler inom området.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i multimedia sträva efter att eleven

utvecklar kännedom om multimedias användningsområden, möjligheter och begränsningar,

utvecklar kunskap om något eller några multimediala författarprogram,

utvecklar orienterande kunskap om informationssökning, manusförfattande och berättarteknik,

utvecklar kunskap om hur text, ljud, bild och form sammanställs och digitaliseras,

utvecklar förmåga att med hjälp av modern teknik praktiskt tillämpa kunskaper och metoder för en interaktiv presentation,

utvecklar kunskap om den lagstiftning och de etiska regler som finns inom området multimedia.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Användning av multimedia är ingen ny företeelse. Det nya är att man idag kan digitalisera och sammanföra olika medieuttryck till en produktion i dator. Multimedia är med andra ord interaktivt.

Framställningen av multimedia har utvecklats till en viktig del av medieutbudet. Multimedia används som presentationssätt i många olika sammanhang. Utvecklingen mot nya uttrycksformer och ny teknik går snabbt.

Ämnet multimedia utgår från den utveckling som sker inom området och skall ge en övergripande och grundläggande utbildning. Kännedom om olika steg i en multimedieproduktion ingår i ämnet.

I ämnet ingår teoretiska och praktiska kunskaper i informationssökning och källkritik samt rättsliga och etiska frågor. Ämnet multimedia innefattar också att på ett kreativt sätt använda modern datorteknik för att förstärka ett budskap eller för att skapa en virtuell miljö.

Ämnet består av en kurs.

Kursen *Multimedia* bygger på programmets gemensamma kurser och behandlar grunderna i att utforma en interaktiv multimediepresentation där text, ljud och bild samverkar. Inom kursens ram finns möjlighet till fördjupning eller specialisering. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Multimedia**

Kurs: Multimedia

Kurskod: MUM1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna utföra en enkel multimedieproduktion med hjälp av ett multimedialt författarprogram,

känna till hur man inhämtar text, bild och ljud och anpassar dessa och den grafiska formen för bildskärm,

vara orienterad om mediets användningsområden och dess möjligheter och begränsningar,

känna till delar av den lagstiftning och de etiska regler som finns inom området.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven planerar och genomför med handledning en enkel multimedieproduktion.

Eleven ger exempel på hur text, bild, ljud och grafisk form samverkar och anpassas till bildskärm.

Eleven ger exempel på några av multimedias användningsområden.

Eleven ger exempel på några etiska och rättsliga regler inom multimedieområdet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven planerar och genomför med viss handledning en multimedieproduktion.

Eleven redogör för hur text, bild, ljud och grafisk form samverkar och diskuterar alternativa lösningar.

■ Ämne: Musik

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet musik syftar till att ge breda kunskaper inom musikområdet. Ämnet syftar även till att utveckla skapande och upplevelseförmåga inom musiken. Dessutom syftar ämnet till att utveckla kunskaper om kommunikativa uttrycksformer inom musiken.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i ämnet musik sträva efter att eleven

utvecklar grundläggande instrumentala eller vokala färdigheter i ensemblespel eller sång,

utvecklar kunskap om grundläggande musikteoretiska begrepp,

utvecklar sin kunskap om olika genrer eller ensembleformer samt utvecklar en egen repertoar,

utvecklar kunskaper om hur ett musikinstrument eller sångrösten kan användas till skapande,

utvecklar kunskaper i instuderings teknik och memoreringsförmåga samt enkelt not- och gehörsspel.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ämnet musik har funnits i den svenska skolan sedan slutet av 1500-talet. Tillsammans med latin och kristendom utgjorde musiken, som då benämndes kyrkosång, huvudämnena i skolan.

När allmän folkskola infördes i Sverige 1842 framhölls vikten av att alla elever skulle känna till de viktigaste psalmerna. Musikundervisningen var liktydig med sångundervisning och ämnesbeteckningen ändrades från sång till musik först 1955.

I våra dagar har musik utvecklats till ett uttrycksmedel för människor i många olika sammanhang. Ny teknik inom musikens område har inte bara förändrat instrument och inspelningstekniker utan även utvecklat ny musik.

Musik har med sina mycket varierande uttrycksformer stor betydelse för unga människor i dagens samhälle. Musik har utvecklats från att vara enbart en ljudupplevelse till att omfatta flera estetiska uttrycksformer i samverkan.

Ämnet musik har förankring dels inom det musikaliska arvet, dels i det framväxande mångkulturella samhället. Ämnet förutsätter ibland

möjlighet till arbete i olika grupsammansättningar.

Ämnet musik består av kursen *Instrument/sång* som skall ge eleverna kunskaper om hur ett musikinstrument eller sångrösten kan användas i skapande arbete. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Musik**

Kurs: Instrument/sång

Kurskod: MU1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna musicera på en grundläggande nivå,

kunna instudera enkla musikstycken,

kunna samtala om grundprinciper för gehörssång/spel och improvisation,

kunna samtala om instrumentets konstruktion och röstens fysiologi.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven instuderar enkla musikstycken och musicerar på gehör och efter noter.

Eleven samtalar om grundprinciperna för gehörsspel eller sång och improvisation.

Eleven ger exempel på instrumentets konstruktion eller röstens fysiologi.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven instuderar enkla musikstycken inom olika genrer.

Eleven har en grundläggande repertoar inom olika genrer.

Eleven beskriver instrumentets konstruktion eller röstens fysiologi.

■ Ämne: Naturkunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet naturkunskap syftar till att beskriva och förklara omvärlden ur ett naturvetenskapligt perspektiv. Ämnets syfte är också att ge eleverna naturvetenskapliga kunskaper för att kunna ta ställning i frågor som är viktiga för individ och samhälle som t.ex. den egna hälsan, hållbar utveckling och energifrågor.

Utbildningen syftar även till att göra kunskaper och erfarenheter användbara för att främja omsorgen om och respekten för naturen och medmänniskorna och till ett ökat intresse för naturen, som i sin tur kan bidra till en aktiv fritid.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i naturkunskap sträva efter att eleven

utvecklar sin förmåga att beskriva, förklara och förstå omvärlden ur ett naturvetenskapligt perspektiv,

utvecklar ett förhållningssätt som präglas av ödmjukhet och respekt inför naturen och livets storhet,

utvecklar sitt intresse för naturupplevelser av skiftande slag,

utvecklar sin kunskap om människokroppens byggnad och funktion,

utvecklar sin förmåga att diskutera frågor om hälsa, sexualitet, samlevnad och funktionshinder,

utvecklar sina kunskaper om människan som en del av naturen och de ekologiska sammanhangen samt om kretsloppstänkandets roll för att minska samhällets miljöbelastning,

utvecklar en handlingskompetens i frågor som rör miljö och resurshushållning.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Dagens samhälle är i hög grad baserat på naturvetenskap och teknik. Därför har alla människor behov av kunskaper i naturvetenskap. Energi-, miljö- och resursfrågorna ställer till exempel krav på ett brett naturvetenskapligt kunnande. Samtidigt ger naturvetenskapens snabba utveckling upphov till nya frågeställningar inte minst av etisk karaktär. Den moderna naturvetenskapen präglas av uppdelning i

många specialområden samtidigt som många frågeställningar kräver ett tvärvetenskapligt angreppssätt.

Naturkunskap är ett ämne där naturvetenskapliga frågeställningar kan studeras ur flera perspektiv. Det bidrar därvid till ökad förståelse av naturvetenskapens arbetssätt och resultat. Ämnet behandlar liv, materia och energi samt människan som biologisk varelse. Här ingår kunskaper om inre organ och deras funktion samt hur dessa samverkar. Frågor som hälsa, droger och funktionshinder belyses. Kärlek, sexualitet och samlevnad behandlas utifrån perspektivet människans ansvar för sig själv och andra.

Karaktäristiskt för ämnet är en blandning av teoretiska studier, observationer, experiment och naturupplevelser med anknytning till elevens studieinriktning.

Naturkunskap är ett kärnämne i gymnasiesärskola och gymnasial särvtux.

■ **Ämne: Naturkunskap**

Kurs: Naturkunskap

Kurskod: NK1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha egna erfarenheter från utflykter i olika typer av natur, under olika årstider och växlande väder,

ha kännedom om den egna kroppens organ och organsystem,

ha kunskap om sexuallivets biologi, preventivmetoder och sexuellt överförbar smitta,

kunna delta i diskussion om sexualitet och samlevnad och därvid visa respekt för andras uppfattningar och för olika samlevnadsformer,

ha kunskap om beroendeframkallande medels inverkan på hälsan samt om betydelsen av regelbunden motion och goda hälsovanor,

kunna göra observationer och enkla experiment,

ha kännedom om några växters och djurs beroende av varandra samt betydelsen av biologisk mångfald,

ha kännedom om några energikällor, samt energiomvandlingar mellan olika energiformer,

ha kännedom om några kretslopp i naturen som visar på ämnens cykliska förlopp, utifrån studieinriktning känna till verksamhetens miljöproblem,

ha kunskaper om livsstilens betydelse för miljö och resurshushållning.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven beskriver sin upplevelse av naturen och har fördjupat sin förmåga att uppträda på ett miljömedvetet sätt.

Eleven redogör för några av människokroppens biologiska funktioner.

Eleven ger exempel på något om beroendeframkallande medels inverkan på hälsan.

Eleven gör observationer och utför med handledning enkla experiment.

Eleven beskriver olika företeelser i naturen, hur de är beroende av varandra och hur de påverkas av människan.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför mätningar och undersökningar samt beskriver iakttagelser och resultat.

Eleven beskriver några ekologiska samband och begrepp samt ger exempel på effekter av störningar i ekosystemet.

Eleven redogör för några olika energiformer och energiomvandlingar.

Eleven ger exempel på globala och regionala miljöproblem.

■ Ämne: Natur- och miljökunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet natur- och miljökunskap syftar till förståelse av samspelet mellan naturen och människan som en förutsättning för ett ekologiskt hållbart samhälle. Ämnet syftar speciellt till kompetens och beredskap att verka för en ekologiskt hållbar utveckling inom naturbruket samt hur man inom naturbruket kan vårda natur- och kulturvärden. Ämnet syftar också till kunskap om och förståelse av naturbrukets roll för en hållbar samhällsutveckling. Ämnet syftar dessutom till att stimulera intresset för biologisk mångfald och olika arters livsvillkor samt förståelse av jordens ändliga resurser, kretsloppstänkande och energihushållning.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i natur- och miljökunskap sträva efter att eleven

utvecklar sin kunskap om naturbrukets olika verksamhetsområden,

utvecklar sin kunskap om ekologiska och konventionella produktionsmetoder inom jordbruk eller trädgård,

utvecklar sin förmåga att arbeta inom olika yrkesområden inom naturbruket,

utvecklar sin förmåga att arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Skolan skall också i sin undervisning i natur- och miljökunskap sträva efter att eleven fördjupar sitt kunnande inom något eller några områden inom ämnet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ämnet natur- och miljökunskap utgår från kunskaper i biologi och behandlar ekologiska frågor med praktisk tillämpning inom naturbruket. Ämnet präglas av ett förhållningssätt som innebär ödmjukhet och respekt för naturen och det levande.

Ämnet belyser såväl lokala som globala miljöfrågor samt behandlar utvecklingen inom natur- och miljövård ur ett historiskt perspektiv. Ämnet behandlar samhällets långsiktiga mål och samhällets styrmedel för en ekologiskt hållbar utveckling.

I samhällets strävan mot en hållbar utveckling kommer många lösningar att finnas inom naturbruket. Det gäller exempelvis livsmedelsförsörjning, hushållning med vatten och övergången till förnyelsebara energikällor samt resursfördelning mellan industriländer och utvecklingsländer. Inom naturbruket går utvecklingen alltmer mot nyttjande av alternativa brukningsmetoder som bygger på kretsloppsprincipen, dvs. att i möjligaste mån skapa slutna system med små resurser utifrån. Dessa alternativa brukningsmetoder ställer krav på biologiskt och ekologiskt kunnande.

Kulturlandskapet som ett resultat av äldre brukningsmetoder uppmärksammas allt mer för sina kulturella och sociala värden. Växter, djur och natur är en del av kulturarvet och utgör en viktig del av livskvaliteten. Naturen och kulturlandskapet har i alla tider varit inspirationskällor för konst, litteratur och musik. Delar av ämnet natur- och miljökunskap är lämpliga att integrera med kärnämnen.

Ämnet ger kunskaper om bevarande av den biologiska mångfalden. Kommande generationers handlingsfrihet begränsas om jorden utarmas på genetiska resurser. Människan, växterna och djuren är ömsesidigt beroende av varandra. Förändringar i växtvärlden kan vara en varningssignal om föroreningar. Inom både växt- och djurriket finns oanade möjligheter för en framtida utveckling inom teknik, medicin och livsmedelsproduktion. Ämnet ger förståelse av dessa frågor och en grund för personligt ställningstagande. I fältstudier, undersökningar och experiment övas förmågan att observera, kritiskt granska och presentera resultat.

Ämnet innehåller kursen *Natur- och miljö* som består av en obligatorisk del och möjligheter till fördjupning inom ett eller flera av områdena energiråvara, fiskevård, jakt och viltvård, natur- och kulturmiljövård, naturbruket och miljön, naturhänsyn i skogsbruket och utrotningshotade arter. Kursen är gemensam inom gymnasiesärskolans naturbruksprogram.

■ **Ämne:** Natur- och miljökunskap

Kurs: Natur och miljö

Kurskod: NAM1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om naturbrukets olika verksamhetsområden och yrkeskulturer,

ha kännedom om naturbruksföretagens förutsättningar och villkor samt kravet på en ekologiskt hållbar utveckling,

kunna arbeta inom olika yrkesområden inom naturbruket,

kunna arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Inom valt fördjupningsområde skall eleverna uppnå ett eller flera av följande mål

Eleven skall

ha kännedom om olika energikällor och om åtgärder för hushållning med energi,

kunna arbeta med produktion av energiråvara inom naturbruket,

ha viss kännedom om limnologi, marinbiologi och fiskbiologi samt om vanliga fisk- och kräftsjukdomar och hur de kan bekämpas,

kunna medverka vid arbete med översiktnät eller elfiske,

ha kännedom om uppfödning av vilt,

ha kännedom om de vanligaste jaktmetoderna och god jaktetik samt om några jakthundraser och deras användning vid jakt,

kunna medverka vid tillvaratagande av fällt vilt,

ha kännedom om kulturlandskapets framväxt och om några typer av forn- och kulturlämningar från olika tider,

ha kännedom om olika produktionsmetoder för naturbruk, hur de utvecklats och deras miljöpåverkan,

ha kännedom om begreppen biologisk mångfald och genetisk variation samt om skötselmetoder och naturvårdshänsyn som gynnar den biologiska mångfalden,

ha kännedom om växtnäringsämnenas kretslopp och kunna lägga och sköta en kompost,

ha kännedom om generella naturhänsyn och om nyckelbiotoper inom skogsbruket,

ha viss kännedom om skälen för att bevara en artrikedom och känna till metoder för bevarande av små populationer,

ha kännedom om lagar och förordningar som begränsar handeln med utrotningshotade arter.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven ger exempel på hur man arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter på egen hand.

Eleven redogör för aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven diskuterar och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

■ Ämne: Naturbruksteknik

Ämnets syfte

Utbildningen inom ämnet naturbruksteknik syftar till att utveckla färdigheter i att använda teknisk utrustning inom naturbruksområdet. Ämnet syftar också till förståelse av sådana tekniska utrustningskonstruktion och funktion. Dessutom syftar ämnet till att ge kunskaper i skötsel och underhåll av byggnader samt teknisk och maskinell utrustning för naturbruk.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i naturbruksteknik sträva efter att eleven

utvecklar sin kunskap om fordons och maskiners konstruktion och användningsområden inom naturbruksområdet,

utvecklar sin kunskap om naturbrukets byggnader,

utvecklar sin kunskap om reparation och underhåll av maskiner som används inom naturbruksområdet,

utvecklar sin förmåga att arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Skolan skall också i sin undervisning i naturbruksteknik sträva efter att eleven fördjupar sitt kunnande inom något eller några områden inom ämnet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Teknik och teknikutveckling inom naturbruket tar sin utgångspunkt i de olika produktionsgrenarna och är, rätt utnyttjad, ett led i en hållbar utveckling. Tekniken inom naturbruksområdet utvecklas snabbt. Rationaliseringstakten är hög vilket innebär en långt driven mekanisering. Stora krav ställs på maskinanvändning och på service och reparationer. Många arbetar ensamma och förväntas klara uppkomna situationer på egen hand. Olycksfallsrisken är stor och användaren måste kunna använda utrustningen på ett säkert och miljömässigt riktigt sätt.

Ämnet har en tillämpad karaktär och bygger på tekniska och praktiska kunskaper. Ämnet skall öva färdigheter i att använda teknisk utrustning som används inom naturbruksområdet. Ämnet övar också förmågan att lösa tekniska problem.

Ämnet består av tre kurser.

Kursen *Naturbruksteknikens grunder* består av en obligatorisk del och möjligheter till fördjupning inom ett eller flera av områdena byggnadsunderhåll, motor- och röjmotorsåg, reparation och underhåll av maskiner samt service av basmaskin. Kursen är gemensam inom gymnasiesärskolans naturbruksprogram.

Kursen *Basmaskin körning* utvecklar färdighet i körning med aktuell basmaskin och vanlig tilläggsutrustning som t.ex. jordbrukstraktor och vagn. Kursen är valbar.

Kursen *Småskalig transportteknik* utvecklar färdighet i att utföra transport med minilunnare, terränghjuling och där förutsättningar finns även snöskoter. Kursen är valbar.

- **Ämne:** Naturbruksteknik
- Kurs:** Basmaskin körning
- Kurskod:** NABT1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- behärska en säker körteknik,
- kunna hantera för aktuell basmaskin vanlig tilläggsutrustning,
- kunna vidta åtgärder vid fastkörning, stjälpning, oljespill och släckning av brand,
- kunna utföra daglig tillsyn av basmaskin,
- kunna arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt,
- i aktuella fall uppfylla krav motsvarande Vägverkets föreskrifter om traktorkort.¹

¹ Att uppfylla Vägverkets föreskrifter är inte ett krav för betyget Godkänd.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven ger exempel på hur man arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter på egen hand.

Eleven redogör för aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven diskuterar och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven tillämpar i aktuella fall fastställda krav för körning med traktor eller motsvarande.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

■ **Ämne:** Naturbruksteknik

Kurs: Naturbruksteknikens grunder

Kurskod: NABT1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- känna till olika maskiners konstruktion och arbetsätt,
- kunna medverka vid underhålls- och reparationsarbeten på byggnader,
- kunna använda och vårda verktyg och maskiner som används,
- kunna medverka vid underhålls- och reparationsarbete av maskiner,
- kunna arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Inom valt fördjupningsområde skall eleverna uppnå ett eller flera av följande mål

Eleven skall

- kunna utföra underhålls- och reparationsarbeten på byggnader och byggnaders utrustning med för uppgiften lämpligt byggmaterial,
- ha kännedom om lagar som rör naturbrukets byggnader,
- ha kännedom om motor- och röjmotorsågens konstruktion samt kunna utföra arbetsuppgifter med den,
- kunna medverka vid felsökning och förberedelse för större reparationer av olika naturbruksmaskiner,
- ha kännedom om basmaskinens konstruktion och arbetsätt samt om aktuell tilläggsutrustning,
- kunna utföra underhåll, service, kontroll, justering och reparation enligt instruktion av motor- och röjmotorsåg eller annan naturbruksmaskin,
- ha kännedom om uppbyggnad och funktion hos olika brandsläckningssystem,

ha kännedom om de vanligaste svetsmetoderna och deras användningsområden samt de säkerhetsföreskrifter som gäller för heta arbeten,

kunna svetsa stålplåt i valda käl- och stumfogar i varierande svetslägen.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven ger exempel på hur man arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter på egen hand.

Eleven redogör för aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven diskuterar och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

■ **Ämne** **Naturbruksteknik**

Kurs: **Småskalig transportteknik**

Kurskod: **NABT1152**

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna utföra transport med minilunnare, terränghjulingar och där förutsättningar finns även med snöskoter,

ha kunskap om terränggående transportfordons konstruktion och funktion samt kunna utföra tillsyn och underhåll,

kunna arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt,

uppfylla fastställda krav för körning med terränghjulingar och snöskoter.¹

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven ger exempel på hur man arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter på egen hand.

Eleven redogör för aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven diskuterar och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven tillämpar fastställda krav för körning med terränghjuling.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

¹ Att uppfylla Vägverkets föreskrifter är inte ett krav för betyget Godkänd.

■ Ämne: Odling

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet odling syftar till att ge kunskap om samspelet mellan mark, växter och klimat. Ämnet syftar också till att utveckla förmåga att hantera teknisk utrustning samt att öva de arbetsmoment som ingår i produktionen. Ämnet syftar även till att ge kunskap om de kvalitets- och miljökrav som ställs vid odling av olika grödor. Ämnet syftar dessutom till att utveckla förståelse av olika odlingsystem och av vad som krävs för en hållbar utveckling i samband med odling.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i odling sträva efter att eleven

utvecklar sin kunskap om odling med utgångspunkt i markförhållanden och olika tillväxtfaktorerens betydelse för växterna samt hur dessa faktorer kan påverkas,

utvecklar sin kunskap om olika odlings- och förökningsmetoder samt om den teknik som används inom odling,

utvecklar sin förmåga att använda och sköta maskiner som används vid odling och inlagring av grödor,

utvecklar sin kunskap om hantering och lagring av odlade produkter,

utvecklar sin förmåga att arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Skolan skall också i sin undervisning i odling sträva efter att eleven fördjupar sitt kunnande inom något eller några områden inom ämnet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Kunskaper i odling har utvecklats allt sedan människan började bruka jorden för mer än 10 000 år sedan. I Sverige började odling av växter för ca 5 000 år sedan. Grödorna utnyttjades i första hand till mat, men även till foder för husdjuren och till råvaror för produktion av olika nyttoföremål. Odlingskickligheten utvecklades genom att redskap förbättrades och att djurens gödsel togs tillvara. Inom jordbruket ersattes gradvis det extensiva svedjebruket med en alltmer intensiv odling i vilken olika former av hjälpmedel blev betydelsefulla.

Insamling av plantmaterial och fröer från olika världsdelar ökade intresset för trädgårdsväxter. På 1800-talet började de första plantskolorna saluföra sina produkter. För att befrämja hälsan och ge möjligheter till egen odling anlades koloniträdgårdar för befolkningen i de växande städerna. I skolträdgårdarna lärde sig eleverna grunderna i trädgårdsodling och hushållningssällskapen delade ut fruktträd till stadsborna.

Från 1950-talet och framåt har utvecklingen inom odlingen gått mot storskalighet, mekanisering och användning av handelsgödsel och bekämpningsmedel. Dessa konventionella odlingsmetoder baseras på principen att produktionsmedlen skall utnyttjas effektivt, t.ex. skall handelsgödsel tillföras som ersättning för växtnäringssämnen som förs bort med de odlade produkterna. Dagens konsumenter blir allt mer medvetna om livsmedlens kvalitet vilket påverkar våra odlingsmetoder. Under senare år har det parallellt med den konventionella odlingen utvecklats alternativa metoder som bygger på kretsloppsprincipen, dvs. att i möjligaste mån skapa slutna system som kräver små resurser utifrån. Från olika alternativa metoder har den ekologiska odlingen utvecklats och efterfrågan på ekologiskt producerade livsmedel ökar såväl inom jordbruk som trädgård.

Parallellt med utvecklingen av den storskaliga produktionen inom trädgård ökar intresset för hemträdgårdsodling. I dagens samhälle får trädgården en allt större betydelse för människor. Den gröna miljön tillfredsställer människans behov av vila och avkoppling. Många ser i detta en växande folkrörelse vilket medför en växande marknad för plantskolor och försäljningsställen. På arbetsplatser och i offentliga miljöer anläggs gröna inomhusmiljöer och användningen av trädgården som rehabilitering inom vården ökar.

I ämnet odling ingår kunskaper om mark, växter, klimat och teknik. Ämnet behandlar både trädgårdsodling och växtodling inom jordbruket. Inom ämnet övas handlings- och problemlösningsförmåga.

Ämnet innehåller kursen *Odling* som består av en obligatorisk del och möjligheter till fördjupning inom ett eller flera av områdena ekologisk odling, grovfoderproduktion, odling av grönsaker, odling i växthus och trädgårdsodling. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Odling

Kurs: Odling

Kurskod: ODL1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om olika odlingsmetoder och växtföljder samt om olika kulturers krav på jord, näring, bevattning, växtföljd och klimat,

ha kännedom om gödsling och jordförbättring samt vilken miljöpåverkan som sker vid gödsling,

ha kännedom om några vanliga ogräs, växtsjukdomar och skadedjur samt hur de kan bekämpas och förebyggas,

kunna utföra jordbearbetning, växtnäringstillförsel samt skörd och transport av odlade produkter,

kunna hantera, sortera, förvara och lagra odlade produkter,

kunna använda och utföra daglig tillsyn på maskinell utrustning samt ha kännedom om dess funktion och egenskaper,

kunna arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Inom valt fördjupningsområde skall eleverna uppnå ett eller flera av följande mål

Eleven skall

ha kännedom om innebörden i begreppet ekologisk odling, regler för ekologisk odling samt om odlade produkters marknad och ekonomi,

ha kännedom om grovfoderväxter, deras odlingsegenskaper samt de faktorer och åtgärder som påverkar fodrets kvantitet och kvalitet,

kunna sköta slättervall och betesvall,

ha kännedom om odlingstekniska och marknadsmässiga förutsättningar för odling av grönsaker på friland samt egenskaper och användningsområden för olika produkter,

kunna arbeta med grönsaksodling på friland samt känna igen och namnge ett sortiment i olika utvecklingsstadier,

ha kännedom om växthusets konstruktion och inredning samt produktionsmetoder och ekonomiska villkor vid växthusodling,

kunna arbeta med produktion av prydnadsväxter och grönsaker i växthus samt medverka vid framtagning av en produktionsplan för ett växthusföretag,

kunna känna igen några kulturväxter i olika utvecklingsstadier samt utföra förökning av trädgårdsväxter,

ha kännedom om faktorer som påverkar trädgårdsprodukters användning och kvalitet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven ger exempel på hur man arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter på egen hand.

Eleven redogör för aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven diskuterar och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

■ Ämne: Omvårdnad

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet omvårdnad syftar till förmåga att arbeta nära människor och med människor som är i behov av vård och omsorg. Ämnet syftar även till förmåga att utföra serviceinriktade uppgifter samt till att skapa förståelse och respekt för människors speciella behov. Ytterligare ett syfte är att ge kunskaper om barns behov av omvårdnad.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i omvårdnad sträva efter att eleven

utvecklar förmåga att utföra enklare serviceuppgifter åt personer i behov av vård och omsorg,

utvecklar förståelse för människors olika livsvillkor och behov,

utvecklar förståelse för eget agerande i samband med service inom vård och omsorg,

utvecklar förmåga att kommunicera, samarbeta och ta ansvar för sina arbetsuppgifter,

utvecklar förmåga att utföra arbetsuppgifterna på ett serviceinriktat, empatiskt, miljömässigt och ergonomiskt korrekt sätt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

I alla samhällen har inslag av vård och omhändertagande av människor funnits. I Sverige finns det en lång tradition av kollektiv vård och omsorg. I dag betonas individens inflytande över sin egen hälsa och eget välbefinnande. Människans behov står i centrum. Viktigt för ämnet är förmågan att uppfatta, förstå och kunna kommunicera med andra människor.

Ämnet omvårdnad består av två kurser.

Kursen *Barn och ungdom* ger kunskaper om betydelsen av vård och omsorg av barn och ungdomar. Kursen behandlar även kostens betydelse för barn och ungdomar. Kursen är valbar.

Kursen *Service inom vård och omsorg* ger erfarenhet av att arbeta med enklare serviceuppgifter åt personer i behov av vård och omsorg. Kursen behandlar också vikten av förståelse och respekt för människors olika livsvillkor och behov. Kursen är valbar.

■ Ämne:	Omvårdnad
Kurs:	Barn och ungdom
Kurskod:	OMV1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- ha grundläggande kunskaper om barns utveckling och behov,
- ha kännedom om omvårdnadens betydelse för barn och ungdomar,
- känna till och förstå hur det egna agerandet kan påverka barns utveckling,
- känna till kostens betydelse för barns utveckling och välbefinnande,
- känna till barns och ungdomars rättigheter i familj och samhälle,
- känna till olika åtgärder för att förebygga olycksfall.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

- Eleven ger exempel på hur förändringar i allmäntillståndet hos barn och ungdomar uppmärksammas och tolkas.
- Eleven deltar i skapande verksamhet och ger exempel på lekens betydelse för barns utveckling.
- Eleven ger exempel på det egna agerandets betydelse i kontakten med andra människor.
- Eleven ger exempel på näringsriktig kost för barn i olika åldrar.

Kriterier för betyget Väl godkänd

- Eleven förklarar med visst stöd sambandet mellan barns omvårdnad och välbefinnande.
- Eleven förklarar hur omgivningens bemötande kan påverka barns utveckling.
- Eleven tillagar med handledning näringsriktig kost.

■ **Ämne:** Omvårdnad

Kurs: Service inom vård och omsorg

Kurskod: OMV1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna utföra enklare arbetsuppgifter inom service för personer i behov av vård och omsorg,

ha kännedom om livsvillkor för personer i behov av vård och omsorg,

kunna samarbeta och agera på ett serviceinriktat sätt,

känna till betydelsen av eget agerande i samband med service inom vård och omsorg,

kunna arbeta på ett ergonomiskt, hygieniskt och miljömässigt riktigt sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning enklare serviceuppgifter inom vård och omsorg.

Eleven arbetar på ett serviceinriktat sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med visst stöd enklare arbetsuppgifter tillsammans med andra på ett ergonomiskt och miljömässigt tillfredsställande sätt.

■ Ämne: Religionskunskap

Ämnets syfte

Ett syfte med ämnet religionskunskap är att ge eleverna möjligheter till samtal kring frågor om meningen med livet och om vad som uppfattas som rätt och fel i olika situationer. Utbildning i ämnet hjälper eleverna att förstå och acceptera att människor har olika uppfattningar om vilka levnadsregler som bör gälla. Denna insikt ger en beredskap att möta de olika uppfattningar i etiska frågor som finns i samhället.

Ämnet syftar också till att ge förståelse för att människor är lika mycket värda oavsett tro, ursprung, begåvning, kön eller inkomst och att alla har samma rätt att vara delaktiga i samhället.

Ytterligare ett syfte är att ge kunskaper om trons innehåll och traditioner inom olika religioner och andra livsåskådningar. Ämnet bidrar till förståelse för andra kulturer och levnadssätt och ger därmed en grund för att bemöta främlingsfientlighet och fördomar. Ämnet bidrar också till att eleverna ser sambandet mellan samhälle och religion i olika tider och på olika platser.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i ämnet religionskunskap sträva efter att eleven

funderar över vad som påverkar den enskildes ställningstagande i tros- och livsfrågor,

förstår innebörden av människors lika värde oberoende av exempelvis funktionshinder eller ursprung,

fördjupar sina kunskaper om världsreligioner och andra livsåskådningars huvudtankar, traditioner och uttrycksformer,

utvecklar sin förståelse av hur människors sätt att tänka och handla påverkas av den uppfattning man har i religions- och livsåskådningsfrågor,

upptäcker likheter och olikheter mellan de stora världsreligionerna,

blir medveten om att samhällen och religioner ömsesidigt påverkar varandra.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

I alla tider har människan funderat över meningen med livet och dess villkor. Detta har tagit sig uttryck i symboler och riter, religioner och livsåskådningar. Världen omkring oss förändras ständigt och påverkas av människors beslut och uppfattningar i religions- och livsåskådningsfrågor. Ämnet religionskunskap kan man studera ur ett samhällsperspektiv eller utifrån individens synvinkel. Det individuella perspektivet ger möjlighet att bearbeta de egna livsfrågorna. Sett från den samhälleliga synvinkeln bidrar ämnet till förståelse av religionens olika former och funktioner. Religion ska uppfattas i vid betydelse. I många kulturer är religion något alltomfattande som hänger samman med människans förhållande till hela sin tillvaro. I ett historiskt perspektiv ser man tydligt hur religionen påverkat människors sätt att leva, tänka och handla.

Den grundläggande utgångspunkten för studierna i religionskunskap är människan. Det är människan och människans situation som ska göras till föremål för studium, och de upplevelser och behov av livstolkning som hon har, skall stå i centrum. Funderingar kring varför människor föds med olika förutsättningar vad gäller begåvning och förmågor har en framträdande plats i ämnet. Frågor om liv och död, ansvar och skuld, liksom etik och moralfrågor hör till ämnet. Etiska frågor möter varje människa i konkreta upplevelser av vad som är gott eller ont, rätt eller orätt att göra. Vardagens etiska frågor är en utgångspunkt för samtal i ämnet religionskunskap. Diskussioner om de etiska frågorna kan fördjupas genom att eleverna lär sig mer om olika religioners seder och bruk. Både välbekanta traditioner och sådana nutida företeelser som exempelvis ungdomskultur och arbetsplatskultur, som inte omedelbart uppfattas höra ihop med religiös tro, livsåskådningar och etik, studeras inom ämnet.

I olika religioner är begreppet tro centralt. De traditioner eleverna själva har med sig från olika kulturer är en del av ämnet. Jämförelser mellan religioner från olika världsdelar och tidsperioder ger kännedom om och förståelse av såväl den egna som andras religioner, livsåskådningar, traditioner och kulturer. En grundsten i ett mångkulturellt och demokratiskt samhälle är att människor är lika mycket värda trots olika uppfattningar i trosfrågor. Mot denna bakgrund ligger det i ämnet att såväl likheter som skillnader mellan olika religioner uppmärksammas. Följderna av att likheter kan skapa stor samhörighet och olikheter kan ge upphov till konflikter diskuteras i religionskunskapsämnet.

Ämnet ger exempel på samlevnad och jämställdhet ur ett religions- och livsåskådningsperspektiv. I detta ingår även att ta upp hur människors ställningstaganden i religiösa frågor får följder för viktiga beslut i livet och för deras relationer till andra människor.

Religionskunskap är ett kärnämne i gymnasiesärskola och gymnasial särvtux.

■ **Ämne:** Religionskunskap

Kurs: Religionskunskap

Kurskod: RE1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna samtala om problemsituationer i vardagen och yrkeslivet utifrån en given etisk eller moralisk utgångspunkt,

ha kunskap om hur religion och livsåskådning tar sig uttryck i människors sätt att tänka och handla,

känna till några av kristendomens och andra religioners huvudtankar, värderingar, traditioner och uttrycksformer.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven samtalar kring problemsituationer i vardagen och yrkeslivet utifrån ett givet etiskt och moraliskt tänkesätt.

Eleven jämför riter, traditioner och levnadssätt i olika religioner och andra livsåskådningar.

Eleven beskriver några huvudtankar i kristendomen och andra världsreligioner.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven formulerar tankar i för honom eller henne viktiga livsfrågor och känner till andra synsätt än sitt eget.

Eleven reflekterar över vad tolerans gentemot andra människors sätt att se på tillvaron innebär i vardagslivet.

Eleven ger exempel på tankar i kristendomen och i några andra religioner och livsåskådningar som kan bidra till tolerans och förståelsen för andra människor.

■ Ämne: Rid- och körkunskap

Ämnets syfte

Utbildningen inom ämnet rid- och körkunskap syftar till att ge kunskaper i ridning och körning samt kunskaper om hur hästen skall behandlas för att må bra. Ämnet syftar till att förbereda för arbete med hästar i olika typer av verksamheter. Ämnet syftar dessutom till att ge kunskaper om säkerhetsfrågor för att förebygga skador på häst, rytta-re och kusk.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i rid- och körkunskap sträva efter att eleven

utvecklar sin kunskap om ridning och körning av skolad häst,

utvecklar sin förmåga att rida och köra skolade hästar,

utvecklar sin kunskap om andra arbetsmetoder för hästar,

utvecklar sin kunskap om säkerhetsfrågor i samband med ridning och körning,

utvecklar sin förmåga att arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Skolan skall också i sin undervisning i rid- och körkunskap sträva efter att eleven fördjupar sitt kunnande inom något eller några områden inom ämnet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Människan har utnyttjat hästen i mer än 5000 år. Den har använts som dragare i jord- och skogsbruk, för resor och varudistribution samt i krig. Konsten att rida och köra har en lång tradition inom försvaret, men i takt med att hästarna ersattes med motorfordon på 1950- och 1960-talet upphörde det militära utbildningssystemet i ridning och körning. Ideella föreningar och rid- och körskolor har sedan dess arbetat med utbildningar inom området. I det moderna samhället blir fritidsaktiviteter allt viktigare för hälsa och livskvalitet. Hästsporten har under de senaste decennierna vuxit och blivit ett fritidsintresse som allt fler ägnar sig åt.

Rid- och körkunskap bygger på erfarenhet och lång tradition samt på kunskap om hästar och etologi. Ridning och körning innebär träning av hästen. Utbildningen ger en förståelse av vilka effekter olika

slags träning ger samt vad som sker om hästen tränas eller sköts på fel sätt. I ämnet betonas färdighetsträning. Balans och följsamhet är ledord inom ridningen. Kommunikation och samspel med hästen är avgörande för ett säkert handhavande av hästen och för att förebygga olyckor och skador på såväl ryttare, kusk som häst. Ämnet omfattar också användning, skötsel och vård av utrustning.

Ämnet innehåller kursen *Ridning och körning* som består av en obligatorisk del och möjligheter till fördjupning inom det ena eller båda av områdena ridning och körning. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Rid- och körkunskap**

Kurs: Ridning och körning

Kurskod: RID1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- ha kännedom om ridningens och körningens grundprinciper,
- kunna utrusta hästar för olika typer av arbete samt vårda utrustningen,
- känna till longering och tömkörning som arbetsmetoder för hästar,
- kunna arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Inom valt fördjupningsområde skall eleverna uppnå ett eller flera av följande mål

Eleven skall

- ha kännedom om utbildningsgången för hästar och om arbetsrelaterade skador på hästar,
- kunna kontrollera hästens tempo och gångarter,
- kunna rida skolad häst,
- kunna assistera vid löshoppning av hästar,
- kunna anspänna och köra skolade hästar eller travhästar,
- ha kännedom om olika typer av vagnar och redskap samt om skogs- och brukskörning,
- ha kännedom om aktuell tävlingsdisciplin.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven ger exempel på hur man arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter på egen hand.

Eleven redogör för aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven diskuterar och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

■ Ämne: Samhällskunskap

Ämnets syfte

Ämnet samhällskunskap syftar till att med demokratiska tankar och värderingar som bas bredda och fördjupa elevernas kunskaper om samhällsförhållanden och samhällsfrågor av idag, däribland också miljöfrågor. Ämnet syftar även till att ge eleverna ökade förutsättningar att delta aktivt i samhällslivet och förbereda dem för vuxenliv i ett samhälle, som ständigt förändras.

Efter skolans slut väntar ett liv med arbete, boende och fritid och ett komplicerat samhällssystem, som ställer stora krav på medborgarna. Ämnet syftar till att förbereda och rusta eleverna inför detta och ge kunskaper som hjälper dem att bli självständiga. Däri ingår att ge eleverna säkerhet i vardagliga situationer samt färdigheter i att använda tjänster och service, som är nödvändiga för ett fungerande vuxenliv.

Ett ytterligare syfte med ämnet är att bidra med kunskaper om människors olika förutsättningar och om levnadsvillkor i andra länder och samhällssystem. På så sätt lägger ämnet grunden för att skapa respekt för alla människors lika rättigheter. Samtidigt ger det förståelse för de värden, som finns i ett samhälle där många kulturer möts.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin utbildning i samhällskunskap sträva efter att eleven

- förstår och använder demokratiska värderingar och principer,
- utvecklar kunskap och förståelse för alla människors lika värde,
- utvecklar kunskap och förståelse för olika kulturer,
- utvecklar kunskaper om de mänskliga rättigheterna samt individens rättigheter och skyldigheter i samhället,
- förstår individens ansvar för miljön,
- utvecklar kunskap om närsamhället,
- utvecklar sin förmåga att använda samhällets tjänster och service,
- utvecklar sin förmåga att klara ett självständigt vuxenliv.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Det svenska samhället bygger på demokratiska principer och värderingar. Ämnet har därför ett särskilt ansvar att ta upp och diskutera vad demokrati innebär. I ämnet blir eleven medveten om sådana frågor och får tillfälle att fundera över hur man själv kan vara med och påverka. Genom att lärare och elever tillsammans väljer arbetsområden övas eleven i ett demokratiskt arbetssätt.

Samhällskunskap är i högsta grad ett ämne, som behandlar det som händer i dag. Men i ämnet får eleven också kunskaper och förståelse för hur viktigt det förflutna är för nutid och framtid. Det historiska perspektivet ökar elevens beredskap inför förändringar i framtiden.

I ett samhälle som präglas av människor från olika länder och olika religioner finns många tillfällen att studera andra länders kulturer och samhällssystem. Inte minst ger det möjlighet att jämföra hur de demokratiska värderingarna kommer till uttryck i olika länder. Genom att belysa att människor med olika bakgrund har samma rättigheter skapas en grund för att ta avstånd från olika former av förtryck.

I svensk lagstiftning finns de lagar och förordningar, som styr vårt rättssystem. I ämnet ingår kunskaper om allmänna lagar, som gäller alla samhällsmedborgare men även om särskilda lagar som ger utsatta grupper lagligt stöd.

Miljöfrågor har en central plats i dagens samhälle och kommer också i fortsättningen att stå i fokus. Därför har ämnet ett stort ansvar att belysa miljöfrågor ur flera perspektiv och poängtera vikten av att alla tar eget ansvar för miljön.

Inom ramen för ämnet ligger också att ge eleven sådana kunskaper, som kan användas i det kommande vuxenlivet. I ämnet ingår kunskaper som gör eleverna beredda att klara eget boende, arbete och fritid. Däri ingår att eleverna blir förtrogna med tjänster och service i närsamhället. Det kan röra sig om verksamheter och serviceinrättningar som arbetsförmedling, bostadsförmedling och hälso- och sjukvårdsinrättningar. Träning i att använda allmänna kommunikationsmedel är en del i detta.

Att se sig själv i relation till sin omvärld och bygga upp sin självinsikt är andra viktiga moment i ämnet. På så sätt får eleven också stöd att finna en egen personlig livsstil.

Samhällskunskap är ett kärnämne i gymnasiesärskola och gymnasial särvtid.

■ **Ämne: Samhällskunskap**

Kurs: Samhällskunskap

Kurskod: SH1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till hur en demokrati fungerar och kunna använda ett demokratiskt arbetssätt,

förstå några samhällsfrågor ur såväl historiskt perspektiv som framtidsperspektiv,

ha insikt om miljöfrågornas betydelse,

ha kännedom om verksamheter och service i närsamhället och hur man utnyttjar dessa,

ha kännedom om allmänna kommunikationsmedel och kunna använda dessa,

ha grundläggande kännedom om vad privatekonomi är och dess betydelse,

förstå att en människa påverkar omgivningen genom sitt sätt att vara.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på grundläggande mänskliga rättigheter och skyldigheter.

Eleven deltar i samtal om människors olika livsvillkor.

Eleven ger exempel på miljöfrågor i vardagslivet.

Eleven ger exempel på närsamhällets tjänster och service och använder med viss hjälp allmänna kommunikationer.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven redogör för några grundläggande mänskliga rättigheter och skyldigheter.

Eleven berättar och ger exempel på människors olika livsvillkor.

Eleven ger exempel på miljöfrågor som är viktiga i samhället.

Eleven ger exempel på hur närsamhällets tjänster och service kan nyttjas och använder själv någon tjänst.

■ Ämne: Serveringskunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet servering syftar till att ge eleverna grundläggande kunskaper om självservering och bordsservering. Ämnet syftar också till att utveckla kunskaper om service och samspelet mellan människor.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i servering sträva efter att eleven

utvecklar kunskap om restaurangbranschens olika verksamhetsområden,

utvecklar förmåga att möta och tillgodose gästers olika förväntningar och behov,

utvecklar förmåga att arbeta med självservering och bordsservering,

utvecklar förmåga att arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

I början av människans utveckling använde man enbart händer och fingrar för att få i sig maten. Inom den västerländska kulturen används idag porslin, glas, bestick, dukar och servetter. Speciella menyer utformas och skrivs ut på ett konstnärligt sätt. Måltider serveras på ett aptitretande och estetiskt tilltalande sätt på serveringsfat och tallrikar. Råvaror och drycker kommer inte bara från närregionen utan från hela världen.

I ämnet ingår kunskap om olika serveringsformer, vilka kan indelas i två huvudgrupper, självservering och bordsservering. Självservering innebär att gästen själv hämtar mat och ibland även dryck. Exempel på denna serveringsform är skolmåltider, frukostbuffé, smörgåsbord, julbord samt buffébord. Bordsservering innebär att gästen serveras mat och dryck vid sittande bord.

Ämnet belyser hur passande klädsel och ett trevligt uppträdande mot gästen är en grundförutsättning för god service. Att ha kunskap om matsedlars och dryckeslistors innehåll och beskaffenhet samt kunskap om kombinationen mat och dryck är centralt i ämnet eftersom detta utgör en stor del av försäljningsarbetet i en matsal. Att kunna kommunicera på andra språk än svenska är viktigt med tanke

på den växande skaran gäster från andra länder. I ämnet ingår att behandla vanliga ord och uttryck inom ämnesområdet på något modernt språk.

I ämnet ingår kunskaper i att servera mat och dryck i en för ändamålet passande miljö. Det kan gälla en enkel arbetslunch eller en finare middag. Att kunna dekorera bord och andra utrymmen på ett lämpligt och estetiskt tilltalande sätt är också kunskaper som behandlas i ämnet. I serveringsarbete ingår att hantera olika betalningsmedel och att använda olika betalningsterminaler samt att göra kassaredovisningar. Samverkan med andra avdelningar förekommer dagligen, t.ex. med köket, eftersom man säljer kökets produkter. Genom ämnet kan förmågan att samarbeta utvecklas.

Genom att ge praktiska erfarenheter visar ämnet på betydelsen av en god arbetsmiljö och ett ergonomiskt riktigt arbetssätt, sett ur ett säkerhetsperspektiv.

Ämnet består av två kurser.

Kursen *Servering* är gemensam kurs på hotell- och restaurangprogrammet.

Kursen *Blommor och dekorationer* ger kunskap om olika sätt att dekorera inom valt verksamhetsområde. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Serveringskunskap

Kurs: Blommor och dekorationer

Kurskod: SERK1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om blomsterdekorationer i en för årstiden och tillfället lämplig kombination,

ha kännedom om eventuella hälsorisker med växter,

kunna utföra andra enkla bordsdekorationer med för tillfället och årstiden passande material,

kunna använda olika typer av dekorationer på ett säkerhetsmässigt bra sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning bordsdekorationer på ett för tillfället och årstiden lämpligt sätt.

Eleven redogör för eventuella hälsorisker med färska och levande blommor, kvistar, frukt och grönsaker.

Eleven dekorerar med ljus på ett säkert sätt och med flaggor på ett korrekt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning dekorationer med konstgjorda och levande blommor.

Eleven ger förslag på dekorationer för olika arrangemang.

■ **Ämne:** Serveringskunskap

Kurs: Servering

Kurskod: SERK1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om uppdukning samt servering av mat och dryck i enklare serveringssammanhang,

ha kännedom om hur man planerar måltider och kombinerar mat och dryck för olika tillfällen,

känna till de vanligaste etikettsreglerna samt vikten av en ändamålsenlig klädsel,

ha kännedom om bestämmelser för personlig hygien samt om arbetsplatsens hygien,

ha kännedom om kassaarbete vid servering,

ha kännedom om alkohollagstiftningen och ansvarsfull servering,

ha kunskap om olycksrisker och säkerhetsbestämmelser samt om ett ergonomiskt riktigt arbetssätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning servering av mat och dryck i enkla serveringssammanhang.

Eleven planerar med handledning måltider och dryckesalternativ.

Eleven utför med handledning kassaarbete vid servering.

Eleven använder ändamålsenlig klädsel samt ger exempel på hur arbetet kan utföras på ett hygieniskt, säkert och ergonomiskt riktigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter på egen hand.

Eleven beskriver matsedlars innehåll och ger passande dryckesförslag.

Eleven uppträder på ett serviceinriktat och ansvarsfullt sätt mot gäster.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

■ Ämne: Skoglig produktion

Ämnets syfte

Utbildningen inom ämnet skoglig produktion syftar till att ge biologiska och tekniska kunskaper för arbete inom skogsbruksområdet. Ämnet syftar också till kunskap om och förståelse av de krav som ställs på skogsbruket beträffande hänsyn till naturvård och hållbar utveckling.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i skoglig produktion sträva efter att eleven

utvecklar sin kunskap om beståndsanläggningar och beståndsvård samt miljöhänsyn vid skogsproduktion,

utvecklar sin kunskap om hur arbetet kan organiseras med hänsyn till en säker, effektiv och ergonomiskt riktig arbetsteknik samt en god arbetsmiljö,

utvecklar sin förmåga att arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Skolan skall också i sin undervisning i skoglig produktion sträva efter att eleven fördjupar sitt kunnande inom något eller några områden inom ämnet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Grunden för den skogligen produktionen är människans behov av virke för olika ändamål. Virket från skogen har genom tiderna utnyttjats till bränsle, virke att bygga med och till framställning av träkol, tjära och papper. Under 1900-talet har arbetet i skogen och den skogligen produktionen helt ändrat karaktär. En utveckling har skett från helt manuella avverkningsmetoder, virkestransport med häst och flottning på vattendrag till dagens högmekaniserade system för avverkning och transport av virke. En ny skogsindustri och handel med skogsprodukter har också byggts upp. Detta har inneburit en kraftig rationalisering, där kravet på yrkeskunskaper inom skogsskötsel och maskinteknik har ökat för sysselsatta inom skogsnäringen. Skogsbruket idag bedrivs dels av självverksamma skogsbrukare, skogsbolag och entreprenörer med högt mekaniserade arbetsmetoder, dels av lantbrukare och privatpersoner som ofta använder småskaliga och mer manuella metoder.

Ämnet skoglig produktion består av en kombination av kunskaper

i biologi, teknik och ekonomi och behandlar sammanhang mellan olika arbetsmoment och åtgärder inom skogsbruket. Ämnet behandlar skogsskötsel, naturvård, avverkning och virkesbehandling.

Ämnet innehåller kursen *Skog* som består av en obligatorisk del och möjligheter till fördjupning inom det ena eller båda av områdena virkesbehandling och virkestransport. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Skoglig produktion

Kurs: Skog

Kurskod: SKOG1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna utföra motormanuell röjning och gallring,
- kunna utföra plantering på ett biologiskt riktigt sätt,
- ha kännedom om viktigare gällande bestämmelser för skogsskydd,
- kunna arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Inom valt fördjupningsområde skall eleverna uppnå ett eller flera av följande mål

Eleven skall

- ha kännedom om hur man väljer ett lämpligt virkessortiment vid avverkning samt om virkesanvändning och virkesförädling,
- ha kännedom om och kunna identifiera några skadesvampar och insekter på virke,
- kunna utföra virkestransport med jordbrukstraktor eller skotare och ha kännedom om betydelsen av samordning mellan avverkning och terrängtransport.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven ger exempel på hur man arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter på egen hand.

Eleven redogör för aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven diskuterar och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet svenska syftar till att utveckla förmågan att tala, lyssna, se, läsa och skriva. Att kunna kommunicera med andra är viktigt för att utvecklas känslomässigt, socialt, kulturellt och intellektuellt. Att kunna samspela med sin omgivning är grunden för kamratgemenskap och delaktighet i samhällslivet. Ämnet bidrar till att eleverna lär känna sig själva och sin kultur. Därigenom kan identiteten och självbilden utvecklas och förståelsen för andra fördjupas.

Språket är av grundläggande betydelse för lärandet och en väg till kunskap. Genom att läsa och skriva tillägnar sig eleverna nya begrepp och lär sig se sammanhang, tänka logiskt, granska och värdera. Till sammans med andra ämnen skall svenskämnet utveckla elevernas språk så att det blir ett fungerande redskap och en grund för ett livslångt lärande. Svenskämnet syftar därför även till att utveckla tänkande, kreativitet och lust att lära.

Idag används teknik för information och kommunikation inom allt fler områden. Ytterligare ett syfte med ämnet är därför att utveckla förmågan att använda ny teknik för att kommunicera och hämta information.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven

utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att lyssna på och läsa litteratur,

utvecklar sin lust och förmåga att skapa med hjälp av språket,

utvecklar språklig säkerhet och vill, vågar och kan uttrycka sig muntligt och skriftligt i olika sammanhang,

fördjupar sin förmåga att i dialog med andra uttrycka tankar och känslor,

utvecklar sin förmåga att läsa, förstå och uppleva texter, samt att söka efter meningsfull läsning,

utvecklar sin förmåga att förstå kulturell mångfald genom att möta litteratur från Sverige och andra delar av världen,

utvecklar sin förmåga att skriva läsligt för hand och att använda datorn som hjälpmedel,

utvecklar sin förmåga att utnyttja olika möjligheter för att hämta information och att kritiskt granska och värdera olika källor och budskap,

utvecklar sin förmåga att lära sig nya begrepp, förstå sammanhang och tillämpa sina kunskaper inom ämnen och områden som är aktuella för den valda studieinriktningen och som är viktiga i vuxenliv och arbetsliv,

utvecklar lusten att ta aktiv del i fritids- och kulturutbud.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Svenska är ett kommunikationsämne där eleverna bereds möjlighet att kommunicera på olika sätt. Språk och litteratur är ämnets centrala innehåll och behandlas som en helhet.

Språket utvecklas i ett socialt samspel med andra. När eleverna använder sitt språk – talar, lyssnar, skriver, läser och tänker – i för dem meningsfulla vardagliga sammanhang kan de utveckla sin språkliga förmåga. Elevernas tidigare erfarenheter är en viktig utgångspunkt för språkarbetet. Tecken som stöd till tal liksom bild, musik och teater kan vara till hjälp och stimulans för att utveckla språket.

Språk är inte bara kommunikation utan också en förutsättning för tänkande. Med språkets hjälp är det möjligt att dra slutsatser, planera, lösa problem eller förstå hur olika saker hänger ihop. En viktig sida av ämnet är att utveckla språket som tankeredskap. Alla ämnen har ett ansvar för att språkutveckling sker, men ämnet svenska har huvudansvaret. Den valda studieinriktningen är en utgångspunkt i ämnet. Härigenom skapas helhet i utbildningen och förberedelse för vuxenliv och arbetsliv. Det ingår också i ämnet att beakta att förutsättningarna för utvecklingen av språket blir lika gynnsamma för alla elever oavsett kön och social bakgrund.

Språk och kultur hänger nära ihop. I språket finns ett lands historia och kulturella identitet. Ämnet ger läs-, film- och teaterupplevelser av spänning, humor, tragik och glädje att reflektera över och tala om. I mötet med litteratur, film och teater skapas kunskaper om barns, kvinnors och mäns livsvillkor under olika tider och i olika delar av världen. Genom språket och litteraturen skapas möjligheter för eleverna att uttrycka vad de tänker och känner och att få bearbeta livsfrågor. Litteraturen ger också möjlighet att få perspektiv på den egna livssituationen. Därmed kan självförståelsen och självförtroendet öka.

En viktig del i ämnet är att tillägna sig och bearbeta texter av olika slag. Med texter menas i detta sammanhang inte bara skrivna och talade texter utan även exempelvis bilder, video och film. I arbetet med texter får eleverna möta olika åsikter och värderingar. Ämnet ger möj-

lighet att utbyta tankar och idéer och att utveckla förmågan att reflektera över, förstå, värdera och ta ställning till företeelser i omvärlden. Ämnet svenska bidrar således till att vidga elevernas omvärldsuppfattning och fördjupa förståelsen för människor med olika kulturell bakgrund. Förmågan till empati och förståelse för det som är annorlunda kan utvecklas. Litteraturen är därför också ett viktigt instrument för att forma motbilder till exempelvis rasism, extremism, stereotypa könsroller och odemokratiska förhållanden. Ett viktigt uppdrag för ämnet är också att uppmuntra till läsning så att eleverna gärna och på egen hand söker sig till litteraturen för kunskap och glädje.

Svenska är ett kärnämne i gymnasiesärskola och gymnasial särvtux.

■ **Ämne:** Svenska

Kurs: Svenska

Kurskod: SV1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna delta i samtal och diskussioner, framföra egna argument och lyssna till andras,

kunna berätta om sin utbildning och om sitt arbete inom den valda studieinriktningen,

kunna läsa och förstå texter av olika slag samt kunna diskutera upplevelser av t.ex. litteratur, film och teater,

kunna skriva enkla texter av olika slag,

kunna använda datorer för att skriva, kommunicera och hämta information,

kunna följa en arbetsbeskrivning samt förstå och använda viktiga begrepp inom den valda studieinriktningens fackspråk,

kunna söka information i olika källor för kunskapsinhämtande och kommunikation,

kunna samtala om bilder och texter i olika medier och kritiskt granska innehåll och budskap.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven uttrycker åsikter, erfarenheter, iakttagelser och kunskaper, deltar i samtal och diskussioner och gör sig förstådd.

Eleven berättar något om sitt arbete inom studieinriktningen.

Eleven samtalar om innehållet i texter av olika slag.

Eleven använder datorer för egen produktion och för att kommunicera med andra.

Eleven följer en enkel arbetsbeskrivning och använder de vanligaste fackuttrycken inom den valda studieinriktningen på ett korrekt sätt.

Eleven söker information i olika källor och gör med handledning iakttagelser och jämförelser vad gäller innehåll och budskap.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven deltar aktivt i samtal och diskussioner, framför egna argument och lyssnar till andras.

Eleven läser med flyt och reflekterar över textens innehåll.

Eleven skriver texter av olika slag så att innehållet är tydligt och begripligt.

Eleven relaterar innehållet i texter av olika slag till egna tankar och erfarenheter.

Eleven redovisar muntligt ett arbete så att innehållet framgår och är begripligt.

Eleven söker information i olika källor och gör iakttagelser vad gäller innehåll och budskap.

■ Ämne: Svenska som andraspråk

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet svenska som andraspråk syftar till att utveckla förmågan att tala, lyssna, se, läsa och skriva på svenska. Att kunna kommunicera och samspela med andra är viktigt för att utvecklas känslomässigt, socialt, kulturellt och intellektuellt. Utbildningen skall stödja den speciella process som inläringen av ett andraspråk innebär och hjälpa eleverna till en vid och varierad språkutveckling. Därmed får de förutsättningar att kunna delta i kamratgemenskap och samhällsliv på samma villkor som andra.

Språket är av grundläggande betydelse för lärandet och en väg till kunskap. Genom att lyssna, läsa och skriva tillägnar sig eleverna nya begrepp och lär sig se sammanhang. Tillsammans med andra ämnen skall svenska som andraspråk utveckla elevernas språk så att det blir ett fungerande redskap för att tillgodogöra sig utbildningen inom studieinriktningen och en grund för ett livslångt lärande. Ämnet syftar därför även till att utveckla tänkande, kreativitet och lust att lära.

Kultur och språk är förenade med varandra. I språket finns ett lands historia och kulturella identitet. Ämnet syftar till att stärka elevernas identitet och delaktighet i två kulturer. Därigenom kan även förståelse för andra utvecklas.

Idag används teknik för information och kommunikation inom allt fler områden. Ytterligare ett syfte med ämnet svenska som andraspråk är därför att utveckla förmågan att använda ny teknik för att kommunicera och hämta information.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i svenska som andraspråk sträva efter att eleven

utvecklar sin fantasi och lust att lära och skapa med hjälp av språket,

utvecklar språklig säkerhet och vill, vågar och kan uttrycka sig i olika sammanhang,

fördjupar sin förmåga att i dialog med andra uttrycka tankar och känslor,

tillägnar sig ett rikt ordförråd och förstår och använder sig av detta i sitt dagliga tal,

utvecklar sin förmåga att läsa, förstå och uppleva texter samt att söka efter meningsfull läsning,

utvecklar sin förmåga att förstå den svenska kulturen genom att möta t.ex. litteratur, film och teater från Sverige,

utvecklar sin förmåga att skriva läsligt för hand och att använda datorn som hjälpmedel,

utvecklar sin förmåga att utnyttja olika möjligheter att hämta information och att kritiskt granska och värdera olika källor och budskap,

utvecklar sin förmåga att lära sig nya begrepp, förstå sammanhang och tillämpa sina kunskaper inom ämnen och områden som är aktuella för den valda studieinriktningen och som är viktiga i vuxenliv och arbetsliv,

utvecklar lusten att ta aktiv del i fritids- och kulturutbud.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ämnet svenska som andraspråk präglas av annorlunda förutsättningar än ämnet svenska. Spännvidden i språkbehärsknigen mellan eleverna är stor. Eleverna har fått sina första språkliga erfarenheter och kunskaper i och på ett annat modersmål än svenska. I ämnet ingår att utveckla andraspråket så långt det är möjligt och stödja utvecklingen mot aktiv tvåspråkighet.

Språket utvecklas i ett socialt samspel med andra. Att i tal och skrift kunna använda det svenska språket är en förutsättning för att aktivt kunna delta i arbetsliv och samhällsliv. När eleverna använder sitt språk – talar, lyssnar, skriver, läser och tänker – i för dem meningsfulla vardagliga sammanhang kan de utveckla sin språkliga förmåga. I ämnet svenska som andraspråk är det möjligt att i stor utsträckning utgå från elevernas behov, önskemål, förutsättningar och erfarenheter. Tecken som stöd till tal liksom bild, musik och teater kan vara till hjälp och stimulans för att utveckla språket.

Språk är inte bara kommunikation utan också en förutsättning för tänkande. Med språkets hjälp är det möjligt att dra slutsatser, planera, lösa problem eller förstå hur olika saker hänger ihop. I skolan är svenska undervisningsspråk för de flesta elever. En viktig sida av ämnet svenska som andraspråk är att utveckla språket som tankeredskap även om det för eleverna är ett nytt språk. Alla ämnen har ett ansvar för att språkutveckling sker, men svenska som andraspråk har huvudansvaret. Den valda studieinriktningen är en utgångspunkt i ämnet för att skapa helhet i utbildningen. Att förbereda för vuxenliv och arbetsliv är väsentligt i ämnet. Det ingår också i ämnet att beakta så att förutsättningarna för utvecklingen av språket blir lika gynnsamma för alla elever oavsett kön och social bakgrund.

Språk och kultur hänger nära ihop. Elever med ett annat moders-

mål är mer eller mindre delaktiga i två kulturer. Kultur i vid bemärkelse innebär ett nätverk av normer, regler och förhållningssätt. Centralt i ämnet svenska som andraspråk är att synliggöra likheter och skillnader mellan ursprungskulturens och det svenska samhällets synsätt och värderingar. Därigenom skapas möjligheter för eleverna att förstå sin omvärld och de värden det svenska samhället och den svenska skolan vilar på.

Litteratur är en viktig del i ämnet och ett medel att förstå världen och sig själv. Ämnet ger läs-, film- och teaterupplevelser av spänning, humor, tragik och glädje att reflektera över och tala om. Genom språket och litteraturen skapas möjligheter för eleverna att kunna uttrycka tankar och känslor de saknat ord för på det nya språket och att formulera nya tankar. Litteraturen ger också möjlighet att få perspektiv på den egna livssituationen. Därmed kan självförståelsen och självförtroendet öka.

En viktig del i ämnet är också att tillägna sig och bearbeta texter av olika slag. Med texter menas i detta sammanhang inte bara skrivna och talade texter utan även exempelvis bilder, video och film. I arbetet med texter möter eleverna olika åsikter och värderingar. Ämnet bidrar till att elevernas omvärldsuppfattning och förståelse för människor med olika kulturell bakgrund kan växa. Förmågan till empati och förståelse för det som är annorlunda kan utvecklas. Litteraturen är därför också ett viktigt instrument för att forma motbilder till exempelvis rasism, extremism, stereotypa könsroller och odemokratiska förhållanden. Ett viktigt uppdrag för ämnet är också att uppmuntra till läsning så att eleverna gärna och på egen hand söker sig till litteraturen för kunskap och glädje.

Svenska som andraspråk är en alternativ kärnämneskurs i gymnasiesärskola och gymnasial särvtux.

■ **Ämne:** Svenska som andraspråk

Kurs: Svenska som andraspråk

Kurskod: SVA1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna delta i samtal och diskussioner, framföra egna argument och lyssna till andras,

kunna berätta om sin utbildning och om sitt arbete inom den valda studieinriktningen,

kunna läsa och förstå texter av olika slag samt kunna diskutera upplevelser av t.ex. litteratur, film och teater,

kunna skriva enkla texter av olika slag för hand eller med datorns hjälp,

kunna använda datorer för att kommunicera och hämta information,

kunna följa en arbetsbeskrivning samt förstå och använda viktiga begrepp inom den valda studieinriktningens fackspråk,

kunna söka information i olika källor för kunskapsinhämtande och kommunikation,

kunna samtala om bilder och texter i olika medier och kritiskt granska innehåll och budskap,

kunna uppfatta hur språket används i olika situationer.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven uttrycker åsikter, erfarenheter, iakttagelser och kunskaper, deltar i samtal och diskussioner och gör sig förstådd.

Eleven berättar något om sitt arbete inom studieinriktningen.

Eleven samtalar om innehållet i texter av olika slag.

Eleven använder datorer för egen produktion och för att kommunicera med andra.

Eleven följer en enkel arbetsbeskrivning och använder de vanligaste fackuttrycken inom den valda studieinriktningen på ett korrekt sätt.

Eleven söker information i olika källor och gör med handledning iakttagelser och jämförelser vad gäller innehåll och budskap.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven deltar aktivt i samtal och diskussioner, framför egna argument och lyssnar till andras.

Eleven läser både högt och tyst och reflekterar över textens innehåll.

Eleven skriver texter av olika slag så att innehållet är tydligt och begripligt.

Eleven relaterar innehållet i texter av olika slag till egna tankar och erfarenheter.

Eleven redovisar muntligt ett arbete så att innehållet framgår och är begripligt.

Eleven söker information i olika källor och gör iakttagelser vad gäller innehåll och budskap.

■ Ämne: Teater

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet teater syftar till att ge teoretiska och praktiska kunskaper inom olika delar av teaterområdet. Teaterämnet syftar också till att genom teaterns uttrycksformer utveckla förmågan till kommunikation, skapande och inlevelse samt analytiskt tänkande. Ett av ämnets syften är att ge erfarenhet av samverkan mellan olika uttrycksformer inom teatern samt mellan teaterämnet och andra konstarter.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i ämnet teater sträva efter att eleven

utvecklar medvetenhet om och förmåga till personligt uttryck och kommunikation i teaterarbetet,

utvecklar sin förmåga att samarbeta samt till koncentration och uthållighet i teaterarbetet,

utvecklar kunskaper om teaterns roll i samhället och om teatern som konstart och kunskapsområde,

utvecklar kunskaper om kroppens anatomi och fysiologi med inriktning mot röst och rörelse samt om olika tekniker för avspänning,

utvecklar sin förmåga att använda röst och rörelse i scenisk gestaltning,

utvecklar kunskaper om de uttrycksformer som ingår i den sceniska gestaltningen,

utvecklar kunskaper om teaterns olika yrkesområden och om arbetsmiljö- och säkerhetsaspekter i arbetet.

Skolan skall också i sin undervisning i teater sträva efter att eleven fördjupar sitt kunnande inom något eller några delar av teaterområdet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Dramats ursprung finns troligen i mimiska och dialogartade inslag i religiösa riter. Spår härav finns i den äldsta kända dramatiken i Fjärran Östern, Persien, Amerika och Grekland. Teatern, som vi uppfattar den idag, föddes genom den grekiska tragedien och komedien under fester för guden Dionysos i Grekland.

Det har inte alltid varit lätt för teater att finna plats i skolan. Liksom cirkus har den setts som en konststart som leder in i ett omoraliskt liv. Det skrivna dramat har däremot funnit sin plats, framför allt inom ämnet svenska och då mer betraktats som litteratur än som egen konstform.

Teaterns särart är att berättaren förmedlar en berättelse till en publik i ett bestämt rum. Under historien har teaterns tre huvudområden berättaren, berättelsen och rummet förändrats under påverkan av samtiden och övriga konstarter. Berättarens uttryck har utvecklats inom skådespelarkonsten. Berättelsens form och innehåll har utvecklats inom dramatiken. Det sceniska rummet har utvecklats genom förändringar i teaterbyggnader och gestaltungsformer (dekor, kostym, mask, ljus och ljud).

Ämnet teater ger praktiska erfarenheter inom olika sceniska verksamheter från idé till iscensättning. Ämnet spänner över många olika aktiviteter såsom t.ex. gestaltning, scenografi, scenarbete, ljus, ljud, smink, kostym samt marknadsföring.

Ämnet behandlar gestaltningens olika uttrycksformer och hur de används för att förmedla ett budskap till en publik. Gestaltning och kommunikation är centrala begrepp inom ämnet teater. Ämnet ger en introduktion till teatern som arbetsplats. Inom teaterämnet intar utvecklandet av förmågan att arbeta i grupp en viktig plats.

Ämnet innehåller en kurs. *Teater* består av en obligatorisk del och möjligheter till fördjupning inom ett eller flera av områdena röst och rörelse, scenografi, mask, kostym samt scenisk produktion. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Teater**

Kurs: Teater

Kurskod: TEA1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna arbeta praktiskt med gestaltungsarbete,
- ha kännedom om teaterns vanligaste uttrycksformer,
- kunna arbeta med enkel textanalys av en föreställning och enkel tolkning av olika dramatiska texter,
- kunna reflektera omkring en föreställning,
- kunna arbeta på ett ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Inom valt fördjupningsområde skall eleverna uppnå ett eller flera av följande mål

Eleven skall

- ha kunskap om olika begrepp inom teaterområdet,
- kunna tillverka masker eller scenkläder för olika sceniska ändamål,
- ha kännedom om olika moment som ingår i en scenisk produktion,
- kunna tillämpa olika avspänningstekniker och rörelsetekniker samt kunna göra röstövningar,
- kunna använda röst och rörelse i scenisk gestaltning.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på aktuella fackuttryck och bestämmelser.

Eleven ger exempel på hur man arbetar på ett ergonomiskt och miljömässigt tillfredsställande sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter på egen hand och i samarbete med andra.

Eleven använder aktuella fackuttryck och följer bestämmelser.

Eleven diskuterar och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och miljö- och säkerhetsmässigt tillfredsställande sätt.

■ Ämne: Transportteknik

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet transportteknik syftar till att utveckla kunskap som är av betydelse för den som yrkesmässigt ska ta hand om och förflytta gods. Ett ytterligare syfte är att ge grundläggande kunskap om den roll som transporter och fordon har i samhället. Utbildningen syftar dessutom till att ge grundläggande kunskaper om de krav på behörighet som ställs för transporter inom arbetsområdet. Ämnet syftar även till att ge kunskap i hur olika typer av transportfordon skall framföras. Ämnet syftar dessutom till att eleverna skall bli medvetna om säkerhet, kvalitet och miljö vid arbete med transporter.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i transportteknik sträva efter att eleven

utvecklar förståelse av transporters betydelse i samhället,

utvecklar förmåga att förstå och tillämpa föreskrifter för att framföra transportfordon,

utvecklar kunskap om att stapla, handha och transportera gods på ett säkert och ergonomiskt riktigt sätt,

utvecklar kunskap om service, tillsyn och underhåll på transportfordon och deras utrustning,

utvecklar förmåga att arbeta säkert vid arbete med transportfordon,

utvecklar kunskapen om trafikregler och förhållningssätt i trafiken.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Människan och samhället har i alla tider haft behov av transporter. Det gäller för såväl person- som godsbefordran. Tillgången till transporter har haft en avgörande betydelse för samhällets utveckling. Utvecklingen av transporter är en förutsättning för det omfattande handelsutbyte som kännetecknar dagens samhälle. På senare tid har kraven på exakthet och säkerhet vid genomförandet av transporter ökat. Detta tillsammans med ett allt mer omfattande utbyte av varor och tjänster, ställer stora krav på kunskap om hur man skall ta hand om gods. Olika arbetsområden kräver skilda behörigheter för att framföra fordon inom yrkesområdet.

I ämnet Transportteknik finns tre kurser.

I kursen *Fordon och samhälle* behandlas den roll transporter och fordon har i samhället samt de krav på behörighet som ställs för att arbeta inom dessa arbetsområden. Kursen är gemensam för fordonsprogrammet.

I kursen *Trafikantkunskap* bygger på kursen *Fordon och samhälle*. Tillsammans med denna kurs behandlar den människans roll i trafiken samt de krav på behörighet som krävs för att framföra motorfordon. Kursen är valbar.

I kursen *Truck* ingår att köra, manövrera och hantera gods med olika slag av truckar enligt fastställda krav. Kursen är valbar.

- **Ämne:** Transportteknik
- Kurs:** Fordon och samhälle
- Kurskod:** TRTE1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- känna till samhällets behov av transporter och den betydelse dessa har för samhällsutvecklingen,
- känna till hur landsvägsfordon och arbetsmaskiner utvecklats historiskt,
- känna till olika arbetsområden inom fordonsbranschen,
- känna till de behörighetskrav som gäller för den som arbetar yrkesmässigt inom fordonsbranschen.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

- Eleven ger exempel på olika transportfordon i samhället och hur de används.
- Eleven ger exempel på olika arbetsområden och behörighetskrav inom fordonsbranschen.

Kriterier för betyget Väl godkänd

- Eleven beskriver hur transporter och fordon påverkat samhällsutvecklingen.
- Eleven beskriver några arbetsområden inom fordonsbranschen.

- **Ämne:** Transportteknik
Kurs: Trafikantkunskap
Kurskod: TRTE1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- känna till olika trafikmiljöer och trafikregler,
- känna till risker i trafiken i samband med alkohol och droger,
- känna till trafikens påverkan på miljön,
- känna till behörighetsregler som gäller för framförandet av motorfordon.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

- Eleven ger exempel på trafiksituationer för olika trafikantgrupper.
- Eleven ger exempel på vanliga trafikregler.
- Eleven ger exempel på hur alkohol och droger påverkar trafiksäkerheten.

Kriterier för betyget Väl godkänd

- Eleven diskuterar tillämpningen av vanliga trafikregler.
- Eleven ger exempel på åtgärder bilister kan vidtaga med hänsyn till miljön.
- Eleven redogör för konsekvenser av alkohol- och droganvändning vid framförande av fordon.

■ **Ämne: Transportteknik**

Kurs: Truck

Kurskod: TRTE1152

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna transportera och hantera gods med hänsyn till säkerhet för människa och gods,

kunna utföra service, tillsyn och underhåll på truck och dess utrustning,

känna till truckars uppbyggnad, arbetssätt och användningsområden,

känna till truckars stabilitet och lyftförmåga,

känna till de risker för människor och miljö som är förenade med godshantering med truck.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven staplar, lastar och lossar med handledning gods med truck.

Eleven manövrerar truck utan gods.

Eleven utför med handledning service och tillsyn på truck och dess utrustning.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt riktigt och från miljö- och skyddssynpunkt tillfredsställande sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven kör med handledning gods med lastad truck.

Eleven bedömer varors och gods ömtålighet och hanterar dem på ett säkerhetsmedvetet sätt.

Eleven ger exempel på de krav som gäller för att föra truck på en arbetsplats.

Eleven utför på egen hand arbetsuppgifter tillsammans med andra med hänsyn till miljö, ergonomi, säkerhet och kvalitet.

■ Ämne: Tryckteknik

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet tryckteknik syftar till att ge eleverna grundläggande kunskaper i tryckmetoder för att mångfaldiga texter och bilder på olika material. Syftet är främst att utbilda inom offsettryckning samt förpressteknik. Den tekniska förändringen inom tryckbranschen går snabbt. Utbildningen syftar därför till att skapa en grund för fortsatt lärande och en tilltro till den egna förmågan. Ett viktigt syfte är också att utveckla ett förhållningssätt till yrket där ansvarstagande för såväl produktionsprocessen som för det färdiga resultatet ingår.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i tryckteknik sträva efter att eleven

- utvecklar grundläggande kunskap om offsetpressens funktion, manövrering och vård,

- får erfarenhet av andra tryckmetoder som tampo-, textil-, screen-, flexo- eller djuptryck,

- utvecklar förståelse av vikten att arbeta på ett arbetsmiljösäkert och ergonomiskt riktigt sätt.

Skolan skall också i sin undervisning i tryckteknik sträva efter att eleven fördjupar sitt kunnande inom något eller några områden inom ämnet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Boktryckarkonsten är en av de enskilda uppfinningar som haft störst inverkan på samhällsutvecklingen. Möjligheten att på ett rationellt sätt mångfaldiga och sprida tankar, idéer och kunskaper är central i samhället. Tryckta budskap av olika slag finns överallt – från frukostbordets mjölkpaket och morgontidning till reklambudskap på pennor och golfbollar. Trots konkurrensen från andra medier, digitala såväl som analoga, framstår det tryckta budskapet ännu som ett oöverträffat medel att nå människor och påverka dem.

I takt med utvecklingen av andra medier har kraven på snabbhet, exakthet och kvalitet på det tryckta budskapet ökat och därmed också kraven på den enskilde tryckarens kompetens och yrkeskunnande. Från att i det närmaste ha stått still under många år, har utvecklingen inom den grafiska branschen under de senaste åren genomgått en

dramatisk förändring. Det som tidigare var många olika yrkesområden har nu integrerats i ett fåtal yrken. En utveckling som för tryckarens del innebär krav på kunskaper inom såväl för- som efterpress-tekniken.

Av dagens och i ännu högre grad av morgondagens tryckare krävs en bred kompetens. Därför omfattar ämnet en rad olika tekniska kunskaper, traditionella såväl som datatekniska samt förmåga att möta och kommunicera med kunder. Frågor som rör kvalitetssäkring liksom miljö- och säkerhetsfrågor är en självklar del av ämnet.

Med tryckteknik avses i denna kursplan traditionell och vattenfri offsetteknik. Utbildning i övriga trycktekniker kan ingå i ämnet.

Ämnet består av en kurs.

Kursen *Tryckteknik* ger grundläggande kunskaper om offsetpress samt kvalitetsstyrning och kontroll. Kursen ger även kunskap om en eller flera andra tryckmetoder. Inom kursens ram finns möjlighet till fördjupning eller specialisering. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Tryckteknik**

Kurs: Tryckteknik

Kurskod: TRYK1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till offsettryckningens teknik och offsetpressens funktion och arbetsätt,

känna till när, var och hur utrustning och hjälpmedel skall användas och vårdas,

känna till generella egenskaper och funktioner hos papper, kartong, tryckplåt, gummiduk, tryckfärg och fuktvatten,

ha kunskaper om gällande säkerhetsföreskrifter,

kunna förbereda, genomföra och avsluta enklare en- och tvåfärgstryckning,

känna till några andra trycktekniker och kunna genomföra tryckning med någon annan tryckmetod.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven genomför med handledning enklare en- eller tvåfärgstryckning.

Eleven beskriver grundprinciper för offsetpressens funktion.

Eleven ger exempel på samband mellan papper, kartong, tryckplåt, gummiduk, tryckfärg och fuktvatten vid offsettryckning.

Eleven beskriver grunderna i och användningsområden för någon eller några andra valda tryckmetoder.

Eleven utför med handledning sitt arbete enligt gällande säkerhetsföreskrifter och skötselanvisningar.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven genomför med viss handledning en- och tvåfärgstryckning, tillämpar skötsel och vårdanvisningar samt iakttar gällande säkerhetsföreskrifter.

Eleven diskuterar val av papper, färg, fukt och tryck vid offsettryckning.

Eleven genomför med viss handledning tryckning med någon annan vald metod.

■ Ämne: Trädgårdsanläggning

Ämnets syfte

Utbildningen inom ämnet syftar till att ge kunskaper om anläggning och skötsel av park- och trädgårdsmiljöer. Utbildningen syftar även till att utveckla kunskaper om miljö- och kvalitetskrav i anläggningsarbete liksom förståelse för kulturella och estetiska värden i parker och trädgårdsanläggningar.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i trädgårdsanläggning sträva efter att eleven

utvecklar sin kunskap i anläggning och förvaltning av utemiljöer,

utvecklar sin förståelse av utemiljöns sociala och kulturella betydelse,

utvecklar sin kunskap om användning av kvalitetsdokument och bygglagstiftning,

utvecklar sin förmåga att arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Skolan skall också i sin undervisning i trädgårdsanläggning sträva efter att eleven fördjupar sitt kunnande inom något eller några områden inom ämnet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Konsten att anlägga trädgårdar har människan utvecklat under lång tid. I Persien byggde man för tre tusen år sedan avancerade bevattningsanläggningar för att kunna hålla kulturer av frukt- och vinodlingar vid liv. Genom krigståg och på handelsvägar fördes kunskaper om trädgårdskonsten vidare till Europa. Med munkar och nunnor kom så småningom trädgårdskonskapen även till Norden. I anslutning till slott och större gårdar anlades parker i olika stilar från medeltiden och fram till vårt eget århundrade. På 1800-talet planerades och byggdes stadsparkerna. Lekparker och gårdar kom till i anslutning till flerbostadshus. Parker och trädgårdar finns även i anslutning till sjukhus och rehabiliteringsanläggningar. Att anlägga och vårda trädgårdar är också något av en folkrörelse vilket visas av det stora antalet koloni- och villaträdgårdar som finns över hela landet.

Ämnet trädgårdsanläggning bygger på biologiska, estetiska, teknis-

ka och hantverksmässiga kunskaper och färdigheter. I ämnet övas problemlösningsförmåga och handens arbete. Ämnet omfattar aktuella metoder och tekniker inom anläggning och skötsel av miljön i anslutning till bebyggelse, parker och stadsnära fritidsområden. Även äldre skötselmetoder tas upp i samband med vård av historiska anläggningar.

Till ämnets karaktär hör kunskaper om de växter som används i trädgårdsanläggningar och deras krav på miljö och växtplats.

Ämnet innehåller kursen *Trädgård* som består av en obligatorisk del och möjligheter till fördjupning inom det ena eller båda av områdena beskärning och växtkunskap.

■ **Ämne: Trädgårdsanläggning**

Kurs: Trädgård

Kurskod: TDG1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om trädgårdens och parkens historiska bakgrund och betydelse för människan,

kunna tolka enklare arbetsritningar och utföra grundläggande arbetsuppgifter inom skötsel och förvaltning av olika utemiljöer,

ha kännedom om olika material av betong och natursten för beläggning, trappor och murar samt arbetsgången vid anläggning av en yta för betongmarksten,

ha kännedom om olika maskiner och verktyg samt deras användningsområde och säkerhetsföreskrifter,

kunna arbeta på ett ergonomiskt och ur miljö- och säkerhetssynpunkt riktigt sätt.

Inom valt fördjupningsområde skall eleverna uppnå ett eller flera av följande mål

Eleven skall

ha kännedom om lämplig tidpunkt och beskärningsutrustning för olika växtslag samt om växternas reaktion på beskärning,

kunna utföra beskärning av fruktträd, träd, buskar och häckar samt vårda beskärningsutrustning,

kunna identifiera några trädgårdsväxter och ogräs i olika utvecklingsstadier samt känna till svenska namn på några vanliga växter,

ha kännedom om växters egenskaper och krav på växtplats,

kunna medverka vid utformning av ett enkelt ritningsförslag för en planteringsyta.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med handledning.

Eleven ger exempel på aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven ger exempel på hur man arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter på egen hand.

Eleven redogör för aktuella fackuttryck, rutiner och bestämmelser.

Eleven diskuterar och ger förslag på lösningar i situationer som uppstår i arbetet.

Eleven arbetar på ett ergonomiskt och ett miljö- och säkerhetsmässigt sätt.

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet träteknik syftar till att ge kunskaper om träbearbetning och om närliggande områden för att eleven skall kunna delta i tillverkning inom både stor- och småskalig produktion. Ämnet syftar även till att skapa förståelse för att all träbearbetning måste ske med hänsyn tagen till säkerhets- och miljökrav och till trä som råvara och naturresurs i ett globalt perspektiv.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i träteknik sträva efter att eleven

utvecklar kunskap om trä som material för möbel- och komponenttillverkning och som byggnadsmaterial,

utvecklar kunskap om och förtrogenhet med vanliga arbetsprocesser och tillverkningsmetoder inom träbearbetningsområdet,

utvecklar sin förmåga att använda och underhålla vanliga handverktyg och maskiner inom området,

utvecklar ett helhetsperspektiv på hur design, funktion, tillverkning och försäljning samverkar till produktionsresultat,

utvecklar sin förmåga att tillämpa skyddsföreskrifter och att arbeta på ett säkerhets- och miljömedvetet sätt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Kunskaper i träbearbetning har en lång tradition som huvudsakligen vuxit fram genom praktiskt utövande. Ny teknik har förändrat ämnet i riktning mot att de praktiska kunskaperna alltmer måste kompletteras och vävas samman med framsteg inom vetenskap och teknik. En parallell utveckling sker inom träindustrin idag. Ämnet karakteriseras dock ännu av hantverksmässiga inslag som att kunna använda olika slags verktyg och snickerimaskiner. Ämnets praktiska inslag bidrar även till att utveckla elevens förmåga till estetiskt skapande.

Väsentliga inslag i ämnet är också att utveckla förmåga att planera och utföra arbetsuppgifter med noggrannhet och ge förståelse av faktorer som påverkar kvalitet och ekonomiska förutsättningar för tillverkning. Centralt för ämnet är också att arbetet sker utifrån medvetenhet om de olika miljö- och säkerhetsaspekter som finns inom området.

I ämnet träteknik finns fyra kurser.

Kursen *Träteknik grundkurs* behandlar olika trämaterials speciella egenskaper samt även andra material en yrkesman kan komma i kontakt med. Kursen ger även en orientering om olika träbearbetnings-sätt samt ger förtrogenhet med olika handhjälpmedel. I kursen be-handlas även skogen och dess villkor och betydelse som råvarukälla i ett globalt perspektiv. Kursen är gemensam för industriprogrammet men kan ersättas av Verkstadsteknik grundkurs.

Kursen *Komponent- och möbeltillverkning* behandlar metoder som används vid tillverkning av komponenter och planmöbler. I kursen ingår även kunskaper om byggvaror och försäljning i byggvaruhus. Kursen är valbar.

Kursen *Träbearbetning A* ger grundläggande kunskaper om de olika arbetsprocesserna inom träbearbetningsindustrin. I kursen ingår även arbete med olika slags snickerimaskiner. Kursen behandlar även produkter och metoder för ytbehandling. Kursen är valbar.

I kursen *Träbearbetning B* fördjupas kunskapen i att hantera snicke-rimaskiner. Även val av produktionsordning samt planering och or-ganisation av arbetet ingår. I kursen ingår även CAD/CAM och CNC-teknik. Kursen Träbearbetning B bygger på A-kursen. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Träteknik

Kurs: Komponent- och möbeltillverkning

Kurskod: TRÄ1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna utföra kapning, hyvling och paketering av komponenter samt utföra underhåll på förekommande maskiner och utrustning,

kunna välja material utifrån kundens krav på kvalitet samt kunna utnyttja råvaran maximalt,

känna till egenskaper och användningsområde för olika skivmaterial, laminat, folie och andra icke träbaserade material,

kunna planera, bereda och tillverka planmöbler av skivmaterial,

känna till olika metoder för ytbehandling samt kunna utföra ytbehandling av fänerade produkter,

ha kännedom om olika beslag och utföra beslagning av möbelprodukter,

kunna mäta och bedöma tillverkade produkters kvalitet enligt dokumenterade krav,

ha kunskap om byggvaror inom byggvaruhandeln samt ha kännedom om säljmiljöns betydelse för säljresultatet,

kunna arbeta på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning sina arbetsuppgifter och hantlar verktyg och utrustning på ett för arbetet lämpligt sätt.

Eleven ger exempel på metoder för framställning av olika komponenter vid möbeltillverkning.

Eleven använder personlig skyddsutrustning och arbetar på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter och kvalitetsbedömer det färdiga resultatet samt anger vid avvikelser tänkbara orsaker och föreslår åtgärder för att förbättra resultatet.

Eleven tillämpar skydds- och säkerhetsföreskrifter och agerar för att förebygga och minimera risker för person, utrustning och miljö.

■ Ämne:	Träteknik
Kurs:	Träbearbetning A
Kurskod:	TRÄ1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om olika arbetsuppgifter och produkter inom träbearbetnings- och träbehandlingsområdet,

känna till olika metoder och utrustning för limning och ytbehandling av snickeri- och möbelprodukter,

kunna utföra enkla sammansättningsförband och andra vanliga arbeten vid snickerimaskiner samt utföra olika slags ytbehandlingar,

kunna utföra en arbetsuppgift utifrån en enkel ritning,

kunna mäta och bedöma tillverkade produkters kvalitet,

ha kunskap om miljö- och olycksfallsrisker i samband med användning av olika kemiska produkter samt kunna arbeta på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning sina arbetsuppgifter och hantear verktyg och utrustning på ett för arbetet lämpligt sätt.

Eleven ger exempel på arbetsuppgifter inom träbearbetning.

Eleven använder personlig skyddsutrustning och arbetar på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter och kvalitetsbedömer det färdiga resultatet samt anger vid avvikelser tänkbara orsaker och föreslår åtgärder för att förbättra resultatet.

Eleven tillämpar skydds- och säkerhetsföreskrifter och agerar för att förebygga och minimera risker för person, utrustning och miljö.

■ Ämne:	Träteknik
Kurs:	Träbearbetning B
Kurskod:	TRÄ1152

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna utföra materialberedning för vidare bearbetning,
- kunna utföra produktionsarbete och olika arbetsmoment i vanliga sammansättningsmaskiner, slipmaskiner och snickerimaskiner,
- känna till olika material i verktyg och slipband, deras användningsområden, hantering, förvaring och underhållsbehov,
- kunna tillverka enkla fixturer och mallar,
- kunna använda ny teknik som t.ex. datorer, CAD/CAM och CNC på en grundläggande nivå,
- kunna arbeta på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

- Eleven utför med handledning produktionsarbete och hanterar verktyg och utrustning på ett för arbetet lämpligt sätt.
- Eleven tillverkar med handledning enklare fixturer och mallar.
- Eleven använder personlig skyddsutrustning och arbetar på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

- Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter och kvalitetsbedömer det färdiga resultatet samt anger vid avvikelser tänkbara orsaker och föreslår åtgärder för att förbättra resultatet.
- Eleven tillämpar skydds- och säkerhetsföreskrifter och agerar för att förebygga och minimera risker för person, utrustning och miljö.

■ Ämne:	Träteknik
Kurs:	Träteknik grundkurs
Kurskod:	TRÄ1153

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om träråvaran samt om förutsättningar för dess förnyelse och om trädets byggnad, egenskaper och defekter,

ha kunskap om olika materials inneboende egenskaper samt om hur dessa egenskaper påverkas av sönderdelningsmönster, torkning och hantering,

ha erfarenhet av att bearbeta trämaterial med hantverksmässiga metoder,

ha kännedom om olika maskinella bearbetningsätt av trämaterial,

ha kännedom om tillverkningsmetoder för fanér, skivmaterial och andra träbaserade material samt om övriga material som förekommer inom yrkesområdet,

kunna använda och utföra underhåll av vanligt förekommande handverktyg och handmaskiner samt kunna välja rätt redskap utifrån material, maskinutrustning och ekonomi,

förstå betydelsen av noggrannhet och hantverksskicklighet för att uppnå kvalitet i arbetet,

kunna arbeta på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven beskriver olika typer av trä och deras egenskaper samt ger exempel på bearbetnings- och tillverkningsmetoder.

Eleven beskriver och hanterar verktyg och utrustning på ett för arbetet lämpligt sätt.

Eleven använder personlig skyddsutrustning och arbetar på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter och kvalitetsbedömer det färdiga resultatet samt anger vid avvikelser tänkbara orsaker och föreslår åtgärder för att förbättra resultatet.

Eleven redogör med viss handledning för olika bearbetnings- och tillverkningsmetoder och deras lämplighet för framtagning av träprodukter.

Eleven tillämpar skydds- och säkerhetsföreskrifter och agerar för att förebygga och minimera risker för såväl person och utrustning som för miljö.

■ Ämne: Verkstadsteknik

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet verkstadsteknik syftar till att ge inblick i verkstadsteknikens användningsområden och ge kunskaper i några av verkstadsteknikens olika teknikområden. Ämnet syftar även till att utveckla förmågan att planera, kommunicera och samverka i enlighet med de krav arbetslivet ställer. Ett syfte är också att väcka intresset för teknik och för arbete inom verkstadsindustri eller närliggande branscher.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i verkstadsteknik sträva efter att eleven

utvecklar sin kunskap om och förtrogenhet med vanligt förekommande arbetsprocesser och tillverkningsmetoder inom verkstadstekniken,

utvecklar sin förmåga att använda och underhålla vanligt förekommande verktyg, utrustningar och maskiner inom verkstadstekniken,

utvecklar kunskap om egenskaper och beteckningssystem för olika material inom verkstadstekniken,

utvecklar sin förmåga att tolka och arbeta efter ritningsunderlag,

utvecklar sin förmåga att tillämpa skyddsföreskrifter och att arbeta på ett säkerhets- och miljömedvetet sätt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Verkstadsteknik har en lång tradition. Tillverkning utfördes tidigare mera hantverksmässigt med verktyg och maskiner och de tillverkade produkterna monterades manuellt. Produktionen utvecklades därefter mot mekaniskt styrda maskiner och monteringslinjer. I dessa produktionslinjer utfördes mycket arbete manuellt. I dagens högteknologiska produktion styrs maskiner och produktionslinjer av datorer och viss kontrollmätning görs i mätmaskiner. Många verkstadsföretag är idag kvalitetssäkrade, vilket bl.a. innebär en noggrann dokumentation av hela arbetsprocessen. Det finns dock fortfarande exempel på manuell tillverkning och montering men den är ofta understödd av modern teknik. Exempel på detta är prototypstillverkning, verktygstillverkning och underhållsarbete. Serie- och masstillverk-

ning kan exemplifieras av fordonsindustrins tillverkning av motorer, växellådor och bakaxlar.

Inom ämnet verkstadsteknik finns områden som har lång tradition men som har förändrats starkt de senaste åren. Traditionellt har skärande bearbetning, slipning och montering varit väsentliga delar av ämnet. Sammanfogning av metaller är ett annat område inom verkstadstekniken som har gamla anor. Nitning var den dominerande metoden under 1800-talet. Möjligheten att framställa gas industriellt ledde till att gassvetsmetoder utvecklades och under 1900-talet har sedan utvecklingen av svetsmetoder, utrustning och tillsatsmaterial fortsatt. Idag präglas verkstadstekniken av stark mekanisering. Trots detta ställs fortfarande höga krav på yrkesskicklighet i hantverket.

I ämnet verkstadsteknik finns sju kurser.

Kursen *Mättnings- och ritningslära* behandlar grundläggande mättnings- och ritningslära. Kursen har generella målskrivningar som medger anpassning av innehållet till valt teknikområde. Kursen är gemensam för industriprogrammet.

Kursen *Underhållsteknik* behandlar grundläggande underhållsarbete för maskiner och utrustningar samt enkla reparationsarbeten. Kursen är gemensam för industriprogrammet.

Kursen *Verkstadsteknik grundkurs* behandlar de allmänna kunskaper som behövs som grund för fortsatta studier inom området verkstadsteknik. Kursen har generella skrivningar av kursmålen vilket gör att kursen kan anpassas till andra program och utbildningsområden där det finns behov av verkstadsteknisk utbildning. Kursen är gemensam för industriprogrammet men kan ersättas av Träteknik grundkurs.

Kursen *CNC-teknik grundkurs* behandlar grunderna inom CNC-tekniken. Kursen ger även träning i att tillverka enkla detaljer i en CNC-maskin. Kursen är valbar.

Kursen *Plåtbearbetning* behandlar grunderna inom klippande och plastisk plåtbearbetning samt tillverkning av enkla plåtprodukter. Kursen är valbar.

Kursen *Skärande bearbetning* behandlar grundläggande metoder för spånskärande bearbetning såsom svarvning, fräsning, borrar och slipning. I kursen ingår även grundläggande underhåll samt vård och skötsel av maskiner och verktygsutrustningar. Kursen är valbar.

Kursen *Svetssteknik grundkurs* behandlar de vanligaste svetsmetoderna och deras användning och utgör grund för vidare studier inom området. Kursen är valbar.

- **Ämne:** Verkstadsteknik
- Kurs:** CNC-teknik grundkurs
- Kurskod:** VER1150

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna tolka enkla berednings- och ritningsunderlag,
- känna till enkla ISO-program,
- kunna testköra program och kunna tillverka detalj efter skrivet program i en CNC-maskin,
- känna till CNC-maskiners uppbyggnad,
- kunna arbeta på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

- Eleven utför med handledning hantering av CNC-maskin och hanterar verktyg och utrustning på ett för arbetet lämpligt sätt.
- Eleven använder personlig skyddsutrustning och arbetar på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

- Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter och kvalitetsbedömer det färdiga resultatet samt anger vid avvikelser tänkbara orsaker och föreslår åtgärder för att förbättra resultatet.
- Eleven söker och bearbetar med handledning olika typer av information och tillämpar informationen i arbetsuppgifterna.
- Eleven tillämpar skydds- och säkerhetsföreskrifter och agerar för att förebygga och minimera risker för person, utrustning och miljö.

■ **Ämne:** Verkstadsteknik

Kurs: Mättnings- och ritningslära

Kurskod: VER1151

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna tyda och arbeta efter enkla ritningar,
- kunna tolka enkla symboler på tekniska ritningar,
- kunna välja och använda för ändamålet passande mätdon,
- ha kunskap om toleranser och passningar.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning arbetsuppgifter med mätdon och hanterar verktyg och utrustning på ett för arbetet lämpligt sätt.

Eleven ger exempel på enklare ritningsregler.

Eleven använder personlig skyddsutrustning och arbetar på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter och kvalitetsbedömer det färdiga resultatet samt anger vid avvikelser tänkbara orsaker och föreslår åtgärder för att förbättra resultatet.

Eleven söker och bearbetar med handledning olika typer av information och använder informationen i arbetsuppgifterna.

Eleven tillämpar skydds- och säkerhetsföreskrifter och agerar för att förebygga och minimera risker för person, utrustning och miljö.

■ **Ämne:** Verkstadsteknik

Kurs: Plåtbearbetning

Kurskod: VER1152

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna utföra enkla plåtbearbetningar i mindre hand- och maskin-drivna plåtbearbetningsmaskiner,

kunna tillverka, montera och svetsa enkla plåtkonstruktioner,

kunna använda olika maskiner för plåtbockningsarbeten,

kunna tolka och arbeta efter enkla ritningar och skisser för plåtarbeten,

kunna arbeta på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning plåtarbeten och hanterar verktyg och utrustning på ett för arbetet lämpligt sätt.

Eleven använder personlig skyddsutrustning och arbetar på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter och kvalitetsbedömer det färdiga resultatet samt anger vid avvikelser tänkbara orsaker och föreslår åtgärder för att förbättra resultatet.

Eleven tillämpar skydds- och säkerhetsföreskrifter och agerar för att förebygga och minimera risker för person, utrustning och miljö.

- **Ämne:** Verkstadsteknik
Kurs: Skärande bearbetning
Kurskod: VER1153

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna välja skärverktyg för de olika arbetsmomenten samt kunna välja och använda olika maskintillbehör,
- kunna välja varvtal efter skärhastighetsdiagram,
- kunna utföra enkla arbeten i manuella maskiner,
- kunna använda kyl- och smörjmedel samt känna till i vilka sammanhang de används,
- kunna utföra enkel kvalitetskontroll,
- kunna arbeta på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning skärande bearbetning och hanterar verktyg och utrustning på ett för arbetet lämpligt sätt.

Eleven använder personlig skyddsutrustning och arbetar på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning skärande bearbetning och kvalitetsbedömer det färdiga resultatet samt anger vid avvikelser tänkbara orsaker och föreslår åtgärder för att förbättra resultatet.

Eleven tillämpar skydds- och säkerhetsföreskrifter och agerar för att förebygga och minimera risker för person, utrustning och miljö.

- **Ämne:** Verkstadsteknik
- Kurs:** Svetsteknik grundkurs
- Kurskod:** VER1154

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna hantera svetsutrustningen för gassvetsning, metallbåg-, MIG/MAG- och motståndssvetsning,
- kunna välja munstycke som passar till arbetsuppgiften vid gas-skrining, svetsning och lödning,
- kunna svetsa stålplåt i valda käl- och stumfogar i varierande svets-lägen,
- ha kunskap om vanliga svetsbeteckningar,
- kunna arbeta på ett skydds- och miljömässigt sätt och känna till de säkerhetsföreskrifter som gäller för heta arbeten.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning olika svetsmetoder och hanterar verktyg och utrustning på ett för arbetet lämpligt sätt.

Eleven använder personlig utrustning och arbetar på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför svetsarbeten, kvalitetsbedömer det färdiga resultatet och anger vid avvikelser tänkbara orsaker samt föreslår åtgärder för att förbättra resultatet.

Eleven tillämpar skydds- och säkerhetsföreskrifter och agerar för att förebygga och minimera risker för person, utrustning och miljö.

■ **Ämne:** Verkstadsteknik

Kurs: Underhållsteknik

Kurskod: VER1155

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna tyda och arbeta efter enkla underhållsscheman,

kunna utföra enkelt underhåll på maskiner, verktyg och utrustningar,

kunna utföra enkla reparationer och kunna välja rätt verktyg för arbetet,

förstå betydelsen av underhåll och renlighet för att förebygga haveri på maskiner och utrustningar,

ha kunskap om olika smörjmedels egenskaper och användningsområden och kunna hantera oljor och kemikalier på ett säkert och miljömässigt sätt,

kunna förutse risker vid reparation- och underhållsarbeten och arbeta på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning vanligt förekommande arbetsuppgifter i samband med underhåll av maskiner och utrustningar.

Eleven hanterar verktyg och utrustning på ett för arbetet lämpligt sätt.

Eleven använder personlig skyddsutrustning och arbetar på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter och kvalitetsbedömer det färdiga resultatet samt anger vid avvikelser tänkbara orsaker och föreslår åtgärder för att förbättra resultatet.

Eleven söker och bearbetar med handledning olika typer av information och använder informationen i arbetsuppgifterna.

Eleven tillämpar skydds- och säkerhetsföreskrifter och agerar för att förebygga och minimera risker för person, utrustning och miljö.

■ **Ämne:** Verkstadsteknik

Kurs: Verkstadsteknik grundkurs

Kurskod: VER1156

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna utföra bänkarbete och enkla arbeten inom skärande bearbetning,

kunna använda och vårda vanliga verktyg och maskiner,

kunna tillverka och sammanfoga en enkel plåtprodukt,

ha kunskap om vanligt förekommande material och deras användningsområden,

kunna arbeta på ett skydds- och miljömedvetet sätt och ha kunskap om de säkerhetsföreskrifter som gäller för heta arbeten.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning sina arbetsuppgifter och hantear verktyg och utrustning på ett för arbetet lämpligt sätt.

Eleven använder personlig utrustning och arbetar på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter och kvalitetsbedömer det färdiga resultatet samt anger vid avvikelser tänkbara orsaker och föreslår åtgärder för att förbättra resultatet.

Eleven söker och bearbetar med handledning olika typer av information och använder informationen i arbetsuppgifterna.

Eleven tillämpar skydds- och säkerhetsföreskrifter och agerar för att förebygga och minimera risker för person, utrustning och miljö.

Skolverkets föreskrifter om tillämpningen av betygskriterier i gymnasiesärskolan

SKOLFS 2002:4

Skolverket föreskriver med stöd av 7 kap. 4 § andra stycket förordningen om gymnasiesärskolan (1994:741) följande.

1 § I SKOLFS 2002:2–3 finns kursplaner och betygskriterier för nationellt fastställda kurser i gymnasiesärskolan. Vid tillämpningen av betygskriterierna gäller vad som sägs i 2–4 §§.

2 § För att erhålla ett betyg skall, om inte annat framgår av 3–4 §§, eleven ha kunskaper enligt samtliga kriterier som gäller för betyget. Betygskriterierna för betyget Väl godkänd anger vilka kunskaper som fordras utöver dem som fordras för betyget Godkänd.

3 § För betyget Väl godkänd gäller att särskilt väl utvecklad förmåga avseende något eller några kriterier kan väga upp brister avseende ett eller ett par andra kriterier. De krav som gäller för Godkänd skall dock alltid vara uppfyllda, om inte sådana särskilda skäl som anges i 4 § föreligger.

4 § För båda betygsstegen gäller att om särskilda skäl föreligger kan läraren bortse från enstaka kriterier. Med särskilda skäl avses funktionshinder eller andra personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för eleven att uppfylla kraven för ett visst kriterium. De kriterier som rör säkerhet och de som hänvisar till andra myndigheters föreskrifter skall dock alltid uppfyllas. Med funktionshinder avses här inte utvecklingsstörning, autism eller autismsliknande tillstånd.

Timplan

SFS 1995:1056

Undervisningstid i timmar om 60 minuter för de fyraåriga nationella och specialutformade programmen

Ämnen	Estetiska programmet	Övriga program
Svenska eller svenska som andraspråk	200	200
Engelska	110	110
Matematik	150	150
Samhällskunskap		
Religionskunskap	170	170
Naturkunskap		
Idrott och hälsa	280	280
Estetisk verksamhet	70	70
Yrkesämnen		2 200
Estetiska ämnen	2 200	
Individuella val	290	290
Lokalt tillägg	130	130
Totalt	3 600	3 600

Kursregister

Förteckning över alla kurser för nationella och specialutformade program i gymnasiesärskolan i bokstavsordning.

KURSNAMN	KURSKOD	ÄMNESNAMN
Administrativ service	ADM1150	Administration
Arbetsmiljö och säkerhet	ARL1150	Arbetsliv
Barn och ungdom	OMV1150	Omvårdnad
Basmaskin körning	NABT1150	Naturbruksteknik
Bild och form fördjupningskurs	BF1151	Bild och form
Bild och form grundkurs	BF1150	Bild och form
Blommor och dekorationer	SERK1150	Serveringskunskap
Boende	HKK1150	Hem- och konsumentkunskap
Bransch- och produktkunskap A	HNDL1150	Handel
Bransch- och produktkunskap B	HNDL1151	Handel
Chassikomponenter	FOR1150	Fordonsteknik
CNC-teknik grundkurs	VER1150	Verkstadsteknik
Dans	DNS1150	Dans
Datorkunskap	DAA1150	Datoranvändning
Djur	DJR1150	Djurkunskap
Engelska A	EN1150	Engelska
Engelska B	EN1151	Engelska
Estetisk orientering	EOS1150	Estetik och skapande
Estetisk verksamhet	ESV1150	Estetisk verksamhet
Expo	EXPO1150	Expo
Fastighetsskötsel	FATE1150	Fastighetsteknik
Fordon och samhälle	TRTE1150	Transportteknik
Fordonsteknik grundkurs	FOR1151	Fordonsteknik
Fordonsvård och service	FOR1152	Fordonsteknik
Fotografisk bild	FOF1150	Foto och film
Fritid	IOS1150	Individ och samhälle
Försäljning och service	HNDL1152	Handel
Grafisk kommunikation	GKO1150	Grafisk kommunikation
Hantverksorientering	HVK1150	Hantverkskunskap
Hantverksteknik A	HVK1151	Hantverkskunskap
Hantverksteknik B	HVK1152	Hantverkskunskap
Hotell	HOK1150	Hotellkunskap
Hydrauliska bromsar	FOR1153	Fordonsteknik
Idrott och hälsa	IDH1150	Idrott och hälsa
Information och layout	ADM1151	Administration

KURSNAMN	KURSKOD	ÄMNESNAMN
Instrument/sång	MU1150	Musik
Kommunikation och samspel	IOS1151	Individ och samhälle
Komponent- och möbeltillverkning	TRÅ1150	Träteknik
Kultur- och stilhistoria	HVK1153	Hantverkskunskap
Kulturhistoria och nutida konst	KUH1150	Kulturhistoria
Ljudmedier	LUM1150	Ljudmedier
Lokalvård	HOK1151	Hotellkunskap
Matematik A	MA1150	Matematik
Matematik B	MA1151	Matematik
Materialkunskap	HVK1154	Hantverkskunskap
Matlagning fördjupning	MAKU1151	Matlagningkunskap
Matlagning grundkurs	MAKU1150	Matlagningkunskap
Medieproduktion	MPR1150	Medieproduktion
Medier	MDK1150	Mediekommunikation
Modersmål	ML1150	Modersmål
Multimedia	MUM1150	Multimedia
Mättnings- och ritningslära	VER1151	Verkstadsteknik
Natur och miljö	NAM1150	Natur- och miljökunskap
Naturbruksteknikens grunder	NABT1151	Naturbruksteknik
Naturkunskap	NK1150	Naturkunskap
Näthandel	HNDL1153	Handel
Odling	ODL1150	Odling
Ottomotorn	FOR1154	Fordonsteknik
Plåtbearbetning	VER1152	Verkstadsteknik
Praktisk marknadsföring	HNDL1154	Handel
Projekt och företagande	ARL1151	Arbetsliv
Religionskunskap	RE1150	Religionskunskap
Ridning och körning	RID1150	Rid- och körkunskap
Rörlig bild	FOF1151	Foto och film
Samhällskunskap	SH1150	Samhällskunskap
Servering	SERK1151	Serveringskunskap
Service inom vård och omsorg	OMV1151	Omvårdnad
Skog	SKOG1150	Skoglig produktion
Skärande bearbetning	VER1153	Verkstadsteknik
Småskalig transportteknik	NABT1152	Naturbruksteknik
Svenska	SV1150	Svenska
Svenska som andraspråk	SVA1150	Svenska som andraspråk
Svetsteknik grundkurs	VER1154	Verkstadsteknik
Teater	TEA1150	Teater
Trafikantkunskap	TRTE1151	Transportteknik
Truck	TRTE1152	Transportteknik
Tryckteknik	TRYK1150	Tryckteknik
Träbearbetning A	TRÅ1151	Träteknik
Träbearbetning B	TRÅ1152	Träteknik
Trädgård	TDG1150	Trädgårdsanläggning
Träteknik grundkurs	TRÅ1153	Träteknik
Turism	HOK1152	Hotellkunskap
Underhållsteknik	VER1155	Verkstadsteknik
Verkstadsteknik grundkurs	VER1156	Verkstadsteknik

Ämnesregister

Förteckning över alla ämnen i nationella och specialutformade program i gymnasiesärskolan i bokstavsordning.

ÄMNESNAMN	KURSNAMN	KURSKOD
Administration	Administrativ service	ADM1150
	Information och layout	ADM1151
Arbetsliv	Arbetsmiljö och säkerhet	ARL1150
	Projekt och företagande	ARL1151
Bild och form	Bild och form fördjupningskurs	BF1151
	Bild och form grundkurs	BF1150
Dans	Dans	DNS1150
Datoranvändning	Datorkunskap	DAA1150
Djurkunskap	Djur	DJR1150
Engelska	Engelska A	EN1150
	Engelska B	EN1151
Estetik och skapande	Estetisk orientering	EOS1150
Estetisk verksamhet	Estetisk verksamhet	ESV1150
Expo	Expo	EXPO1150
Fastighetsteknik	Fastighetsskötsel	FATE1150
Fordonsteknik	Chassikomponenter	FOR1150
	Fordonsteknik grundkurs	FOR1151
	Fordonsvård och service	FOR1152
	Hydrauliska bromsar	FOR1153
	Ottomotorn	FOR1154
Foto och film	Fotografisk bild	FOF1150
	Rörlig bild	FOF1151
Grafisk kommunikation	Grafisk kommunikation	GKO1150
Handel	Bransch- och produktkunskap A	HNDL1150
	Bransch- och produktkunskap B	HNDL1151
	Försäljning och service	HNDL1152
	Näthandel	HNDL1153
	Praktisk marknadsföring	HNDL1154
Hantverkskunskap	Hantverksorientering	HVK1150
	Hantverksteknik A	HVK1151
	Hantverksteknik B	HVK1152
	Kultur- och stilhistoria	HVK1153
	Materialkunskap	HVK1154
Hem- och konsumentkunskap	Boende	HKK1150
Hotellkunskap	Hotell	HOK1150
	Lokalvård	HOK1151

ÄMNESNAMN	KURSNAMN	KURSKOD
	Turism	HOK1152
Idrott och hälsa	Idrott och hälsa	IDH1150
Individ och samhälle	Fritid	IOS1150
	Kommunikation och samspel	IOS1151
Kulturhistoria	Kulturhistoria och nutida konst	KUH1150
Ljudmedier	Ljudmedier	LJUM1150
Matematik	Matematik A	MA1150
	Matematik B	MA1151
Matlagningskunskap	Matlagning grundkurs	MAKU1150
	Matlagning fördjupning	MAKU1151
Mediekommunikation	Medier	MDK1150
Medieproduktion	Medieproduktion	MPR1150
Modersmål	Modersmål	ML1150
Multimedia	Multimedia	MUM1150
Musik	Instrument/sång	MU1150
Natur- och miljökunskap	Natur och miljö	NAM1150
Naturbruksteknik	Basmaskin körning	NABT1150
	Naturbruksteknikens grunder	NABT1151
	Småskalig transportteknik	NABT1152
Naturkunskap	Naturkunskap	NK1150
Odling	Odling	ODL1150
Omvårdnad	Barn och ungdom	OMV1150
	Service inom vård och omsorg	OMV1151
Religionskunskap	Religionskunskap	RE1150
Rid- och körkunskap	Ridning och körning	RID1150
Samhällskunskap	Samhällskunskap	SH1150
Serveringskunskap	Blommor och dekorationer	SERK1150
	Servering	SERK1151
Skoglig produktion	Skog	SKOG1150
Svenska	Svenska	SV1150
Svenska som andraspråk	Svenska som andraspråk	SVA1150
Teater	Teater	TEA1150
Transportteknik	Fordon och samhälle	TRTE1150
	Trafikantkunskap	TRTE1151
	Truck	TRTE1152
Tryckteknik	Tryckteknik	TRYK1150
Trädgårdsanläggning	Trädgård	TDG1150
Träteknik	Komponent- och möbeltillverkning	TRÅ1150
	Träbearbetning A	TRÅ1151
	Träbearbetning B	TRÅ1152
	Träteknik grundkurs	TRÅ1153
Verkstadsteknik	CNC-teknik grundkurs	VER1150
	Mättnings- och ritningslära	VER1151
	Plåtbearbetning	VER1152
	Skärande bearbetning	VER1153
	Svetsteknik grundkurs	VER1154
	Underhållsteknik	VER1155
	Verkstadsteknik grundkurs	VER1156

Gymnasiesärskolans
nationella och
specialutformade program
2002:01

Programhäftet innehåller följande:

Programmål, programstrukturer,
kursplaner och kommentarer för

- Estetiska programmet
- Fordonsprogrammet
- Industriprogrammet
- Handels- och administrations-
programmet
- Hantverksprogrammet
- Hotell- och restaurangprogrammet
- Medieprogrammet
- Naturbruksprogrammet

Enstaka kurser från andra program

Kärnämneskursplaner

Timplan

Kurs- och ämnesregister

FRITZES
OFFENTLIGA
PUBLIKATIONER

POSTADRESS 106 47 STOCKHOLM

FAX 08-690 9191, TELEFON 08-690 9190

E-POST order.fritzes@liber.se

INTERNET www.fritzes.se

ISBN 91-38-31855-5

